

UNIVERZITA KARLOVA
V PRAZE

Fakulta tělesné výchovy a sportu

Diplomová práce

Projekt cyklistické naučné stezky v Chráněné krajinné oblasti České středohoří

Vedoucí diplomové práce:
PaedDr. Jiří Šafránek

Zpracoval:
Jan Sláma

září 2009

Název

Projekt cyklistické naučné stezky v Chráněné krajinné oblasti České středohoří

Cíl práce

Cílem této práce je vytvoření projektu dvou cyklistických naučných stezek v CHKO České středohoří a následné zpracování do listinné podoby (informační brožury), která by mohla být nabízena v Informačních centrech měst regionu.

Metoda

Analýza dat dané oblasti mající vztah k poznávacím cílům. Rozbor stávajících cyklotras, cyklostezek a naučných stezek. Na základě zjištěných poznatků tvorba cyklistických naučných stezek.

Výsledky

Výsledkem této práce jsou dva návrhy cyklistických naučných stezek v Chráněné krajinné oblasti České středohoří, které byly zpracovány do listinné podoby (informační brožury) tak, že mohou být nabízeny v Informačních centrech měst regionu. Současně s tímto byly obě nově vzniklé cyklistické naučné stezky zapracovány do softwarového programu Cyklotrasy 2.15., čímž dojde k zvýšení možnosti prezentace nově vzniklých naučných stezek.

Klíčová slova

Naučné stezky, cyklotrasa, cyklostezka, České středohoří, Chráněná krajinná oblast, cykloturistika.

Jan Sláma, 2. září 2009

Title

Project of Educational cycle trail in the protected landscape area in Czech Central Mountains.

Objective

The aim of this work is to create a project of two Educational cycle trails in the PLA Czech Central Mountains and its subsequent processing into the paper form (information brochures), which could be offered in Tourist Information Centres.

Method

Data analysis of the region in connection to cognitive goals. Analysis of existing bicycle trails, bicycle tracks and Educational cycle trails. Based on the knowledge, creation of Educational cycle trails.

Results

The result of this work is a proposal of two Educational cycle trails in the protected landscape area of the Czech Central Mountains. They were processed in paper form (information brochures), so that they can be offered in Tourist Information Centres. Along with this, the two newly formed Educational cycle trails were incorporated into the software program Cyclo 2.15. This will increase the possibility of presentation of the newly created Educational cycle trails.

Keywords

Educational cycle trails, bicycle trail, bicycle track, the Czech Central Mountains, protected landscape area, biking.

Touto cestou bych chtěl poděkovat PaedDr. Jiřímu Šafránkovi za odborné vedení práce, za praktické rady a za možnost využití jeho zkušeností v této problematice.

Dále bych chtěl poděkovat Mgr. Lubomíru Peterkovi za poskytnutí cenných informací o území Chráněné krajinné oblasti České středohoří a za jeho spolupráci při tvorbě cyklistických naučných stezek.

Nesmím zapomenout na poděkování své rodině, konkrétně přítelkyni Zuzaně Sokolové, která mi poskytla cenné zkušenosti z tvorby své bakalářské práce. Velký dík patří rovněž mé švagrové Evě Slámové, která zpracovala grafický návrh obou informačních brožur.

Na závěr chci poděkovat Mgr. Karlu Markvartovi z Klubu českých turistů a Ing. Jiřímu Váلكovi z Krajského úřadu Ústí nad Labem za poskytnutí cenných informací, které mohly být použity v této práci.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracoval samostatně. Použitou literaturu a podkladové materiály uvádím v příloženém seznamu literatury

Jan Sláma

Svoluji k zapůjčení své diplomové práce ke studijním účelům. Prosím, aby byla vedena přesná evidence vypůjčovatelů, kteří musí pramen převzaté literatury řádně citovat.

<u>Jméno a příjmení</u>	<u>Číslo OP</u>	<u>Datum vypůjčení</u>	<u>Poznámka</u>

1	ÚVOD.....	8
2	TEORETICKO – METODOLOGICKÁ ČÁST PRÁCE.....	10
2.1	PROBLÉM	10
2.1.1	<i>Zdůvodnění, význam a potřeba práce</i>	10
2.1.2	<i>Teoretický rámec navrhované studie</i>	10
2.1.2.1	Odborně technický rámec navrhované studie	10
2.1.2.2	Metodologický rámec navrhované studie	11
2.1.3	<i>Formulace problému</i>	12
2.1.4	<i>Omezení a vymezení studie</i>	12
2.1.4.1	Omezení studie	12
2.1.4.2	Vymezení studie	13
2.1.5	<i>Definice pojmů</i>	13
2.1.6	<i>Cíle a úkoly práce</i>	15
2.1.6.1	Cíl práce	15
2.1.6.2	Úkoly práce	15
2.2	SBĚR A TRÍDĚNÍ DAT O CHRÁNĚNÉ KRAJINNÉ OBLASTI ČESKÉ STŘEDOHOŘÍ	15
2.2.1	<i>Základní údaje o lokalitě</i>	15
2.2.2	<i>Geologie</i>	16
2.2.3	<i>Vodstvo</i>	17
2.2.4	<i>Lesy</i>	18
2.2.5	<i>Zemědělství</i>	18
2.2.6	<i>Flora</i>	19
2.2.7	<i>Fauna</i>	20
2.2.8	<i>Klimatické podmínky</i>	21
2.2.9	<i>Kulturní a sídelní památky, osídlování</i>	22
2.2.10	<i>Legislativa</i>	23
2.3	MALOPLOŠNÉ CHRÁNĚNÉ ÚZEMÍ V CHKO ČESKÉ STŘEDOHOŘÍ A ÚZEMNÍ SOUSTAVA NATURA 2000	24
2.3.1	<i>Maloplošné chráněné území v CHKO České středohoří</i>	24
2.3.2	<i>Územní soustava Natura 2000</i>	25
2.4	ROZBOR STÁVAJÍCÍCH CYKLOTRAS A CYKLOSTEZEK	26
2.4.1	<i>Cyklotrasy a cyklostezky v Ústeckém kraji</i>	26
2.4.2	<i>Rozbor cyklotras na území CHKO České středohoří</i>	27
2.4.2.1	Kategorizace cyklotras.....	27
2.4.2.2	Seznam značených cyklotras na území Chráněné krajinné oblasti České středohoří.....	27
2.4.3	<i>Předpokládaný plán rozvoje sítě cyklotras a cyklostezek v Ústeckém kraji</i>	28
2.5	ROZBOR NAUČNÝCH STEZEK V OBLASTI ČESKÉHO STŘEDOHOŘÍ.....	29
2.5.1	<i>Naučná stezka Lovoš</i>	30
2.5.2	<i>Naučná stezka Boreč</i>	30
2.5.3	<i>Naučná stezka Pod Vysokým Ostrým</i>	30
2.5.4	<i>Naučná stezka Bedřicha Smetany</i>	30
2.5.5	<i>Naučná stezka Luční potok</i>	31
2.5.6	<i>Naučná stezka Zubrnického skanzenu</i>	31

2.5.7	<i>Cesta přátelství</i>	31
2.5.8	<i>Naučná stezka Řepčice – Panna</i>	31
2.5.9	<i>Hibschova naučná stezka</i>	32
2.5.10	<i>Turistický okruh Radešín</i>	32
3	PRAKTICKÁ ČÁST	33
3.1	ZPŮSOB TVORBY CYKLISTICKÝCH NAUČNÝCH STEZEK V CHKO ČESKÉ STŘEDOHOŘÍ	33
3.2	VOLBA MÍSTA PRO VYBUDOVÁNÍ CYKLISTICKÝCH NAUČNÝCH STEZEK	34
3.3	VYTVOŘENÍ NÁVRHU CEST, PO KTERÝCH BUDOU CYKLISTICKÉ NAUČNÉ STEZKY VEDENY	36
3.4	REKOGNOSKACE TERÉNU, PŘEDBĚŽNĚ NAVRŽENÝCH TRAS	37
3.5	JEDNOTLIVÉ CYKLISTICKÉ NAUČNÉ STEZKY A JEJICH ZDŮVODNĚNÍ	38
3.5.1	<i>Cyklistická naučná stezka č. 1 „okolím Třebenic“</i>	38
3.5.1.1	Texty a umístění informačních tabulí na cyklistické naučné stezce č. 1	42
3.5.2	<i>Cyklistická naučná stezka č. 2 „Vzpomínky na minulost“</i>	62
3.5.2.1	Texty a umístění informačních tabulí na cyklistické naučné stezce č. 2	65
3.5.3	<i>Obecné informace ke znění a podobě informačních tabulí</i>	76
3.5.4	<i>Zdůvodnění volby místa pro umístění úvodních informačních tabulí</i>	76
3.5.5	<i>Tvorba listinného materiálu (informační brožury) pro Informační centra měst regionu</i>	77
3.5.6	<i>Zpracování cyklistických naučných stezek do programu Cyklotrasy 2.15</i>	79
3.6	DEMONSTRACE NÁVRHU NA VYBRANÝCH OSOBÁCH	79
3.6.1	<i>Zdůvodnění demonstrace</i>	79
3.6.2	<i>Průběh demonstrace cyklistické naučné stezky „Okolím Třebenic“</i>	80
3.6.3	<i>Vyhodnocení demonstrace cyklistické naučné stezky „Okolím Třebenic“</i>	82
3.6.4	<i>Průběh demonstrace cyklistické naučné stezky „Vzpomínky na minulost“</i>	83
3.6.5	<i>Vyhodnocení demonstrace cyklistické naučné stezky „Vzpomínky na minulost“</i>	84
4	DISKUSE	85
5	ZÁVĚR	87
	Seznam použité literatury	86
	Elektronické zdroje	89
	Přílohy	93

1 ÚVOD

Přestože první kolo bylo patentováno již roku 1818, a to německým baronem Vilémem Friedrichem Dreisem, ke skutečnému cyklistickému „boomu“ došlo až na konci 20. století. O této době hovoří CIHLÁŘ (1991, str. 34) jako o „renesanci kola“, která nastala poté, co si člověk uvědomil, že používání motorového dopravního prostředku nepřináší jenom samá pozitiva.

„Automobilista, který kolo zapudil, musel poznat přednosti, ale i nedostatky automobilu, aby se mohl vrátit k hodnotám kola. A to je začátek nynější mohutné vlny oblíbenosti kola“ (CIHLÁŘ, 1991, str. 35). Jinak by se to také dalo říci tak, že si lidé uvědomili, že motorová doprava je sice rychlým a pohodlným dopravním prostředkem, ale zároveň s sebou přináší celou řadu nepříznivých faktorů, jako jsou např. znečištění ovzduší, hluchost, spotřeba neobnovitelných zdrojů aj., které mají vliv nejen na naši planetu, ale i na každého zde žijícího člověka.

Kolo se stalo vedle běžného dopravního prostředku rovněž nástrojem, jehož prostřednictvím člověk uniká od uspěchaného života, který nás obklopuje nejen v zaměstnání, ale i v běžné městské aglomeraci. Nabízí nám jednak udržování a rozvoj fyzické kondice spočívající ve zpevnění svalstva, posílení dýchací soustavy, zlepšení kardiovaskulárního systému, ale zároveň i nastolení psychické pohody, a to možností získání nových zážitků, ale zejména přímým kontaktem s přírodou, kterého má běžný městský člověk pramálo. Rovněž nám nabízí udržení sociálního kontaktu s rodinou, přáteli a ostatními lidmi, jelikož společné zážitky bývají často stmelujícím článkem mezi blízkými lidmi.

„Cyklistika se může stát celoživotní pohybovou aktivitou zvláště dnes, v době úžasného technického zdokonalování kola. Díky němu si člověk může najít cestu ke kolu v kterémkoli věku“ (ŠAFRÁNEK, 2000 str. 13). Tento fakt se mi již nesčetněkrát potvrdil na mých vyjížděkách po českých krajích. Na cyklostezkách můžete potkat muže i ženy dosahující důchodového věku, ale i dítky, která nedosahují často ani školního věku, doprovázená svými rodiči.

Velkou výhodou cyklistiky je rovněž její poměrná finanční nenáročnost. Pokud neprahne člověk po nejnovějších technických novinkách a spokojí se s průměrným kolem, zbývá mu jen naplánovat trasu, zabalit něco k jídlu, pití a vyrazit na cestu.

Stále větší obliba kola, jednak jako dopravního prostředku a jednak jako prostředku volnočasového, je určitým stimulem pro české úřady na různých úrovních k výstavbě nové

sítě cyklotras a cyklostezek. Toto potvrzuje i usnesení Vlády ČR č. 678 „o Národní strategii rozvoje cyklistické dopravy České republiky“ vydané dne 7. července 2004, jehož hlavním cílem je podpora výstavby kvalitní a bezpečné cyklistické infrastruktury v ČR. Dalo by se tedy říci, že vznik nových cyklotras a cyklostezek je do budoucna zajištěn a podmínky pro cyklisty či cykloturisty se budou jen zlepšovat.

Mezi nově vznikajícími cyklotrasami a cyklostezkami však postrádám určitý druh cykloturistických cest. Jedná se o tzv. cyklistické naučné stezky. Naučné stezky jsou určitou alternativou pro lidi, kteří neočekávají od jízdy na kole pouze fyzický prožitek, ale chtějí zároveň poznat území, které právě projíždějí, jeho přírodní, historické a kulturní zajímavosti. Dle mého názoru je zřízení naučné stezky jedna z nejlepších forem jak cykloturistům předat informace o území, ve kterém se právě pohybují.

Mezi místa, která dle mého názoru mají cykloturistům co nabídnout, a to zejména z přírodních a kulturních zajímavostí, patří Chráněné krajinné oblasti téměř celé České republiky. Vybudování cyklistické naučné stezky v Chráněných krajinných oblastech může přinést pozitiva jak samotné CHKO, tak i cykloturistům. Cykloturisté mohou být uspokojeni jednak tím, že se seznámí s přírodním a kulturním bohatstvím oblasti, ale zároveň se po celou dobu vyjížděky budou pohybovat v kvalitním životním prostředí, bez prachu a exhalací. Pro Chráněnou krajinnou oblast by vybudování nové cesty pro cyklisty mohlo být pozitivní tím, že by se cyklisté přestali pohybovat v místech, která podléhají zvýšené ochraně, tj. např. lesy, louky aj. a „stáhli“ by se na cykloturistickou cestu, kde by se zároveň mohli dozvědět o významnosti území, ve kterém před tím jezdili a nevědomky jej ničili. Z mého pohledu by výstavbou cyklistických naučných stezek v Chráněných krajinných oblastech ČR mohlo dojít ke spokojenosti obou táborů tj. ochránců přírody i cykloturistů.

Jelikož téměř celý život žiji v Chráněné krajinné oblasti České středohoří, rozhodl jsem se, že ve své diplomové práci zpracuji projekt dvou cyklistických naučných stezek v Chráněné krajinné oblasti České středohoří, která má dle mého názoru z hlediska přírodních a kulturních zajímavostí cykloturistům co nabídnout.

2 TEORETICKO – METODOLOGICKÁ ČÁST PRÁCE

2.1 PROBLÉM

2.1.1 Zdůvodnění, význam a potřeba práce

K tématu diplomové práce mě přivedl fakt, že jsem vášnivý cyklista a při svých toukách po území Chráněné krajinné oblasti České středohoří jsem si uvědomil, že ač zde žiji téměř dvacet let svého života, vím jen málo věcí o této nádherné oblasti. Rozhodl jsem se tedy navštívit Informační centrum v Lovosicích a vyhledat veškeré zdroje informací, které jsou zde nabízeny cykloturistům. Obdržel jsem zde soubor cykloturistických map, ve kterých byly vedle tipů na zajímavé výlety pouze stručné informace o místech, kterými bude cyklista v průběhu výletu projíždět. Jednalo se převážně o informace o městech a jejich historii. Postrádal jsem jakékoliv informace, byť zevrubné, o charakteristice území, typických geologických útvarech, vodstvu, fauně, floře aj., které by poskytly cyklistovi ucelený náhled na krajinu, ve které se pohybuje.

Rozhodl jsem se tedy s přihlédnutím k vzrůstajícímu zájmu o cykloturistiku vypracovat projekt cyklistických naučných stezek v Chráněné krajinné oblasti České středohoří, který by zajistil vedle sportovního prožitku z jízdy zároveň i seznámení cykloturistů s charakteristickou tváří Českého středohoří. Vytvořené naučné stezky budou následně zpracovány do listinné podoby a nabídnuty do informačních center měst regionu, kterými by mohly být dále distribuovány.

Považuji tuto práci za velmi přínosnou a to z důvodu toho, že na území celé chráněné krajinné oblasti Českého středohoří není zřízena žádná cyklistická naučná stezka. Zároveň se domnívám, že v dnešní době, kdy jsou člověku nabízeny všemožné informace z nepřeberných zdrojů, umožňuje naučná stezka návštěvníkovi nejenom si tyto informace přečíst, ale zároveň je vidět na vlastní oči, osahat si je a někdy dokonce prožít. Jak je známo, člověk si pamatuje mnohem více prožitky než informace, které si přečetl.

2.1.2 Teoretický rámec navrhované studie

2.1.2.1 Odborně technický rámec navrhované studie

Pro odborně technickou část své diplomové práce jsem čerpal zejména z informací Mgr. Lubomíra Peterky, zaměstnance Správy Chráněné krajinné oblasti České středohoří, který má

na starosti styk s veřejností. Mgr. Peterka mi poskytl cenné informace o lokalitě Chráněné krajinné oblasti České středohoří a zároveň mi byl nápomocný při vytváření samotných cyklistických naučných stezek. Zároveň mi poskytl mapy CHKO České středohoří, ve kterých jsou jednak vyznačena maloplošná zvláště chráněná krajinná území, dále oblasti, které byly zařazeny do sestavy Natura 2000, což jsou chráněná krajinná území evropského významu. Tyto mapy jsou zařazeny jako přílohy diplomové práce. Další informace o lokalitě jsem čerpal ze zpravodajů a průvodců vydávaných Správou CHKO České středohoří.

Mnoho zajímavých informací mi rovněž poskytl Ing. Jiří Válka – vedoucí oddělení cestovního ruchu z odboru regionálního rozvoje Ústeckého kraje. Poskytl mi jednak tzv. Marketingovou studii cykloturistiky v Ústeckém kraji, kterou si nechal zpracovat Ústecký kraj za účelem efektivního rozvoje cykloturistiky v tomto kraji, ale zároveň mě seznámil se záměry kraje pro následující roky při budování nových cyklostezek a cyklotras.

Mezi další osoby, které jsem při zpracování diplomové práce kontaktoval, patří i Mgr. Karel Markvart z Klubu českých turistů, jehož informace jsem využil zejména při provádění analýzy současného stavu cyklotras a cyklostezek na území Ústeckého kraje a CHKO České středohoří.

V neposlední řadě jsem při tvorbě cyklistických naučných stezek využil i mnoho informací zejména od „starousedlíků“ a starostů obcí, mezi kterými bych mohl jmenovat např. Jiřího Týceho – starostu obce Děčany, který mi velice ochotně poskytl knihu o historii obcí Děčany, Solany, Lukohořany a Semeč (Doskočil a kol., 2004), ze které jsem následně čerpal zajímavé informace.

Nemohu opomenout ani diplomové práce nalezené ve školní studovně, vytvořené kolegy Příbylem (Příbyl, 2002), Brzákovou (Brzáková, 2003), Pistoriusovou (Pistoriusová, 2006), Šteklm (Štekl, 2007), které mi posloužily k lepší orientaci v problematice cykloturistiky v kontextu diplomové práce.

Mnoho informací jsem zároveň čerpal z publikací uvedených v soupisu literatury.

2.1.2.2 Metodologický rámec navrhované studie

Po metodologické stránce jsem nejvíce ve své práci využil literaturu *Stručný úvod do metodologie* (Kovář, Blahuš, 1971), *Tvorba diplomové práce* (Peterková, 2007), *Jak psát bakalářské, diplomové, doktorandské a jiné písemné práce* (Synek, Sedláčková, Vránová,

2006) a Bibliografické citace dokumentů ...(<http://boldis.cz/citace/citace1.pdf>), jelikož tyto obsahují podrobné postupy, které je nutné při psaní diplomových prací dodržovat.

2.1.3 Formulace problému

Dne 7. července 2004 vydala Vláda České republiky usnesení č. 678 o Národní strategii rozvoje cyklistické dopravy České republiky. Na základě tohoto usnesení vláda prostřednictvím Ministerstva dopravy ČR, Ministerstva pro místní rozvoj ČR a Ministerstva životního prostředí ČR realizuje budování cyklistické infrastruktury po celé České republice. V přibývajícím množství značených cyklotras a cyklostezek však postrádám zastoupení určitého druhu cykloturistických cest. Jedná se o tzv. cyklistické naučné stezky.

Z výzkumu, který prováděl v rámci bakalářské práce M. Luštický nazvané „Naučné stezky v ČR“ vyplývá, že v České republice je v současné době zřízeno 729 naučných stezek, z nichž pouze 17 jich je určeno primárně pro cyklisty (LUŠTICKÝ, M., dosud nepublikováno). Dle mého názoru se jedná o velice nízký počet s přihlédnutím k stále vzrůstajícímu množství cykloturistů, které v ČR můžeme dnes najít a s přihlédnutím k tomu, co tyto stezky nabízejí. Naučné stezky dle mého názoru nabízejí mnohem více než jen fyzický prožitek. Nabízí nám spojení pohybu v přírodě s poznáním přírodních a kulturních hodnot území, ve kterém se cyklista pohybuje. Zároveň přispívají k celkovému vzdělávání obyvatelstva a mohou přispět i k ochraně přírody.

V chráněné krajinné oblasti České středohoří, ve které téměř celý život bydlím, se bohužel nenalézá žádná z výše uvedených cyklistických naučných stezek. Svou prací bych chtěl přispět k tomu, abych vyplnil určitou mezeru v nabídce pro cykloturisty, kteří se rozhodli navštívit České středohoří a umožnit jim tak poznat toto malebné území na severozápadě České republiky.

2.1.4 Omezení a vymezení studie

2.1.4.1 Omezení studie

Omezení této diplomové práce vidím zejména v následujících oblastech:

- nezájmu odpovědných osob
- nezájmu některých obyvatel oblasti, kteří nevnímají cykloturistiku v oblasti jako přínosnou

- velké fyzické náročnosti cyklistických naučných stezek vzhledem k reliéfu Českého středohoří
- nemožnosti zahrnutí všech zajímavých cílů na území CHKO České středohoří do cyklistické naučné stezky s přihlédnutím k rozloze území

2.1.4.2 Vymezení studie

Vymezení studie shledávám v těchto oblastech:

- oslovím odborníky z CHKO České středohoří, kteří dohlédnou na zvolené objekty pro cyklistické naučné stezky a dále na to, aby při tvorbě naučné stezky nedošlo ke kolizi s ochrannými podmínkami CHKO České středohoří
- vytvořené cyklistické naučné stezky zpracuji do listinných materiálů (informačních brožur), které budou nabídnuty v Informačních centrech měst v regionu, kde by mohly být dále distribuovány
- zpracovanou diplomovou práci následně předám orgánům, které se podílely na jejím zpracování a mohly by zajistit skutečnou realizaci cyklistických naučných stezek v CHKO České středohoří

2.1.5 Definice pojmů

Turistika

„Komplex činností spojených s aktivním pohybem a pobytem v přírodě. Obsahem turistiky je kromě pohybové složky i kulturně poznávací činnost. Turistika se dělí podle náročnosti a podle přesunových prostředků. V prvním případě se rozlišuje turistika rekreační (nenáročná, většinou v menších skupinách a rodinných komunitách), základní (organizovaná na školách, ve společenských organizacích) a výkonnostní (plnění výkonnostních tříd po linii zápočtových cest). V druhém případě se turistika diferencuje na turistiku pěší (včetně vysokohorské a krasové), cykloturistiku, lyžařskou turistiku, vodní turistiku a mototuristiku.“
(Cojeco – otevřená encyklopedie [online], 2009)

Cykloturistika

„Cykloturistika je odnož turistiky provozovaná na kole.“

(Wikipedia – otevřená encyklopedie [online], 2009)

Cyklotrasa

„Cyklistická trasa (cyklotrasa) je trasa pro cyklisty označená orientačním dopravním nebo turistickým značením. Cyklotrasa by měla účelně spojovat místa, mezi nimiž lze předpokládat cyklistickou dopravu, a to komunikacemi, které jsou vhodné pro jízdu na silničním jízdním kole.

Cyklistická trasa může být vedena místy po stezce pro cyklisty, místy po vozovce nebo vyhrazeném jízdním pruhu. Běžné cyklotrasy by měly být vedeny jen po pozemních komunikacích s povrchem silniční kvality, některé jsou vedené i po nezpevněných cestách v terénu.“ (Wikipedia – otevřená encyklopedie [online], 2009)

Cyklostezka

„Stezka pro cyklisty je pozemní komunikace nebo její jízdní pás, označený dopravní značkou pro jízdu na jízdním kole. Je určena pouze pro cyklistickou dopravu. Automobilová a motocyklová doprava je z ní vyloučena. Pravidla silničního provozu povolují užití cyklostezky též například jezdcům na kolečkových bruslích, lyžařům apod.“ (Wikipedia – otevřená encyklopedie [online], 2009)

Velké oblibě se těší cyklostezky v západní Evropě a to zejména v Holandsku, kde je síť značených cyklostezek obdivuhodná. V České republice jsou velmi oblíbené dálkové cyklostezky tzv. „Greenways“ např. Praha – Vídeň nebo Labská stezka, které umožňují cyklistům dojet do sousedních států. Velké oblibě se rovněž těší tématické cyklostezky např. vinařské na jihu Moravy.

Naučná stezka

„Naučná stezka je druh venkovní značené turistické trasy, seznamující návštěvníky s přírodovědnými či kulturními zajímavostmi okolí. Od běžné turistické trasy se zpravidla odlišuje sérií informačních tabulí, rozmístěných na jednotlivých zastaveních po délce trasy naučné stezky. Základním typem je naučná stezka pro pěší, ale existují i cyklistické, vodácké, pro běžkové lyžaře a další.

Naučné stezky nejčastěji čítají kolem 10 až 15 zastavení a jejich délka dosahuje několika kilometrů. Většina stezek je vybavena rozměrnými informačními tabulemi, na nichž bývá uvedeno pořadové číslo zastávky, popis zajímavostí daného místa, často i s ilustracemi, někdy

také mapka průběhu stezky s vyznačením dalších zastávek. Naučné stezky jsou nejčastěji zřizovány v přírodním prostředí, kde seznamují návštěvníky s fungováním krajiny, výskytem vzácných či zajímavých druhů rostlin a živočichů, pozoruhodnými geologickými jevy apod. Existují však i naučné stezky, přibližující zajímavosti kulturní lidové stavby, archeologická naleziště, technické památky či historická města. Naučné stezky, které se ve svém průběhu místo celkového seznámení s krajinou zaměřují jen na jeden určitý jev (například stará důlní díla či rybníkářství), lze označit jako tematické naučné stezky.“(Wikipedia – otevřená encyklopedie [online], 2009)

2.1.6 Cíle a úkoly práce

2.1.6.1 Cíl práce

Cílem této práce je vytvoření projektu dvou cyklistických naučných stezek v CHKO České středohoří a následné zpracování do listinné podoby (informační brožury), která by měla být nabízena v Informačních centrech měst regionu.

2.1.6.2 Úkoly práce

- rozbor stávajících cyklotras a dalších podmínek a informací potřebných k tvorbě cyklistických naučných stezek
- rekognoskace terénu vhodného pro vybudování cyklistických naučných stezek
- vytvoření vlastních cyklistických naučných stezek, poznávacích cílů a znění informačních tabulí
- vytvoření materiálu pro Informační centra měst regionu
- demonstrace návrhu na vybrané skupině osob

2.2 Sběr a třídění dat o Chráněné krajinné oblasti České středohoří

2.2.1 Základní údaje o lokalitě

Chráněná krajinná oblast Českého středohoří se rozprostírá na severu Čech po obou březích dolního toku české části řeky Labe. Oblast má protáhlý tvar o délce 71 km, maximální

šířce 26 km a je souběžná se směrem krušnohorského zlomu. Celková rozloha chráněné krajinné oblasti je 1063,17 km² a zaujímá převážnou část stejnojmenného geomorfologického celku. Svou velikostí se řadí toto území na druhé místo v České republice za Chráněnou krajinnou oblast Beskydy.

České středohoří je jedním z pěti geomorfologických celků Podkrušnohorské oblasti. Vnitřně se dělí na dva podcelky a to na Verneřické a Milešovské středohoří. Verneřické středohoří zaujímá střední a severovýchodní část Českého středohoří. Má převážně charakter ploché hornatiny o střední nadmořské výšce 385,6 m n. m. Typickým reliéfem této krajiny jsou výraznější hřbety, zarovnané povrchy a hluboké říční údolí řeky Labe, Ploučnice a jejich přítoků. Nejvyšším bodem Verneřického údolí je Sedlo 726 m a nejnižším bodem hladina Labe v Děčíně 121,9 m. Milešovské středohoří zaujímá střední a jihozápadní část Českého středohoří. Rozprostírá se tedy převážně na levém břehu Labe. Je tvořeno členitou vrchovinou až plochou hornatinou o střední nadmořské výšce 331,7 m n. m. Nejvyšším vrcholem Milešovského středohoří a zároveň i celého Českého středohoří je Milešovka 836,5 m a nejnižším bodem je hladina Labe v Sebzuzíně 139,8 m.

(CHKO České středohoří – internetové stránky Správy Chráněné krajinné oblasti České středohoří [online], 2009)

2.2.2 Geologie

Geologický vývoj oblasti Českého středohoří je velmi složitý. Za jednu z nejvýznamnějších etap geologického vývoje je považováno období svrchní křídly, kdy došlo k zaplavení prvohorního Českého středohoří (tvořeného převážně tzv. krušnohorským krystalinikem) mělkým křídovým mořem, na jehož dně se usazovaly naplaveniny, hlavně písky a šterky, dosahující mocnosti až 900 m. Následně se tyto horniny po ústupu moře zpevnily a vytvořily tabulovou plošinu. V období třetihor se v rámci obrovských tlaků, působících na českou kotlinu od jihu, plošina rozlámala a podél zlomů sahajících často do značných hloubek vytékalo žhavé magma. Výsledkem této vulkanické činnosti je jednak sopečné České středohoří a jednak sedimentární Mostecká pánev.

Během období čtvrtohor, které je charakteristické častými klimatickými změnami (pravidelné střídání glaciálů a interglaciálů – dob ledových a meziledových), došlo k postupnému eroznímu procesu, na kterém se podílely zejména proudící voda, vítr a střídání vysokých teplot s mrazem. Tímto procesem byla jednak dotvořena současná tvář Českého

středohoří, ale zároveň vznikla i tzv. suťová pole, která jsou pro České středohoří tak příznačná.

Nejčastěji zastoupenou horninou v Českém středohoří jsou čedičové horniny, čedičové tufy, znělec, tefrity a jejich tufy. Z mladých vyvřelin se v menší míře vyskytuje trachyt. Hospodářský význam mají vápnité jílovce, slínovec a jílové vápence nacházející se v jihozápadní části středohoří, které jsou zpracovávány pro výrobu cementu a vápna.

Zvláštní pozornost zasluhuje i výskyt resp. těžba pyropů (českých granátů), jelikož oblast Třebenicka a Podsedicka je jediným místem v České republice, kde jsou tyto nerosty těženy ke šperkařským účelům.

(CHKO České středohoří – internetové stránky Správy Chráněné krajinné oblasti České středohoří [online], 2009)

2.2.3 Vodstvo

České středohoří patří z hlediska hustoty vodních toků spíše k podprůměrným oblastem v České republice. Největší řekou na území Českého středohoří je Labe, které protéká tímto územím v délce větší než 40 km a vytváří mezi Velkými Žernosekami a Děčínem malebné až 300 m hluboké údolí. Tato řeka je tzv. spádovou řekou, do které se vlévají prakticky veškeré potoky a říčky v celém Českém středohoří. Největším přítokem Labe je řeka Bílina, která se do Labe vlévá v Ústí nad Labem. Dalším významným přítokem řeky Labe je řeka Ploučnice, která je zajímavá zejména svým mimořádným sklonem na posledních 16 km od ústí do Labe, a sice 6,4%.

Mezi významné potoky patří Bobří potok, který pramení ve svahu Bukové hory na východ od Labe a svou vodou napájí řetěz Holanských rybníků a Novozámecký rybník. Ústecké středohoří odvodňuje Jílovský potok, Račí potok, Poustka, Neštěmický, Žďárský a Klišský potok. Kostomlatské středohoří odvodňuje zejména Modla, Milešovský potok, Rajčinský, Bořislavský a Žimský potok. Chudá síť Ranského středohoří je reprezentována především Hradeckým potokem a Srpinou, zatímco vyšší polohy litoměřického středohoří odvodňuje větší množství potoků a to zejména Homolský, Luční, Habřinský, Tlučenský, Smolnický a Klapský potok.

Některé z přítoků Labe zaostaly ve své výmolné činnosti za erozní silou hlavního toku, což způsobilo značnou výškovou nevyrovnanost, která se projevuje ve výskytu peřejí a vodopádů, např. na Podlešínském potoku u Vrkoče nebo v Bobří soutěsce.

Na území Českého středohoří se nalézají též termální prameny, které jsou využívány k rekreačním účelům v termálním koupališti Brná. Jsou zde rovněž jímány minerální vody a to v obci Břvany v údolí Hrádeckého potoka, které jsou distribuovány pod názvem stolní voda Praga.

(CHKO České středohoří – internetové stránky Správy Chráněné krajinné oblasti České středohoří [online], 2009)

2.2.4 Lesy

Lesy v Českém středohoří zaujímají plochu 29 961 ha, tj. asi 28 % rozlohy Chráněné krajinné oblasti. V současných lesních porostech má největší zastoupení smrk a v nižších polohách je to dub a buk. Smrk je zastoupen ve všech porostech asi 32 %. Významný podíl mají rovněž lesy borové, avšak pouze v jihovýchodní části Českého středohoří, kde převládá pískovcové podloží.

Velká část hřebenů a svahů převážně na pravé straně Labe je porostlá čistými bukovými lesy. Na balvanitých svazích a úžlabích je nejčastěji zastoupen klen a jasan. V nižších polohách převažují dubové porosty

(CHKO České středohoří – internetové stránky Správy Chráněné krajinné oblasti České středohoří [online], 2009)

2.2.5 Zemědělství

Zvláštěností Českého středohoří je vysoký podíl zemědělské půdy, který tvoří 66,69 % z celkové výměry Chráněné krajinné oblasti. Díky tomuto charakteristickému krajinnému rázu získalo České středohoří přívlastek „Zahrada Čech“.

V jihozápadní části Českého středohoří, tj. okr. Louny a Most, převažují pozemky s ornou půdou s intenzivním zemědělským hospodařením. Tyto pozemky často zasahují až po úpatí lounských hor a přímo navazují na travní společenstva. V minulosti byla tato travní společenstva spásána dobyt看em a to zejména ovce a kozy, avšak z důvodu útlumu zemědělské výroby, který se dostavil do České republiky koncem dvacátého století, došlo k výraznému poklesu stavu hospodářských zvířat. V jihozápadní části Českého středohoří jsou zároveň hojně využívány pozemky k sadařskému využití. Zastoupení sadařských pozemků se pak výrazně zvyšuje severovýchodním směrem na teplický a litoměřický okres.

Celkově je na území Chráněné krajinné oblasti v současné době evidováno 2 854,6 ha sadů, z nichž mnohé nejsou již dlouhodobě obhospodařovány.

Dále je zemědělská půda v oblasti Českého středohoří hojně využívána za účelem pěstování vinné révy. K tomuto dochází zejména na pozemcích s jižní a jihozápadní expozicí v blízkosti obce Velké Žernoseky, Litoměřice a Lovosice. Vinice žernosecké oblasti lemují pravý břeh Labe a stráně podél Velkých Žernosek. Vinice v okolí Lovosic jsou na jižní straně kopce Lovoš. V současné době je na území Chráněné krajinné oblasti České středohoří 149 ha vinic.

Jihovýchodní část Českého středohoří v okolí obce Ústěk je spojena s pěstováním chmele. Tato plodina byla v minulosti zastoupena na pozemcích v Českém středohoří v hojné míře, avšak z důvodu menší poptávky bylo její pěstování omezeno a v současné době je pěstována na území 229,3 ha.

(CHKO České středohoří – internetové stránky Správy Chráněné krajinné oblasti České středohoří [online], 2009)

2.2.6 Flora

Již v dobách prvního floristického výzkumu bylo České středohoří zařazeno do nejatraktivnějších a botanicky nejbohatších území v České republice. Příčiny lze hledat v rozmanitosti hornin, reliéfu krajiny, v rozdílech klimatu, ale hlavně v geologické minulosti území. České středohoří se stalo jakousi křižovatkou rostlinných druhů, šířící se na nová stanoviště při dlouhodobějších změnách podnebí, ke kterým docházelo při střídání dob ledových a meziledových. Výhodná poloha umožnila některým druhům přežít drastické podmínky ledových dob (např. kapradinka skalní, lomikámen trsnatý, játrovka *Targionia hypophylla* a další). Střídání sušších nebo vlhčích teplejších období zapříčinilo střídavé šíření rostlinných druhů ze západu (druhů atlantických) a z východu (druhů kontinentálních). Návratem suchého období se do Českého středohoří dostali zástupci jihoruských stepí – kozinec bezlodyžný, koniklec otevřený a kavyly. V současné době má v Českém středohoří převahu teplomilná květena.

(CHKO České středohoří – internetové stránky Správy Chráněné krajinné oblasti České středohoří [online], 2009)

2.2.7 Fauna

Fauna Českého středohoří není zdaleka tak prozkoumána jako flóra. Toto je dáno zejména velkým druhovým bohatstvím zejména bezobratlých živočichů. Předpokládalo se, že fauna Českého středohoří se nijak významně neliší od ostatních chráněných krajinných oblastí, ale ze současných průzkumů zaměřených na bezobratlé živočichy byla objevena řada taxonů (druhů nebo poddruhů) bezobratlých živočichů, které jsou endemické, tj. vyskytují se pouze v Českém středohoří.

V hojné míře se na území Českého středohoří vyskytuje zvěř a to zejména zvěř černá a srnčí. V současné době se na území chráněné krajinné oblasti vyskytuje i nepůvodní zvěř jelení, migrující ze sousedních regionů, dančí a mufloní. V okolí Kamenického Šenova je pak možné zastihnout i kamzíka, který se sem rozšířil po umělém vysazení v Lužických horách. Významnými obyvateli Českého středohoří jsou jezevec, tchoř, lasice kolčava, vzácně i hranostaj, z drobných živočichů ještě plši (plch obecný, plšík lískový).

V okolí řek a vodních nádrží pak nalezneme nejrůznější zástupce vodního ptactva a bahňáků. Početně silná je kolonie racků na rybníku Chmelař u Úštěku. Na čistších neregulovaných potocích v nitru pohoří hnízdí dosud „létající drahokam“ ledňáček říční a skorec vodní. Mezi další zástupce vodního ptactva na území chráněné krajinné oblasti patří různé druhy kachen, potápky, lísky, slípky, volavky a labutě. Rovněž na území Českého středohoří hnízdí čáp bílý, ale i čáp černý.

Z dravců se na území Českého středohoří nejhojněji vyskytuje poštolka obecná, v zimě káně rousná, občas jestřáb a krahujec. Dále zde můžeme spatřit výra velkého, sovu pálenou, sýce obecného, pouštíka a kalouse ušatého. Rozšíření dravců vypovídá rovněž o nárůstu počtu hlodavců, kterými se převážně dravci živí. S ústupem chemického hnojení došlo ze strany zemědělců k výstavbě tzv. bidýlek, která jsou umístěna po polích a dravci tak mají možnost na bidýlkách sedávat a hlodavce lovit. Mezi zástupce hlodavců patří rejsek malý, rejsek vodní, rejsek černý, bělozubka šedá.

Fauna plazů je zastoupena zmijí obecnou, užovkou obojkovou, slepýšem křehkým, ještěrkou zelenou a zejména pak mlokem skvrnitým, se kterým se setkáme ve vyšších a vlhčích polohách. Pro stojaté vody i drobné návesní rybníčky jsou typičtí zástupci žab a to zejména skokan hnědý, zelený a ropucha obecná.

Ichtyofauna je v Českém středohoří poměrně chudá a to zejména z důvodu nedostatku vodních ploch. Za zmínku stojí pouze říční toky, do kterých se opět vrací po částečném vyčištění toků ryby tažné a to zejména pstruh obecný a lipan. Před průmyslovým znečištěním

řeky Labe a její regulací se v této řece vyskytovali i lososi. Mimo lososovité ryby jsou do místních rybníků vysazováni kapr, štika, lín, sumec, candát, úhoř a občas tloušť, bolen a mník.

Mezi významné zástupce hmyzu, které můžeme vedle obvyklých druhů v Českém středohoří spatřit, patří chráněný motýl otakárek ovocný a vzácnější otakárek fenyklový. Z chráněných brouků se pak jedná o roháče, krajníky či některé druhy tesaříků. Velmi vzácné jsou i některé druhy lesních mravenců.

(CHKO České středohoří – internetové stránky Správy Chráněné krajinné oblasti České středohoří [online], 2009)

2.2.8 Klimatické podmínky

České středohoří spadá do mírně teplé oblasti. Klimaticky je jihozápadní část ohraněné krajinné oblasti spíše suchá s mírnou zimou. Opakem je okolí Milešovky a centrální části horopisného okrsku litoměřického středohoří, které spadá do okrsku mírně vlhkého, vrchovinného. Zbytek chráněné krajinné oblasti na severovýchodě patří ke klimatickému okrsku mírně vlhkému s mírnou zimou, pahorkatinnému.

Průměrné roční teploty se ve středohoří pohybují mezi 5,1 °C až 9 °C. Nejteplejším měsícem je červenec s průměrnými 18 °C. Vrchol Milešovky má dlouhodobý červencový průměr 14,6 °C. Průměrné lednové teploty se na většině území pohybují od – 4,3 °C na Milešovce po – 2 °C. Roční úhrn srážek v Českém středohoří je značně nevyrovnaný a pohybuje se od 450 mm do 800 mm ročně. Velký vliv na tuto nevyrovnanost má výrazný srážkový stín Krušných hor, který působí na celou západní část Českého středohoří. Mezi nejdeštivější měsíce patří červenec, kdy spadne nejvíce vody v bouřkových lijácích.

Za zmínku stojí i počet větrných dnů, kterými je v průběhu roku stížen nejvyšší vrchol Českého středohoří Milešovka. Milešovce se z tohoto důvodu někdy přisuzuje označení „větrný pól republiky“. Nejvyšší hodnota rychlosti větru, která kdy byla naměřena na vrcholu Milešovky, dosáhla dne 20. 12. 1966 rychlosti 46 m.s⁻¹.

(CHKO České středohoří – internetové stránky Správy Chráněné krajinné oblasti České středohoří [online], 2009)

2.2.9 Kulturní a sídelní památky, osídlování

S kulturními, historickými a sídelními památkami se můžeme setkat na území Českého středohoří již z dob mladší fáze doby bronzové, tj. 12. – 7. století před naším letopočtem. O existenci osídlení této oblasti nasvědčují relikty mohutných valů na Hradišťanech v blízkosti Štěpánovské hory a na Hrádku u Libochovan. Tohoto opevnění používali před zlomem letopočtu také Keltové a od 8. století našeho letopočtu i čeští Slované. Ti však postavili především celou řadu nových hradišť. Mezi nejznámější patří hradiště ve Vlastislavi u Třebenic, o kterém je zmínka i v Kosmově kronice, nebo valy hradiště u Zabrušan na Bílinsku.

Dalším důkazem osídlení Českého středohoří v dobách dávno minulých jsou i četné zříceniny hradů, které se nalézají téměř na každém vrcholu této oblasti. Za zmínku stojí velice zachovalý hrad Střekov z počátku 14. století, který stojí na nepřístupné skále vysoko nad pravým břehem řeky Labe v Ústí nad Labem a byl vybudován zejména k ochraně labské plavby. Velice oblíbeným cílem turistů je i gotický hrad Hazmburk vybudovaný na čedičovém masivu v blízkosti obce Klapý. Tento hrad nebyl nikdy nikým dobyt a to i přes to, že se jeho zdi pokoušel několikrát zdolat i tak významný vojevůdce jako byl Jan Žižka z Trocnova. Z menších hradů resp. zřícenin hradů, které se nacházejí na území Českého středohoří, můžeme jmenovat Košťálov, Blansko, Vrabinec, Žižkův Kalich, Pannu, Ostrý, Lityš, Oltářík a další.

Největší počet dochovaných památek je však mladšího data. Jedná se zejména o církevní stavby, jako jsou kláštery, kostely, kaple, nebo o sídla panské či šlechtické jako jsou zámky, zámečky a rezidence. Na území Českého středohoří můžeme nalézt i cenné stavby měšťanského typu a selských stavení. Z církevních staveb se jedná o komplex ženského premonstrátského kláštera v Doksanech vystavěného původně v románském stylu na počátku 12. století a následně přestavěného v 17. století v barokním stylu. Největší zajímavostí tohoto kláštera je sloupová krypta, která se dochovala z původní románské baziliky. Za zmínku stojí samozřejmě i samotný klášter Narození Panny Marie, který je význačný bohatou štukovou dekorací spletenou do působivých rostlinných motivů. Mezi další církevní hodnotné stavby patří kostely P. Marie v Ústí nad Labem, sv. Petra a Matky Boží v Lounech, v Brozanech, Kostomlatech p. Řípem, Lenešicích, Údlicích a v Libčevsi.

V hojné míře se na území Českého středohoří také dochovaly zámky vystavěné nebo přestavěné převážně v barokním slohu. Význačnými reprezentanty tohoto slohu jsou zámky

v Libochovicích, Milešově, Iobkovický zámek v Roudnici nad Labem a Bílině. Z dalších staveb je nutno rovněž zmínit velkolepý zámek v Křemýži u Bíliny, v Peruci a Stekníku.

Jednotlivě se zachovaly v Českém středohoří i prvky městské a lidové architektury, v Litoměřicích budova tzv. Staré radnice z počátku 16. století, která je zřejmě nejstarší stavbou české renesance v městském prostředí v Čechách. Z lidové architektury můžeme uvést roubené domy v Třebušíně č. 38, 39, 40, 51.

2.2.10 Legislativa

Chráněná krajinná oblast Českého středohoří byla zřízena dne 19. 3. 1976 Výnosem Ministerstva kultury Československé socialistické republiky č. 6889/76 a to na území rozprostírající se v okresech Česká Lípa, Děčín, Ústí nad Labem, Litoměřice, Louny, Teplice, Most tj. v kraji ústeckém a libereckém.

Posláním oblasti je dle tohoto Výnosu „ochrana všech hodnot krajiny, jejího vzhledu a jejích typických znaků, přírodních zdrojů a vytváření vyváženého životního prostředí. K typickým znakům krajiny náleží zejména její povrchové utváření včetně vodních toků a ploch, klima krajiny, vegetační kryt a volně žijící živočišstvo, rozvržení a využití lesního a zemědělského půdního fondu a ve vztahu k ní také rozmístění a urbanistická skladba sídlišť, architektonické stavby a místní zástavba lidového rázu.“

(CHKO České středohoří – internetové stránky Správy Chráněné krajinné oblasti České středohoří [online], 2009)

Některé činnosti v chráněné krajinné oblasti je tedy možné provádět pouze se souhlasem příslušného orgánu ochrany přírody. Jedná se například o umístování a povolování nových staveb, umístování tábořišť, zřizování stanových a rekreačních táborů popř. jiných rekreačních zařízení nebo sportovních zařízení, pořádání rekreačních a sportovních akcí, kácení dřevin, změny současné skladby a rozsahu zemědělských a lesních kultur, těžby nerostných surovin, geologický průzkum aj. více upřesňuje zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny.

2.3 Maloplošné chráněné území v CHKO České středohoří a územní soustava Natura 2000

2.3.1 Maloplošné chráněné území v CHKO České středohoří

Na území CHKO České středohoří se nachází několik národních přírodních rezervací, národních přírodních památek, přírodních rezervací, přírodních památek, které byly vyhlášeny často před zřízením samotné CHKO České středohoří. Celkově je na území CHKO evidováno pět národních přírodních rezervací, osm národních přírodních památek, dvanáct přírodních rezervací a osmnáct přírodních památek (jmenný seznam maloplošných chráněných území uvedu v tabulce 2.5.1 (3)). Jedná se o část území, které je součástí CHKO České středohoří, ale spadá do vyšší zóny ochrany. V Chráněné krajinné oblasti České středohoří jsou čtyři zóny ochrany přírody, přičemž přísnost ochrany klesá od I. zóny ke IV. zóně. Procentuelně jednotlivé ochranné zóny Správa CHKO vyjádřila takto: I. zóna zaujímá 7,2 %, II. zóna 20,7 %, III. Zóna 25,7 % a IV. zóna 46,4% z celkové výměry CHKO.

Tabulka č. 2.3.1 (1) – seznam maloplošných chráněných území

Národní přírodní rezervace	Národní přírodní památka	Přírodní rezervace	Přírodní památka
Sedlo	Březinské tisy	Bohyňská lada	Jílovské tisy
Lovoš	Panská skála	Vrabinec	Nebočadský luh
Milešovka	Dubí hora	Kozí vrch	Divoká rokle
Raná	Vrkoč	Sluneční stráň	Stříbrný roh
Oblík	Bílé stráně	Kamenná jůra	Loupežnická jeskyně
	Borečský vrch	Březina	Magnetovec-skalní hřib
	Janský vrch	Holý vrch	Bobří soutěska
	Kamenná slunce	Kalvárie	Farská louka
		Hradišťanská louka	Štěpánovská hora
		Lipská hora	Babinské louky
		Čičov	Plešivec
		Milá	Hradiště
			Radobýl
			Lužické šípáky

			Tobiášův vrch
			Trtěnské stráně
			Kuzov
			Košťálov

Mapa Maloplošných chráněných území v Chráněné krajinné oblasti České středohoří viz příloha č. 1 str. 94.

2.3.2 Územní soustava Natura 2000

Na území CHKO České středohoří se v současné době nachází 21 evropsky významných lokalit, které byly zahrnuty do územní soustavy Natura 2000. Pro vysvětlení bych uvedl, že soustava Natura 2000 je soustava chráněných území, které vytvářejí na svém území podle jednotných principů všechny státy Evropské unie.

„Cílem této soustavy je zabezpečit ochranu těch druhů živočichů, rostlin a typů přírodních stanovišť, které jsou z evropského pohledu nejcennější, nejvíce ohrožené, vzácné či omezené svým výskytem jen na určitou oblast (tzv. endemické).“ (Natura 2000 – internetové stránky Agentury ochrany přírody a krajiny ČR [online], 2009)

Postup pro zahrnutí území do soustavy Natura 2000 je přesně vymezen evropskými směrnicemi 79/409/EHS O ochraně volně žijících ptáků a 92/43/EHS O ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, které byly implementovány v naší legislativě do zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, následně novelizován zákonem č. 218/2004 Sb. Za celkovou přípravu soustavy NATURA 2000 zodpovídá Ministerstvo životního prostředí ČR, které pověřilo přípravou odborných podkladů Agenturu ochrany přírody a krajiny. Evropsky významné lokality a ptačí oblasti vyhláší Vláda ČR.

(Natura 2000 – internetové stránky Agentury ochrany přírody a krajiny ČR [online], 2009)

Území, které bylo zahrnuto do soustavy Natura 2000, bylo již v mnoha případech zahrnuto Správou CHKO České středohoří mezi maloplošné chráněné území. Nepředpokládá se tedy, že by došlo ke zpřísnění ochranných režimů v těchto lokalitách. Z území nacházejících se v CHKO České středohoří byla do soustavy Natura 2000 zahrnuta tato území: Raná – Hrádek; Oblík, Srdov, Brník; Křížové vršky; Milá; Dlouhá hora; Čičov; Kamýk; Březina; Milešovka;

Borečský vrch; Lovoš; Radobýl; Bílé stráně; Holý vrch; Babinské Louky; Ploskovice; Přítok Trojhorského potoka; Luční potok - Třebušín; Držovice; Dolní Ploučnice; Dobrná.

Mapa území v Chráněné krajinné oblasti, které bylo zahrnuto do soustavy Natura 2000 viz příloha č. 2 str. 95.

2.4 Rozbor stávajících cyklotras a cyklostezek

2.4.1 Cyklotrasy a cyklostezky v Ústeckém kraji

Zprvu bych chtěl uvést, že jsem při rozboru stávajících cyklotras na území CHKO České středohoří našel na internetových stránkách www.cyklostrategie.cz studii nazvanou „Informace o realizaci plnění úkolů a opatření uvedených v Národní strategii rozvoje cyklistické dopravy ČR“, ze které vyplývá, že Ústecký kraj, ve kterém se Chráněná krajinná oblast České středohoří nalézá, patří mezi místa České republiky s nejnižší hustotou cyklotras a cyklostezek na 100 km². Ve výše uvedeném dokumentu pod bodem II. 2 PRIORITA 2. Rozvoj cyklistiky pro posílení cestovního ruchu, CÍL 2. 1. Vytváření podmínek k podpoře cykloturistiky str. 6 je uveden údaj, že se Ústecký kraj s 30 km cyklotras a cyklostezek na 100 km² zařadil na poslední místo v celé ČR. Podobně jako Ústecký kraj je na tom i kraj Vysočina s 35 km na 100 km². Naopak největší hustotu tras a stezek můžeme nalézt v hlavním městě Praha (98 km na 100 km²), dále Pardubickém kraji (81 km) a Libereckém kraji (69 km).

(Cyklostrategie – internetové stránky Národního strategie rozvoje cyklistické dopravy [online], 2009)

Dále se mi podařilo kontaktovat zástupce Klubu českých turistů (dále KČT) Mgr. Karla Markvarta, který se zabývá v KČT značením a to jak cyklotras, tak i turistických cest, který mi sdělil, že v současné době v Ústeckém kraji eviduje KČT cyklotrasy v celkové délce 1 387 km. Klub českých turistů dále rozděluje Ústecký kraj podle okresů. Přesné počty kilometrů udaných Mgr. Markvartem uvedu v následující tabulce 2.4.1 (2).

Tabulka č. 2.4.1 (2) Cyklotrasy v Ústeckém kraji

Název okresu	Počet kilometrů značených tras
Ústí nad Labem	220 km
Most	87 km

Louny	110 km
Litoměřice	119 km
Teplice	142 km
Chomutov	345 km
Děčín	364 km

2.4.2 Rozbor cyklotras na území CHKO České středohoří

Zprvu bych chtěl uvést, že na území CHKO České středohoří se nalézají značené cyklotrasy všech kategorií. Za velmi významnou cyklotrasu je považována cyklotrasa č. 2, která je prakticky páteří cyklotrasou Českého středohoří mezinárodního významu. Cyklotrasa je rovněž nazývána „Labskou stezkou“. Začátek této cyklotrasy je v Praze – Výtoňi u Vltavy, podle které vede až do Mělníka, kde se Vltava vlévá do Labe, podél kterého pokračuje cyklotrasa přes Litoměřice, Ústí nad Labem, Děčín až do německého Bad Schandau. V současné době však není ještě zcela dobudována, proto občas svede cyklisty na místní komunikaci.

2.4.2.1 Kategorizace cyklotras

Dle Klubu českých turistů se trasy řadí do čtyř kategorií:

- Cyklotrasy I. kategorie – hlavní trasy mezinárodního významu – propojují velká města ČR s vazbou na evropská velkoměsta – číslování jednociferné
- Cyklotrasy II. kategorie – hlavní trasy nadregionální kategorie – propojují významné nadregionální turistické cíle – číslování dvouciferné
- Cyklotrasy III. kategorie – vedlejší trasy regionálního významu – propojují regionální turistické cíle – číslování trojciferné
- Cyklotrasy IV. kategorie – vedlejší trasy místního významu – propojují místní cíle – číslování čtyřciferné

2.4.2.2 Seznam značených cyklotras na území Chráněné krajinné oblasti České středohoří

Na území CHKO České středohoří se v současné době nalézá celkem 313,9 km značených cyklotras. Přehledný seznam těchto cyklotras uvedu v následující tabulce 2.3.2.2 (3).

Tabulka č. 2.4.2.2 (3) – seznam značených cyklotras v CHKO České středohoří

Název cyklotrasy (číslo)	Délka cyklotras na území CHKO České středohoří
č. 2	53 km
č. 25	35,8 km
č. 211	8,8 km
č. 231	10,5 km
č. 232	17,5 km
č. 251	18,9 km
č. 3009	6 km
č. 3056	14,6 km
č. 3057	24,5 km
č. 3058	14,3 km
č. 3062	4,8 km
č. 3066	42 km
č. 3067	16,9 km
č. 3068	13 km
č. 3071	2 km
č. 3084	2,2 km
č. 3090	12,5 km
č. 3091	11,9 km
č. 3092	2,7 km
č. 3098	2 km

2.4.3 Předpokládaný plán rozvoje sítě cyklotras a cyklostezek v Ústeckém kraji

V rámci rozboru současného stavu cyklotras a cyklostezek v Ústeckém kraji se mi podařila zajistit od vedoucího oddělení cestovního ruchu z odboru regionálního rozvoje Ústeckého kraje Ing. Jiří Války „Marketingová studie cykloturistiky v Ústeckém kraji“, kterou

zpracovala v průběhu roku 2006 a 2007 společnost VARIA, s.r.o., inženýrská činnost a provádění staveb, IČ: 467 12 143, na základě zadání Krajského úřadu Ústeckého kraje. Ústecký kraj si tuto studii nechal zpracovat za účelem koordinace rozvoje cyklistické dopravy v Ústeckém kraji s přihlédnutím k národním i regionálním koncepcím při rozvoji cyklistické dopravy, ze které vyplývá snaha o napojení nově vznikajících cyklotras a cyklostezek na již existující síť. Zpracovatel ve své studii provedl analýzu současných cyklotras a cyklostezek, navrhl změny na vedení stávajících cyklotras, navrhl nové trasy pro vybudování cyklotras a cyklostezek a zároveň vyčíslil finanční náklady na jejich vybudování a údržbu.

Zpracovatel studie navrhl Ústeckému kraji vybudování nové sítě cyklotras a cyklostezek v celkové délce 430 km a zároveň doporučil, aby se kraj zaměřil zejména na cyklotrasy a cyklostezky nadregionálního charakteru, významného regionálního a lokálního charakteru. Celkový rozpočet výstavby a údržby cyklostezek a cyklotras v průběhu let 2008 – 2015 byl vyčíslen na 1 651 054 579,-Kč.

Při diskusi s Ing. Válkou o tendenci krajského úřadu při rozvoji cyklistické infrastruktury na území Ústeckého kraje bylo zjištěno, že v současné době krajský úřad realizuje dokončení páteční cyklotrasy č. 2 „Labské cyklostezky“, dále cyklotras č. 23, 36 „Krušnohorské magistrály“, cyklotrasy podél toku Ohře č. 204, cyklotrasy č. 251 podél řeky Ploučnice, cyklotrasy č. 3080 „Podbořanské spojky“, č. 3094 „Žatecké trasy“, č. 3095 „Podřipské trasy“ a č. 3097 „Úštěcko – Šluknovské trasy“. Dokončení těchto cyklotras je pro krajský úřad momentálně primární. Dle časového harmonogramu by mělo dojít k realizaci všech cyklostezek do konce roku 2014.

2.5 Rozbor naučných stezek v oblasti Českého středohoří

Při zjišťování poznatků o CHKO České středohoří jsem zjistil, že v současné době jsou na území CHKO České středohoří celkem zřízeny tři naučné stezky. Tyto naučné stezky byly zřízeny Správou CHKO České středohoří a jsou jí rovněž spravovány. Jedná se o Naučnou stezku Lovoš, Naučnou stezku Boreč a Naučnou stezku Pod Vysokým Ostrým. Dále jsou na území CHKO České středohoří zřízeny i další naučné stezky. Jejich zřízení však souvisí s aktivitou obcí, občanských sdružení a v jednom případě o projekt Technické univerzity v Ostravě. Jedná se o Naučnou stezku Bedřicha Smetany, Naučnou stezku Luční potok, Naučnou stezku Zubrnického Skanzenu, Cestu přátelství, Naučnou stezku Řepčice – Panna, Hibschovu naučnou stezku a turistický okruh Radešín. V následující části ve zkratce tyto naučné stezky představím. Zároveň v příloze této práce jsou tyto stezky zakresleny v mapě.

2.5.1 Naučná stezka Lovoš

Jedná se o naučnou stezku vedoucí Národní přírodní rezervací Lovoš o celkové délce 9 km, která je určena výhradně pro pěší turisty. Začátek trasy je v Malých Žernosekách a konec na vrcholu kopce Lovoš. Na stezce je umístěno dvanáct informačních tabulí vlastivědného a přírodovědného zaměření. Stezka byla zřízena Správou CHKO České středohoří a je jí rovněž i spravována.

2.5.2 Naučná stezka Boreč

Jedná se o naučnou stezku vedoucí Národní přírodní rezervací Boreč o celkové délce 3 km, která je určena výhradně pro pěší turisty. Začátek trasy je v Režném Újezdu a konec na vrcholu kopce Boreč. Na stezce je umístěno celkem devět informačních tabulí přírodovědného a historického zaměření. Stezka byla zřízena Správou CHKO České středohoří a je jí rovněž i spravována.

2.5.3 Naučná stezka Pod Vysokým Ostrým

Jedná se o naučnou stezku procházející okrajem rezervace Sluneční stráň o celkové délce 8 km, která je určena výhradně pro pěší turisty. Začátek trasy je v Ústí nad Labem – Brná a konec v Ústí nad Labem pod hradem Střekov. Na stezce je umístěno celkem šestnáct informačních tabulí přírodovědného a zeměpisného zaměření. Stezka byla zřízena Správou CHKO České středohoří a je jí rovněž i spravována

2.5.4 Naučná stezka Bedřicha Smetany

Jedná se o naučnou stezku určenou výhradně pro pěší turisty o celkové délce 0,6 km vedoucí ke zřícenině hradu Kamýk. Na stezce bylo instalováno sedm informačních tabulí přírodovědného a vlastivědného charakteru. Začátek trasy je v obci Kamýk a konec, jak již bylo uvedeno, na zřícenině hradu Kamýk. Tato naučná stezka byla zřízena Obecním úřadem Kamýk, kterým je i spravována.

2.5.5 Naučná stezka Luční potok

Jedná se o stezku určenou pro pěší i cykloturisty o celkové délce 2,5 km. Na stezce je umístěno celkem dvanáct informačních tabulí přírodovědného a vlastivědného zaměření. Naučná stezka Luční potok byla zřízena Institutem environmentálního inženýrství Technické univerzity Ostrava a je spravována Obcí Zubrnice.

2.5.6 Naučná stezka Zubrnického skanzenu

Tato naučná stezka je zřízena v obci Zubrnice a jejím blízkém okolí v celkové délce 4,5 km. Jedná se o tématickou stezku po historických stavbách v obci Zubrnice. U stezky není vymezeno pro koho je určena, ale vzhledem k její délce a místem kudy prochází (obcí), jedná se dle mého názoru o stezku určenou pro pěší turisty. Zřizovatelem a provozovatelem stezky je Obec Zubrnice.

2.5.7 Cesta přátelství

Jedná se o stezku zaměřenou na sochařská díla českých a německých autorů. Celková délka stezky je asi 5 km a je určena pro pěší turisty i cykloturisty. Začátek stezky je v obci Bořislav a konec v obci Černčice. Na stezce je umístěno celkem 13 zastávek. Zřizovatel a provozovatel této naučné stezky je Občanské sdružení Bílka a Obec Bořislav.

2.5.8 Naučná stezka Řepčice – Panna

Jedná se o naučnou stezku o celkové délce 2 km určenou výhradně pro pěší turisty. Trasa stezky vede z obce Řepčice na vrch Panna, kde je jednak vyhlídkové místo a nepatrné zbytky stejnojmenného hradu Panna. Na stezce jsou umístěny čtyři informační tabule s texty příropovědného a místopisného charakteru. Zřizovatelem a provozovatelem této stezky jsou Lesy ČR, a.s., lesní správa Litoměřice.

2.5.9 Hibschova naučná stezka

Tato stezka byla slavnostně otevřena již 1. května 1927. Jedná se o naučnou stezku z obce Skalice do obce Žitenice přes úbočí Dlouhého vrchu a Křížového vrchu. Celková délka trasy je 5 km. Není přesně určeno, pro koho je trasa určena, ale dle terénu, kterým stezka vede, bych stezku určil výhradně pro pěší. Na stezce se můžeme setkat s mnoha přírodními krásami, ale za zmínku stojí především dvanáct křemencových bloků různých tvarů, které byly pojmenovány po významných přírodovědcích, kteří v Čechách působili např. Felix Corn, Franz Zippe, Rudolf Korb nebo po rodákovi z nedaleké Homole Josefu Emanuelovi Hibschovi, po kterém byla stezka zároveň pojmenována. V současné době je stezka obnovována litoměřickými skauty.

2.5.10 Turistický okruh Radešín

Za zmínku stojí i turistický okruh Radešín, který není evidován jako naučná stezka, ale má její charakter. Na stezce, která má dvě varianty a to v délce asi 3,5 km, je umístěno šest informačních tabulí přírodovědného a vlastivědného charakteru. Začátek cesty je v obci Chuderov a konec v obci Sovolusky. Zřizovatelem a provozovatelem této stezky je Obec Chuderov.

3 PRAKTICKÁ ČÁST

3.1 Způsob tvorby cyklistických naučných stezek v CHKO České středohoří

Nejprve bych chtěl uvést, že oblast v Chráněné krajinné oblasti České středohoří, ve které byly cyklistické naučné stezky navrženy, byla vybrána záměrně a to zejména s přihlédnutím k absenci cyklotras a cyklostezek v tomto území a zároveň k množství přírodních, historických a kulturních zajímavostí, které zde můžeme nalézt. Vytvoření cyklistických naučných stezek právě v těchto místech mělo přispět k rozvoji cykloturistiky v této oblasti a zároveň k představení zajímavých míst, které se zde nalézají. Při konzultaci s vedoucím diplomové práce a následně se zaměstnancem Správy CHKO České středohoří bylo dohodnuto, že budou vytvořeny celkem dvě naučné stezky. První bude vytvořena na západní straně CHKO České středohoří, přičemž pomyslnou i faktickou dělicí čarou tohoto území bude říční tok Labe, a na východní straně toku, resp. na území na východní straně tohoto toku, bude vytvořena druhá naučná stezka.

Při vytváření naučných stezek jsem se musel zaměřit na mnoho faktorů. Jedním z faktorů bylo vytipování lokality s dostatečným množstvím přírodních, kulturních či historických zajímavostí v CHKO České středohoří. Dále bylo nutné, aby trasa neměla příliš náročný profil a to zejména z důvodu sjízdnosti naučné stezky i pro rodiny s dětmi. Tento úkol však bylo velmi obtížné splnit, jelikož v CHKO České středohoří nenalezneme prakticky žádný rovinnatý úsek vyjma úseku podél řeky Labe a Ploučnice, kde však o cykloturisty není nouze. Byl jsem tedy nucen při tvorbě první naučné stezky vést část trasy i mimo Chráněnou krajinnou oblast. Posledním z faktorů, kterým jsem byl částečně ovlivněn při tvorbě naučných stezek, byla nedostatečná síť cyklostezek a cyklotras, po kterých bych mohl naučné stezky vést. Snažil jsem se tedy vést stezky co nejvíce po lesních a polních cestách a silnicích IV. a III. třídy.

Prvním úkolem, který jsem musel provést, bylo vytipování místa dle výše uvedených faktorů, kde budou cyklistické naučné stezky navrženy. K tomuto účelu jsem využíval jednak své místní znalosti a dále mapy vydané v edici Klubu českých turistů a to zejména mapu *České středohoří západ* (České středohoří západ, 2002) s měřítkem 1:50 000, *České středohoří východ* (České středohoří východ, 2004) s měřítkem 1:50 000 a *České a saské Švýcarsko* (České a saské Švýcarsko, 2008) s měřítkem 1:50 000. Následně došlo k rekognoskaci terénu, kterou měla být zjištěna zejména kvalita cest, náročnost stoupání, bezpečnost sjezdů a stanovení nejvhodnějších míst pro umístění informačních tabulí. Na

základě zjištěných informací jsem pak provedl částečné změny stezek do současné podoby. Po vytvoření jednotlivých tras byly tyto zaznamenány do systému GPS a zaneseny do map.

Po vytvoření naučných stezek a jejich zanesení do map jsem po poradě s Mgr. Peterkou, zaměstnancem Správy CHKO České středohoří, zpracoval návrh znění jednotlivých informačních tabulí, které mají cyklistovi předat informace o místech, která právě projíždí.

Cyklistické naučné stezky byly následně zpracovány do listinných podob, které jsou součástí přílohy této diplomové práce a měly by být nabízeny v Informačních centrech měst regionu. Při zpracování listinných materiálů jsem se zaměřil zejména na to, aby cyklista, který se rozhodl projet naučnou stezku, nebyl nucen po celou jízdu použít mapu a aby v materiálu byly uvedeny ty nejzajímavější informace z informačních tabulí. Duplicitu uvádění informací z informačních tabulí na listinný materiál odůvodňuji tím, že si nejsem jist, zda budou z různých důvodů, např. ekonomických, na trase informační tabule umístěny. V případě, že by nedošlo k instalaci informačních tabulí na zvolená místa, mohl by cyklista čerpat informace z listinného materiálu.

Poslední činností, kterou jsem po vytvoření naučných stezek učinil, byla demonstrace návrhu na vybraných jedincích.

V následujících kapitolách popíšu podrobný postup vzniku cyklistických naučných stezek.

3.2 Volba místa pro vybudování cyklistických naučných stezek

Jak již bylo uvedeno v úvodu této kapitoly, jedním z úkolů při hledání oblasti, kde budou naučné stezky vybudovány, bylo nalezení místa, ve kterém nejsou téměř žádné cyklotrasy. Své jednání odůvodňuji zejména tím, že jsem chtěl přispět ke snížení počtu cyklistů na přetěžovaných cyklostezkách zejména v Opárenském údolí a cyklostezce č. 2 tzv. Labské cyklostezce a umožnit cyklistům poznat i ostatní části CHKO České středohoří. Tento záměr byl konzultován se zástupcem CHKO České středohoří Mgr. Lubomírem Peterkou, který jej přivítal.

Při konzultaci s vedoucím diplomové práce a následně se zaměstnancem Správy CHKO České středohoří bylo dohodnuto, že budou vytvořeny celkem dvě naučné stezky. První bude vytvořena na západní straně CHKO České středohoří, přičemž pomyslnou i faktickou dělicí čarou tohoto území bude říční tok Labe a na území východně od tohoto toku bude vytvořena druhá naučná stezka.

Při výběru území vhodného pro vybudování naučné stezky v západní oblasti CHKO České středohoří jsem vycházel zejména ze svých zkušeností a znalostí území, protože zde téměř

celý život bydlím a tuto část Českého středohoří jsem téměř celou na kole projel. Návrhů jsem měl zpočátku několik, avšak postupně jsem místa z různých důvodů zavrhl. Mezi oblastmi, které jsem měl vytipované, patřila oblast v okolí nejvyšší hory Českého středohoří Milešovky, oblast v okolí Národní přírodní rezervace Raná a oblast v okolí Stadic. Nakonec jsem rozhodl pro výběr oblasti v okolí obce Třebenice. Motivů výběru tohoto místa bylo několik. Jeden z prvních bylo naplnění mého záměru vést cyklistickou naučnou stezku v místech, kde nejsou vybudované téměř žádné cyklistické cesty. Místem, které jsem zvolil, prochází pouze jedna cyklotrasa a to č. 25. Tato cyklotrasa však prochází územím velice krátce, tudíž nedává možnost cykloturistům toto území dostatečně poznat. Vybudování naučné stezky právě v těchto místech by tedy mohlo jednak vést k částečnému snížení počtu cyklistů na již zmiňovaných přetěžovaných cyklostezkách, ale zároveň by umožnilo cyklistům poznat jiné části Českého středohoří. Dalším důvodem bylo množství přírodních a kulturních zajímavostí, které se zde nalézají. Původně bylo mým záměrem vybudovat cyklistickou naučnou stezku tématicky zaměřenou na historii těžby českého granátu, který se v blízkosti Třebenic téměř 500 let těží, avšak své rozhodnutí jsem změnil s přihlédnutím k množství historických, přírodních a kulturních památek, které se v tomto místě nalézají. Nechtěl jsem tedy cykloturisty ochudit o zbývající zajímavosti území, proto jsem pojal naučnou stezku obecně a cykloturisté tak mají možnost seznámit se s většinou zajímavých míst území, kterým stezka prochází. Dalším faktorem, který ovlivnil volbu místa pro vybudování naučné stezky, bylo i menší množství kopcovitého terénu. Chtěl jsem tak zpřístupnit cyklistickou stezku všem věkovým skupinám, rovněž i rodinám s dětmi.

Při výběru území vhodného pro vybudování naučné stezky na území východní části Českého středohoří jsem chtěl rovněž naplnit předsevzetí, které jsem si před tvorbou cyklistických naučných stezek dal, tj. vytvořit stezku tam, kde nejsou vybudovány téměř žádné cesty pro cyklisty. Jelikož jsem však tuto část Českého středohoří ze svých cyklistických výletů neměl tak dobře zmapovanou jako předchozí, použil jsem pro výběr oblasti mapu Českého středohoří – východ. Celkem jsem vytypoval tři oblasti, kde by mohla být naučná stezka vybudována. Jednalo se o oblast v okolí Benešova nad Ploučnicí, oblast v okolí Kamenického Šenova a oblast v okolí Levína. Postupně jsem však jednotlivé návrhy z různých důvodů zavrhl a vybral jsem oblast v okolí Levína. Motivů mého jednání bylo více. Prvním důvodem bylo to, že se zde nenalézají téměř žádné cyklotrasy ani cyklostezky, tudíž vybudováním nové komunikace pro cyklisty zpřístupním tuto oblast cyklistům a umožním jim tak poznání nového místa v Českém středohoří. Druhým důvodem je fakt, že jsem chtěl cykloturistům představit dochované architektonické památky v podobě roubených a

hrázděných domů z 18. a 19. století, které se v okolí Levína podařilo dochovat a jejichž ojedinělost a zachovalost vedla úřady v mnoha případech k tomu, aby místa vyhlásily památkovou zónou. Výskyt těchto historických památek mě pak motivoval k tomu, abych převážnou část informačních tabulí zaměřil tematicky na historii obcí, jejich architektonické památky, typická řemesla a další zajímavosti související s historií tohoto území. Jeden z úkolů, který jsem si však před vybudováním cyklistických naučných stezek vytyčil, se mi při budování této stezky nepodařil zcela splnit. Jedná se o vybudování stezky v nepřilíš kopcovitém terénu. V této části Českého středohoří se tento úkol nedá splnit, jelikož zde nenalezneme téměř žádnou rovinu ale jen samé sjezdy a stoupání. Z tohoto důvodu jsem stezku označil jako náročnou a její absolvování doporučuji zdatným cykloturistům.

3.3 Vytvoření návrhu cest, po kterých budou cyklistické naučné stezky vedeny

Po výběru území, ve kterém budou cyklistické naučné stezky vybudovány, a vytipování poznávacích cílů, byl vytvořen návrh tras, po kterých by měly stezky vést. Při vytváření návrhu obou tras byl můj záměr od prvopočátku takový, že jsem chtěl cykloturisty co nejvíce vést po lesních a polních cestách a tam, kde to nebylo možné, po silnicích III. a IV. třídy. Tímto jsem chtěl docílit toho, aby si cykloturisté co nejvíce užili pohybu v přírodě a nemuseli dbát zvýšené opatrnosti při projíždění po frekventovaných silnicích. Dalším mým záměrem bylo účelné propojení poznávacích cílů tak, aby obě stezky tvořily okruh a cykloturista pak neměl problém dostat se ke svému vozidlu zpět do místa startu. Délka stezky měla měřit od 30 do 50 km, což pokládám za optimální vzdálenost pro celodenní výlet na kole.

3.4 Rekognoskace terénu, předběžně navržených tras

Po vytvoření předběžného návrhu tras, po kterých by měly cyklistické naučné stezky vést, jsem provedl rekognoskaci terénu. Účelem této rekognoskace bylo zejména zjištění kvality cest, náročnosti stoupání, bezpečnosti sjezdů a stanovení nejvhodnějších míst pro umístění informačních tabulí.

Výsledků prováděné rekognoskace trasy původně navržené pro vybudování naučné stezky v okolí Třebenic bylo několik. V první řadě došlo ke změně úseku mezi obcemi Třebenice a Teplá, kde byla stezka namísto po silnici přemístěna na polní cestu vedoucí pod vrchem Košťálov. Z této cesty má pak cykloturista krásný výhled na zříceninu hradu Košťálov. Zároveň je zde možnost v rozšířeném místě cesty umístit informační tabuli o zřícenině hradu. Dále bylo zjištěno, že polní cesta mezi obcí Semeč a Národní přírodní památkou Kamenná slunce, kudy původně měla vést stezka, je v současné době neprůjezdná v důsledku vzrostlé vegetace. Z tohoto důvodu musela být cesta vedena do obce Děčany a poté po silnici k NPP Kamenná slunce. Následně se musí cykloturista vrátit zpět od NPP Kamenná slunce do obce Děčany po téže cestě a pokračovat dále v jízdě. Z tohoto důvodu v tomto úseku ztratila stezka charakter okruhu. V případě, že by byla polní cesta upravena, došlo by jednak k částečnému zkrácení cesty a jednak by trasa získala v tomto místě opět okružní charakter, tak jak bylo plánováno. Rekognoskací bylo dále zjištěno, že prvotní stoupání v délce téměř 12 km s celkovým převýšením 300 m lze celkem lehce zvládnout, jelikož během jízdy tímto úsekem cesty, bude zřízeno pět informačních zastávek, kde si cykloturista při čtení může v klidu odpočinout a načerpat síly k další cestě. Při kontrolování bezpečnosti sjezdů jsem označil všechny jako bezpečné. V jednom úseku však musí dbát cyklista zvýšené opatrnosti a to při sjezdu po lesní cestě nad obcí Děkovka, kde jsou mezi vyjetými kolejemi v prostřední části větší kameny. Co se týče stanovení míst pro umístění informačních tabulí, zde byly provedeny jen drobné úpravy oproti původnímu plánu.

V případě druhé naučné stezky jsem měl rovněž v úmyslu vést cykloturisty co nejvíce po polních a lesních cestách, avšak při rekognoskaci terénu jsem zjistil, že pokud bych chtěl cykloturisty vést mimo silnice, tak bych jednak zvyšoval náročnost stoupání s přihlédnutím ke kvalitě cest, ale i dobu nutnou ke zdolání naučné stezky. Proto jsem se rozhodl, že ve většině případů povedu naučnou stezku po málo frekventovaných silnicích III. a IV. třídy. Dalším výsledkem průzkumu cesty bylo zjištění, že cykloturisté musí dbát zvýšené opatrnosti při velmi prudkých sjezdech z křižovatky nad obcí Mukařov do obce Verneřice a z obce Taneček do obce Rané. Co se týká stoupání, které musí cyklista v průběhu jízdy překonat, tak toto

jsem označil již v předchozí kapitole za velmi obtížné. Bohužel jakákoliv změna cesty v této oblasti by nevedla ke zlepšení výškového profilu trati, ba naopak v některých případech by jej dokonce zhoršila. Výběr místa pro umístění informačních tabulí byl ověřen jako vhodný.

3.5 Jednotlivé cyklistické naučné stezky a jejich zdůvodnění

3.5.1 Cyklistická naučná stezka č. 1 „okolím Třebenic“

Začátek této trasy je v obci Třebenice ul. Koucká před bývalým luteránským kostelem (dnes Muzeum českého granátu) N 50°28'41", E 13°59'03", směr jízdy k Havlíčkovu náměstí, délka úseku 224 m. Před kostelem by měla být umístěná informační tabule č. 1.

Na bodu N 50°28'39", E 13°59'13" průjezd křižovatkou odbočíme vlevo, délka úseku 533 m. na konci úseku pojedeme tunelem silnici č. 15.

Bod N 50°28'56", E 13°59'07" křižovatka polních cest za tunelem pod silnicí č. 15 odbočíme vlevo, délka úseku 114 m.

Souřadnice N 50°28'56", E 13°59'03" křižovatka polních cest, odbočíme vpravo, délka úseku 604 m.

N 50°29'07", E 13°58'38" křižovatka polních cest, zde by měla být umístěna informační tabule č. 2, po přečtení informační tabule pokračujeme stále rovně směr obec Teplá.

Bod N 50°29'16", E 13°58'05" křižovatka polní cesty a silnice v obci Teplá, odbočíme vpravo, délka úseku 758 m. V obci Teplá možnost načerpání pitné vody ze zázračného železitého pramene vytékajícího u kapličky.

Na bodu N 50°29'39", E 13°57'28" křižovatka silnic na obce Podsedice, Vlastislav a Teplá odbočíme mírně vpravo směr obec Vlastislav. Vlevo na volném prostranství před křižovatkou by měla být umístěna informační tabule č. 3, délka úseku 1040 m.

N 50°29'49", E 13°57'24" křižovatka v obci Vlastislav pojedeme rovně stále po hlavní silnici směr obec Milešov, délka trasy 339 m. Zde se napojíme na cyklotrasu č. 25.

Bod N 50°29'57", E 13°57'32" křižovatka u bývalého JZD, jedeme stále rovně směr obec Milešov, délka úseku 338 m. Zde z cyklotrasy č. 25 sjedeme.

Souřadnice N 50°30'04", E 13°57'24" křižovatka odbočíme vlevo na polní cestu, délka úseku 303 m. Zde by měla být umístěna informační tabule č. 4.

N 50°30'17", E 13°56'57" na křižovatce polních silnic odbočíme vlevo téměř o 180° délka úseku 648 m.

Souřadnice N 50°30'08", E 13°57'05" odbočíme vpravo z cesty ke kapličce pod, kterou vyvěrá pramen Modly, délka úseku 306 m. Možnost načerpání pitné vody z pramene vytékajícího pod kapličkou.

Od kapličky vyjedeme zpět na cestu a dáme se vpravo. Na bodu N 50°29'53", E 13°57'05" křižovatka odbočíme vpravo, směr obec Mrsklesy, délka úseku 501 m. Zde se napojíme na cyklotrasu č. 25.

Bod N 50°30'29", E 13°55'40" křižovatka silnic v obci Mrsklesy, odbočíme vlevo do kopce. Délka úseku 2 km 172 m. Pokračujeme dále po hlavní silnici po cyklostezce č. 25 směr obec Lhota. Na volném prostranství vedle křižovatky by měla být umístěna informační tabule č. 5.

Na bodě N 50°30'21", E 13°54'43" v rozšířené části zatáčky mimo komunikaci by měla být umístěna tabule č. 6, délka úseku 1 km 292 m.

Souřadnice N 50°30'26", E 13°53'23" křižovatka, odbočíme vlevo směr obec Skalice, délka úseku 1 km 861 m.

Bod N 50°29'57", E 13°53'43" křižovatka, odbočíme vlevo, směr obec Děkovka a sjedeme tak z cyklostezky č. 25, délka úseku 983 m.

Na bodě N 50°29'59", E 13°53'59" při sjezdu na polní cestu vpravo by měla být umístěna informační tabule č. 7 délka úseku 319 m.

N 50°29'43", E 13°54'59" sjedeme ze silnice směrem vpravo na lesní cestu, délka úseku 1 km 346 m. Zde musíme dbát v případě deštivých dnů či práce těžařů v lese na rozblácené cesty. Dále je nutné dbát při sjezdu vyšší opatrnosti na kameny, které jsou v prostřední části cesty mezi vyjetými koleje.

Bod N 50°29'12", E 13°55'05" zde se napojí cesta na modrou turistickou stezku (tzv. Ulříčinu stezku), délka úseku 983 m. Pokračujeme dále směrem dolů po modré. Zde by měla být umístěna informační tabule č. 8.

Souřadnice N 50°28'29", E 13°54'46" křižovatka lesních cest pokračujeme rovně dolů, délka úseku 504 m. Na této křižovatce opustíme modrou turistickou trasu.

Dojedeme do obce Chrástřany, kde za kapličkou v bodě N 50°28'34", E 13°55'39" odbočíme vpravo na polní cestu, délka úseku 1 km 7 m.

Dojedeme do obce Dřemčice kde se v bodě N 50°28'28", E 13°54'46" dáme mírně vpravo a po 20 m vlevo kde se napojíme na žlutou turistickou trasu. Délka úseku 1 km 97 m.

V bodě N 50°28'28", E 13°54'05" by měla být umístěna informační tabule č. 9, délka úseku 895 m. Dále pokračujeme po žluté turistické trase.

Bod N 50°28'32", E 13°53'49" napojení polní cesty na silnici, odbočíme vpravo směr obec Staré, délka úseku 350 m. Stále jedeme po žluté turistické trase.

Dojedeme do obce Staré kde v bodě N 50°28'42", E 13°53'44" odbočíme vlevo na polní cestu mezi oplocené pozemky a pokračujeme po žluté turistické trase. Délka úseku 328 m.

Souřadnice N 50°28'46", E 13°53'17" zde by měla být umístěna informační tabule č. 10. Délka úseku 631 m.

V bodě N 50°28'45", E 13°53'12" křižovatka v obci Leská, odbočíme vlevo směr obec Třebívlice. Rovněž opustíme žlutou turistickou trasu. Délka úseku 93 m.

Bod N 50°28'10", E 13°53'44" křižovatka silnic z obce Leské a Staré odbočíme mírně vpravo, délka úseku 1 km 315 m.

Souřadnice N 50°27'51", E 13°53'50" křižovatka silnice č 15, pokračujeme stále rovně dolu do obce Třebívlice. Délka úseku 568 m.

V bodě N 50°27'31", E 13°53'55" jsme v Třebívlicích na náměstí. Ve městě možnost navštívení expozice Ulriky von Levetzow a možnost občerstvení v místní restauraci. Délka úseku 703 m.

Na konci obce Třebívlice v bodě N 50°27'23", E 13°53'58" odbočíme vpravo směr obec Semeč, délka úseku 218 m.

V bodě N 50°27'09", E 13°53'25" při sjezdu na polní cestu by měla být umístěna informační tabule č. 11, délka úseku 805 m.

Dojedeme do obce Semeč, kde na konci obce v bodě N 50°26'39", E 13°53'38" odbočíme vlevo na polní cestu, délka úseku 824 m.

V bodě N 50°26'08", E 13°54'23" se napojíme těsně za obcí Děčany na silnici, odbočíme zde vpravo, délka úseku 1 km 341 m.

Bod N 50°25'40", E 13°53'42" křižovatka silnic, odbočíme vpravo směrem na Libčeves č. silnice 249. Délka úseku 1 km 259 m.

Souřadnice N 50°25'55", E 13°53'11" odbočíme vpravo na polní cestu, kde by po 100 m měla být, vlevo od cesty, umístěna informační tabule č. 12. Délka úseku 770 m.

Následně se vrátíme zpět po té samé cestě do obce Děčany, odkud budeme pokračovat po silnici směr obec Solany. V bodě N 50°26'35", E 13°54'43" křižovatka silnic, pojedeme stále rovně směr obec Solany. Délka úseku 3 km 261 m.

V obci Solany se v bodě N 50°27'07", E 13°55'01" vlevo by měla být umístěna informační tabule č. 13, délka úseku 1 km 178 metrů.

Souřadnice N 50°27'09", E 13°55'05" křižovatka v obci Solany odbočíme vpravo směr obce Lkáň, délka úseku 74 m.

N 50°26'52“, E 13°56'45" při sjezdu vlevo na polní cestu by měla být umístěna informační tabule č. 14, délka úseku 2 km 64 m.

Dále pokračujeme po téže silnici až do obce Lkáň v bodě N 50°26'41", E 13°58'00" křižovatka silnic budeme pokračovat stále rovně směr obec Dlažkovice, délka úseku 1 km 737 m.

V bodě N 50°27'43", E 13°57'57" u vjezdu na polní cestu před obcí Dlažkovice by měla být umístěna informační tabule č. 15. Délka úseku 1 km 946 m.

Po průjezdu obcí Dlažkovice v bodě N 50°27'58", E 13°57'53" křižovatka silnic, odbočíme vpravo směr obec Třebenice. Délka úseku 706 m.

Souřadnice N 50°28'36", E 13°59'12" v ul. Dlažkovická naproti „koňskému rybníku“ by měla být umístěna tabule č. 16, délka úseku 2 km 127 m.

Od informační tabule dále pokračujeme ke křižovatce v bodě N 50°28'38", E 13°59'14" silnice z obce Dlažkovice (ul. Dlažkovická) a ul. Masarykova odbočíme vlevo. Délka úseku 100 m.

Konec této trasy je opět před bývalým luteránským kostelem (dnes Muzeum českého granátu) N 50°28'41", E 13°59'03" v ul. Loucká v obci Třebenice. Délka úseku 233 m.

Celková délka cyklistické naučné stezky je 40 km 700 m, na kterých je volně dle zájmových míst rozmístěno 16 informačních tabulí. Trasa je koncipována do kruhu, aby cyklisté mohli dojet opět do místa startu a neměli potíže s dopravou kol. Trasu hodnotím jako středně těžkou a to zejména z důvodu počátečního stoupání v celkové délce téměř 12 km, kde musí cyklista překonat převýšení takřka 300 výškových metrů. K obtížnějším místům trasy rovněž řadím sjezd lesní cesty nad obcí Děkovka, kde jsou mezi vyjetými kolejiemi v prostřední části větší kameny, na které si musí dát cyklista pozor. Jako nepříliš zdařený úsek hodnotím trasu z obce Děčany k Národní přírodní památce (dále NPP) Kamenná slunce, kde se musí cyklista vracet zpět po stejném úseku trasy, po kterém k místu dojel. Několikrát jsem se pokoušel toto problematické místo vyřešit, avšak nechtěl jsem jednak cyklisty vést po velmi frekventované silnici č. 15 a zároveň jsem nechtěl prodlužovat délku naučné stezky s přihlédnutím k její náročnosti. Jako určitou variantu vidím možnost vést cyklisty po polní cestě z obce Semeč přímo k NPP Kamenná slunce a následně zpět po mnou navržené trase, avšak v současné době je polní cesta mezi obcí Semeč a NPP Kamenná slunce tak zarostlá, že by provoz po ní byl velmi složitý.

Informační tabule, které by měly být rozmístěny v průběhu naučné stezky, jsou tematicky zaměřené na historické, přírodní a kulturní zajímavosti. Kromě získání informací z těchto tabulí má cyklista možnost navštívit Muzeum českého granátu v Třebenicích, které je

umístěno v bývalém luteránském kostele a výstavní expozici Ulriky von Levetzow v Třebívlicích.

Mapa spolu se zakreslenou trasou a vyznačenými informačními zastávkami viz příloha č. 3. str. 96.

3.5.1.1 Texty a umístění informačních tabulí na cyklistické naučné stezce č. 1

Tab. č. 1 Třebenice před Muzeem českého granátu

„Intenzivní sopečná činnost a tektonický neklid v terciéru, později hluboká eroze a mohutné sesuvy, v neposlední řadě pak i práce lidských rukou, vytvořily v severozápadním koutě Čech podivuhodnou krajinu, jaká nemá obdoby v našich zemích ani v širokém sousedství, což poznali již Alexander V. Humboldt a J. W. Goethe.“ (Ložek, 2007)

Cyklistická naučná stezka okolím Třebenic Vám nabízí možnost poznat část této krásné, ale drsné krajiny, která je typická svým krajinným reliéfem vytvořeným tektonickou a vulkanickou činností v období třetihor. Specifické přírodní podmínky, které zde panují, jsou hlavním důvodem, proč je České středohoří jednou z oblastí nejbohatších na množství druhů rostlin a živočichů v celé České republice. Díky těmto podmínkám bylo České středohoří velmi brzy osídleno a kultivováno člověkem. Důkazem osídlení mohou být nejen nesčetné zříceniny starých hradů z dob středověku, které se nalézají téměř na každém vrchu Českého středohoří, ale i archeologické vykopávky, které můžeme nalézt i v Národním muzeu v Praze. Během staletí se tu vyvinula svérázná, harmonicky utvářená krajina typického reliéfu, krajina ovocných sadů, protkaná množstvím drobných sídel s lidovou zástavbou a hodnotnými historickými památkami.

Vzhledem ke svému mimořádnému přírodnímu bohatství byla převážná část Českého středohoří vyhlášena v roce 1976 chráněnou krajinnou oblastí. Význam tohoto území dokumentuje i zařazení 21 míst do územní soustavy Natura 2000.

Cyklistická naučná stezka „okolím Třebenicka“ vytváří okruh dlouhý 40,7 km, na kterém je umístěno 16 informačních tabulí historického a přírodovědného zaměření. Trasa je vedena po málo frekventovaných asfaltových silnicích III. třídy, z části po polních a lesních cestách. Při projíždění po lesních a polních cestách je nutné dbát zvýšené opatrnosti a to zejména po vytrvalých deštích. Trasa je středně náročná a to zejména z důvodu výškového převýšení 300 m, které musí cyklista překonat v prvních 12 km cesty. Pro zdolávání cyklistické naučné

stezky je vhodné krosové nebo horské kolo. Celková doba pro zdolání cyklistické naučné stezky je 5 – 7 hodin.

V průběhu projíždění naučné stezky máte rovněž možnost navštívit Muzeum českého granátu, které je umístěno v třebenickém luteránském kostele a výstavní expozici baronky Ulriky von Levetzow v Třebívlicích.

V závěru bych Vás chtěl upozornit, že se téměř po celou dobu budete pohybovat v Chráněné krajinné oblasti České středohoří. V této oblasti je zakázáno odhazovat odpadky mimo místa k tomu vyhrazená, tábořit a rozdělávat oheň mimo místa k tomuto vyhrazená, vjíždět a setrvávat s motorovými vozidly a obytnými přívěsy mimo silnice a místní komunikace a poškozovat dochované přírodní prostředí.

Tab. č. 2 křižovatka polních cest mezi obcemi Třeбенice a Teplá

Hrad Košťálov

Zřícenina hradu Košťálov stojí na stejnojmenném čedičovém vrchu a vytváří krásnou dominantu nad obcí Třeбенice. Hrad v současné době tvoří jen jediná věžovitá budova paláce, která je považována za horní hrad. V minulosti však byl zřejmě součástí horního hradu i dolní hrad, ze kterého se zachovalo jen volné prostranství. Při archeologickém průzkumu, který se konal v 19. století, zde byly nalezeny zbytky kuchyně a předměty dokládající, že zde byla rovněž zřízena kovárna a sklad železa. Z horního hradu se dochovalo přízemí, první a druhé patro a zbytky třetího patra. Ani v jednom z pater se nedochovala podlah a jsou zde zřejmé pouze otvory po trámech.

Přesná doba vzniku hradu Košťálov ani jeho stavitelé nejsou známi. Podle charakteru stavby se však lze domnívat, že mohl vzniknout někdy na počátku 14. století. „Je zajímavé, že prvá zpráva o hradu se nezmiňuje o jeho držiteli, ale o jeho purkrabím Aleši mladším ze Slavětína. Kronikář Beneš Krabice z Vietmile v ní uvádí, že prý Alešovi a jeho manželce spálil blesk při bouři roku 1372 tehdy módní špice škorní.“ (Anděl a kol, 1984).

V literatuře můžeme nalézt názory, že se jedná o hrad královský, avšak nepodařilo se pro tento názor dohledat jakékoliv důkazy. Je zcela jisté, že v 15. století patřil hrad Kaplířům ze Sulevic. Za jejich držení byl hrad roku 1422 obléhán husity, avšak o tom, zda byl hrad dobyt, se rovněž literatura nezmiňuje. Později přestal hrad vyhovovat zvýšeným nárokům majitelů, a tak si nechali Kaplířové postavit dvě tvrze ve stejnojmenné vsi pod hradem Košťálov. Neobydlený hrad začal chátrat a za třicetileté války byl již pustý.

Hrad je v současné době v soukromém vlastnictví a vstup je na něj zakázán. V minulosti byl však často vyhledávaným objektem turistů, jelikož výhledy, které poskytuje, jsou nádherné.

Vedle zříceniny hradu je také nutné zmínit, že části svahů a skal košťálovského vrchu o velikosti 6 ha byly vyhlášeny roku 1960 přírodní památkou. Motivem k tomuto kroku byla především zachovalost společenstev teplomilných rostlin se zastoupením zvláště chráněných druhů, jako je např. hlaváček jarní (*Adonis vernalis*), kostelec bezlistý (*Iris aphylla*), koniklec luční český (*Pulsatilla pratensis* subsp. *bohemica*). Při jižním okraji chráněného území je pak možné sledovat výskyt dubu pýřitého – šípáku (*Quercus pubescens*). Významné druhy fauny zde zastupuje užovka hladká (*Coronella austriaca*), výr velký (*Bubo bubo*) a strnad zahradní (*Emberiza hortulana*). Velmi bohatá je zde fauna bezobratlých vázaná především na skalní stepi, lesní okraje a sutě. Jedná se např. o plže pásovku (*Capaea vindobonensis*), pavouka stepníka rudého (*Eresus cinnaberius*). Z motýlů zde bylo zjištěno přes 606 druhů převážně stepních a lesostepních. Nejvýznamnějšími zástupci jsou pak oba naši otakárci – otakárek ovocný a otakárek fenyklový.

Tab. č. 3 křižovatka silnic na obec Podsedice, Teplá a Vlastislav

Vrch Vršetín a těžba nerostů v CHKO České středohoří

Krajina Českého středohoří byla neúměrně zatěžována těžbou nerostů, při níž docházelo k nevratnému poškození a ničení reliéfu krajiny včetně významných krajinných dominant. Nezvratným důkazem je i vrch Vršetín, který původně dosahoval do výše 470 m, avšak v dnešní době vlivem průmyslové těžby stavebního kamene této výšky s určitostí nedosahuje. V současné době byla těžba v lomu již pozastavena, ale zkáza kopce, který prý svou podobou připomínal nejvyšší vrchol Českého středohoří Milešovku, byla dokonána. Na území Chráněné krajinné oblasti České středohoří je momentálně otevřeno devět aktivních lomů, které postupně ničí tuto malebnou krajinu. Jedná se o lom Dobkovičky, Dubičná, Chraberce, Kubo (Malé Žernoseky), Libochovany, Měrunice, Soutěsky (Malá Veleň), Těchlovice, Žandov. Zároveň probíhá těžba pyroponosných štěrků u obce Podsedice.

Kladnými stránkami těžby je odkrytí významných geologických jevů, jako jsou např. Kamenná slunce u Hnojnic, preference světlomilných rostlinných druhů a případně vytvoření příležitostí pro hnízdění některých druhů ptáků. Ekologicky optimální je pak využití vytěžené

suroviny v místních podmínkách při různých stavbách, s čímž souvisí minimalizace vnášení cizorodých substrátů do prostředí CHKO.

(CHKO České středohoří – internetové stránky Správy Chráněné krajinné oblasti České středohoří [online], 2009)

Tab. č. 4 Vlastislav při sjezdu na polní cestu

Hrad Skalka

„V čele Lučanů stál kníže Vlastislav, muž válečný a ve válečných zbraních statečný, i v radách nad míru lživý. On vystavěl hrad, jenž dle jména svého nazval Vlastislav, mezi vrchy Medvěží a Přepkem, na pomezí dvou žup, bílinské a litoměřické.“ (Kolektiv autorů, 2004)

Takto vylíčil Kosmas ve své kronice hrdý slovanský kmen Lučanů, v jehož čele stál kníže Vlastislav. Kníže Vlastislav vybudoval v místní části zvané Na Šancích nad dnešní obcí středověké hradiště. Hradiště dosahovalo velikosti 3,2 ha a bylo opevněno po celém svém obvodu. Části tohoto opevnění jsou patrné ještě dodnes, přičemž nejlépe je dochovaný vnější val, který dosahuje výšky až 2 metry. Vnější hradba měla původní šířku 5 m a před ní byl vyhlouben 9 m široký a 2,5 m hluboký příkop. Na dně tohoto příkopu byly zakopány ostré kůly. Obdobnou konstrukci měly i vnitřní linie opevnění. V místech hradiště byly nalezeny cenné archeologické nálezy, jako jsou ruční mlýnky na obilí, kovadlina s kleštěmi aj., které jsou uloženy v třebenickém muzeu.

Současnou dominantu obce tvoří zámek Skalka, původně hrad ze 14. století, ze kterého zbyla pouze bílá okrouhlá věž a část původní vstupní brány do hradu. Na dně okrouhlé věže byla umístěna hladomorna, o čemž svědčí i dochované zápisy psané vězni z počátku 17. století. Hrad byl roku 1639 zničen Švédy a na jeho místě vystavěn Janem Adamem Hrzánem z Harasova dvoupatrový raně barokní zámek. Stavitelem tohoto zámku byl Antonio Porta, který rovněž stavěl blízký zámek v Milešově a v Libochovicích. Po Hrzánec zdědil panství rod Schönbornů, který držel velkostatek Skalka až do pozemkové reformy v r. 1923. Po roce 1945 byl zámek Skalka využíván jako depozitář litoměřického Státního oblastního archivu a v současné době je zámek ve vlastnictví obce.

Obcí Vlastislav protéká potok Modla, který pramení na Modelské louce pod kapličkou postavenou roku 1722 a zasvěcenou sv. Janu Nepomuckému. Pramen Modly vyvěrá takovou

silou, že je v současné době jímán do vodárny, která stojí nedaleko pramene, je zde chemicky upravován a rozveden do veřejného vodovodu.

U kapličky stojí prastaré lípy, které údajně inspirovaly Svatopluka Čecha k napsání své poemy „Ve stínu lípy“.

Z architektonických památek v obci je nutné zmínit mlýn, jehož mlýnské kolo bylo poháněno modelskou vodou. Jedná se o jeden z 16 mlýnů, které kdysi stávaly na modle. Mlýn byl vystavěn roku 1752 v barokním stylu a na čelní straně stavby jsou viditelné dvě malby Panny Marie a sv. Josefa v nikách. Tento mlýn nalezneme v jihozápadní části obce u silnice směrem na obec Teplá.

Roku 1945 se na zámku Skalka narodil vídeňský kardinál Christoph Schönborn, který byl jedním z vážných uchazečů o papežský stolec po smrti Jana Pavla II. v roce 2005.

Tab. č. 5 křižovatka silnic při odbočce v obci Morsklesy směr obec Lhota

Geologie

Geologický vývoj oblasti Českého středohoří je velmi složitý. Za jednu z nejvýznamnějších etap geologického vývoje je považováno období svrchní křída, kdy došlo k zaplavení prvohorního Českého středohoří (tvořeného převážně tzv. krušnohorským krystalinikem) mělkým křídovým mořem, na jehož dně se usazovaly naplaveniny, hlavně písky a štěrky, dosahující mocnosti až 900 m. Následně se tyto horniny po ústupu moře zpevnily a vytvořily tabulovou plošinu. V období třetihor se v rámci obrovských tlaků, působících na českou kotlinu od jihu, plošina rozlámala a podél zlomů sahajících často do značných hloubek vytékalo žhavé magma. V prvních etapách docházelo pravděpodobně k odplynování hlubokého sopečného krbu podél hluboko zasahujících zlomových zón. Vznikaly přitom silně explozivní vulkány tzv. maary. Tyto maary jsou známy hlavně z oblastí podél litoměřického zlomu např. NPP Kamenná slunce u Hnojnic. Později se vytvořila deprese a bylo tak více možností pro výstup magmatu podél zlomových linií až na povrch. Vznikly početné výlevy olivinických čedičů. Nejkrásnější ukázky výlevu čedičů můžeme vidět např. na území nazývaném Panská skála u Kamenického Šenova, na hranici CHKO České středohoří. V další etapě vznikl složený vulkán. Tefrity a jejich tufy využily ke svému výstupu některé již dříve existující přírodní dráhy a také dráhy nové, vzniklé v souvislosti s pokračujícími tektonickými pohyby. V této době převládala produkce tufů nad méně rozsáhlými výlevy láv. Pokračovalo druhotné přemísťování nesoudržného materiálu. Vznikala

podpovrchová tělesa čedičových a trachytických hornin, která vnikala do podloží i do povrchových sopečných produktů při průběhu obou etap vulkanické aktivity. Další tektonické pohyby měly za následek opětový výstup olivinických čedičových magmat. Výsledkem této vulkanické činnosti je jednak sopečné České středohoří a jednak sedimentární Mostecká pánev.

Během období čtvrtohor, které je charakteristické častými klimatickými změnami (pravidelné střídání glaciálů a interglaciálů – dob ledových a meziledových), došlo k postupnému eroznímu procesu, na kterém se podílely zejména proudící voda, vítr a střídání vysokých teplot s mrazem. Tímto procesem byla jednak dotvořena současná tvář Českého středohoří, ale zároveň vznikla i tzv. suťová pole, která jsou pro České středohoří tak příznačná. Suťová pole můžeme vidět např. na Blešenském vrchu či na vrcholu Boreč.

Nejčastěji zastoupenou horninou v Českém středohoří jsou čedičové horniny, čedičové tufy, znělec, tefrity a jejich tufy. Z mladých vyvřelin se v menší míře vyskytuje trachyt. Hospodářský význam mají vápnité jílovce, slínovec a jílové vápence nacházející se v jihozápadní části středohoří, které jsou zpracovávány pro výrobu cementu a vápna.

Zajímavé je složení krystalinika v jihozápadní části středohoří mezi Třebenicemi a Měronicemi. V podloží se zde nacházejí tělesa ultrabazických (silně zásaditých) hornin – tzv. peridotitů, které jsou matečnou horninou pyropu (českého granátu). Čedičové magma, které tyto horniny při explozi prorazilo, jejich úlomky vyneslo k povrchu. Z tohoto důvodu může být český granát v této oblasti dnes těžen. Pyropy, které se dnes v této oblasti nacházejí, proslavila především skutečnost, že dosahují drahokamové kvality, mají typickou rudou barvu a díky jejich celistvosti se dobře brousí. Jsou jedinými granáty v ČR, které se využívají ke šperkařským účelům.

Tab. č. 6 pod obcí Lhota

Lipská hora

Lipská hora tvoří dominantu západní části Českého středohoří. Na jejím úpatí z jihovýchodní části leží obec Lhota, z východu obec Lipá a ze severu obec Medvědice. Přírodní podmínky, které na této hoře panují, přiměly úřady k tomu, aby byla v roce 1951 na části Lipské hory vyhlášena přírodní rezervace.

„Ochranný režim přírodní rezervace je uplatňován na území o velikosti 22,2 ha rozprostírající se na jižní polovině a ve vrcholové části výrazně asymetrického trachytového

suku (689 m) dominující kotliny, protékané horním tokem potoka Modly. Četné skalní výchozy a zejména vrcholové skalní plotny (šikmo ukloněné) poskytují ukázky deskovitého rozpadu horniny. Jednotlivé uvolněné desky se stávají součástí pohyblivých sutí na svazích o sklonu až 40°. Silikátová hornina je vhodným prostředím pro výskyt acidofilních druhů rostlin. Ze vzácných druhů se tu vyskytují hvozdík sivý (*Dianthus grationopolitanus*), medvědice lékařská (*Arctostaphylos uva-ursi*), vemeník dvoulistý (*Platanthera bifolia*), bělozářka liliovitá a bělozářka větěnatá (*Athericum liliago*, *Aterithum ramosum*).

Ostatní plochy v chráněném území pokrývají rozmanité křovinaté a lesní porosty od řídkého a chudého březového lesa přes lipový les na sutích, lipovou bučinu až po teplomilnou doubravu a dubohabrový les. Zoologická prozkoumanost území je poměrně malá, byl proveden jen entomologický průzkum, při kterém bylo zjištěno např. 123 druhů stěvlíkovitých brouků. Na vrcholové stepní lysině žije v neobvykle vysoké nadmořské výšce vysoce teplomilný pavouk stepník rudý (*Eresus cinnaberinus*).“(Kinský a kol., 2006)

Velké kamenné bloky na vrcholu Lipské hory jsou místem odpočinku po namáhavém výstupu. Za příznivého počasí se odtud naskýtá rozhled do širokého okolí. Spatřit je možné horu Říp, ale také třeba i okraj Prahy.

Tab. č. 7 silnice směr Děkovka u lesní školky

Lesy

V současné době v Chráněné krajinné oblasti České středohoří zaujímají lesy plochu o velikosti 29 961 ha, tj. 28 % rozlohy, což zařazuje tuto oblast mezi oblasti s nejmenším podílem lesů v porovnání se všemi chráněnými krajinnými oblastmi v ČR. Malá lesnatost je však z ekologického hlediska plně vyvážena mozaikovitým uspořádáním drobnějších porostů s dlouhým a komplikovaným průběhem hranice vzhledem k ostatním ekosystémům.

„Bohaté, většinou ultrabazické podloží, podmiňuje naprostou převahu společenstev živné řady edafické. Značné rozdíly klimatických podmínek vedou k významnému rozpětí v zastoupení lesních vegetačních stupňů od dubového v nejteplejších okrajích k jedlobukovému na přechodu do Lužických hor, symetricky rozdělených okolo převažujícího dubobukového stupně. Nejrozšířenějším společenstvem jsou proto živné (převážně bazické) dubové bučiny s charakteristickou kombinací bohatých a heminitrofilních druhů.“

(CHKO České středohoří – internetové stránky Správy Chráněné krajinné oblasti České středohoří [online], 2009)

V lesích Českého středohoří je zastoupeno pět lesních vegetačních stupňů a to dubový (8,3 %), bukodubový (31,3%), dubobukový (49,7%), bukový (7,7%), jedlobukový (3%). Zastoupení dřevin, odpovídající přirozené skladbě porostů je 41%. Jedná se především o dub, buk, habr, břízu, jasan, lípu a javor. Současně má nejvyšší zastoupení mezi všemi dřevinami smrk a to 32,8%.

Mezi vzácné dřeviny, které můžeme nalézt v Českém středohoří, patří dub pýřitý – šípák (*Quercus pubescens*) a tis červený (*taxus baccata*). Mezi ohrožené dřeviny, které se v lesích CHKO vyskytují jen zřídka, patří jedle bělokorá, jilmy, břek obecný a endemický jeřáb český.

Tab. č. 8 na křížení polní cesty s modrou turistickou trasou za obcí Děkovka

Hrad Oltářík

V tomto místě Vás obklopují tři čedičové vrcholy. Jedná se o Blešenský vrch (520 m) na pravé straně, vrch nazývaný Hrádek (566 m) na levé straně s viditelnou zříceninou hradu a za vámi tvoří největší dominantu Solanská hora (638 m). Z tohoto místa je viditelná pouze zřícenina hradu nazývaného Oltářík, ale ve skutečnosti stával hrad i na druhé straně Blešenského vrchu. Z tohoto hradu zbyly do současnosti pouze hradní příkop a stopy hradu, kde hrad stával. O majitelích a stavitelích hradu se nepodařilo dochovat žádné dokumenty, takže tento hrad zůstává pouze vzpomínkou na rané osídlení kraje.

Hrad Oltářík nebo také Hrádek, jak se mu rovněž říká, stojí na stojnojmenném kopci nedaleko obce Děkovka. Historie vzniku hradu je nepochybně spojena s husitskou dobou a se jménem nejvýznamnějšího husitského bojovníka severních Čech Jakoubka z Vřesovic. Jakoubek vystavěl hrad někdy v druhé čtvrtině 15. století a to za účelem ochrany svých statků před katolickými pány z nedalekého Hazmburku a Kaplířů ze Sulejovic, kteří svorně bojovali po boku krále Zikmunda při potlačení husitů. Z jednoduchosti tohoto hradu a jeho stavebního vybavení lze dovodit, že hrad měl zřejmě účel čistě vojenský.

Jakoubkovo postavení se postupně v době husitských válek změnilo tak, že z válečníka se stal bohatým feudálem, kterému jeho chování nepochybně určovaly i finanční zřetele. Jakoubek a jeho syn postoupili Oltářík spolu s Ploskovicemi Janovi z Polenska a z Vršovic a slíbili mu získání královského potvrzení pro hrad i vsi Chrást'any a Děkovka. Z této doby pochází první zmínka o hradu Oltářík. Za Oltářík a Ploskovice obdržel Jakoubek od pánů z Polenska hrad Kyšperk, který pro něj měl zřejmě větší cenu. Roku 1468 došlo k prodeji

hradu Oltářík Mikulášem z Polanska pánům Janovi a Oldřichovi z Hazmburku. Došlo tedy k paradoxní situaci, kdy hrad koupili páni Hazmburku, proti kterým byl původně vystavěn. Počátkem 16. století držel hrad Vilém z Illburka, který ho roku 1531 odkázal své manželce Anežce. Tehdy však byl hrad již označen jako pustý. Následně hrad kolem roku 1550 získal Volf z Vřesovic a po jeho smrti Jan z Vřesovic. Je však nepochybné, že hrad již ztrácel svůj vojenský význam a jen chátral.

V současné době se z hradu dochovala jen hradní budova, která má nepravidelný čtverhranný půdorys se zaoblenými rohy na západní straně.

Tab. č. 9 žlutá turistická stezka mezi obcemi Dřemčice a Staré pod vrchem Kuzov

Vrch Kuzov

Skalnatý vrch Kuzov (414m), nalézající se nedaleko obce Dřemčice nad údolím potoka Granátka, byl vyhlášen přírodní památkou již v roce 1949. Tento vrch je ukázkou dvou žilných útvarů z leucitického tefritu, vypreparovaných z okolních turonských usazenin. Dva téměř na sebe kolmé skalní hřbety vzniklé ve spodnoiocení neovulkanické fázi jsou budovány čedičovou horninou, která tepelně ovlivnila okolní slínovce a způsobila jejich kontaktní přeměnu. Obě pravé žíly jsou zcela jistě tektonicky predisponovány. Skutečnost, že jedna žíla přetíná druhou, je odrazem tektonicky složitého vývoje oblasti v době tvorby vulkanických hornin.

Na západní a jihozápadní straně je vypreparovaný žilný výchoz Kuzova lemován středoturonskými slínovci, na severní, také východní a jihovýchodní straně jsou svrchnoturonské slínovce a jílovce. Turonské vrstvy jsou ovšem v blízkosti skalisek pokryty balvanitými sutěmi.

(Městský úřad Lovosice – internetové stránky obce Lovosice [online]. 2009)

„Členité skalní hřbítky, vystupující nad okolní porosty geograficky nepůvodní borovice černé (*Pinus nigra*), hostí rostlinná společenstva stepního charakteru s významnými a zvláště chráněnými druhy. Jedná se o tařici skalní (*Aurinia saxatilis*), koniklec luční (*Pulsatilla pratensis subsp. bohemica*), kavyl Ivanův (*Stipa joannis*), bělozářka liliovitá (*Anthericum liliago*) a česnek tuhý (*Allium strictum*) medvědice lékařská (*Arctostaphylos uva-ursi*).

Fauna vlastní rezervace je známa jen nedostatečně. Několik údajů je k dispozici o měkkýších (žije zde např. reliktní plž zrnovka *Pupilla sterri*) a o broucích nivy potoka Granátky na úpatí vrchu.“ (Kinský a kol., 2006)

Tab. 10 polní cesta po žluté turistické stezce mezi obcemi Staré a Leská

Český granát

Vulkanická činnost, jejímž následkem vzniklo Českého středohoří, umožnila rovněž vzniku jednoho z neznámějších minerálů Českého středohoří tzv. pyropu či českého granátu. Pyropy jsou poměrně časté minerály skupiny granátů a krystalují v soustavě krychlové. Mají značně proměnlivé složení, které má vliv na jejich zbarvení od oranžové až po fialovou. V Českém středohoří se však nejčastěji vyskytují sytě červené. Pro svou krásu a mechanickou a chemickou odolnost jsou České granáty od nepaměti užívány ke šperkařským účelům.

„Historie těžby a zpracování českých granátů sahá daleko do naší minulosti. První zmínky o těžbě českých granátů v jihozápadní části Českého středohoří pocházejí z let 1547, avšak již z 11. století pocházejí nálezy granátových šperků v této dnes jedinečné těžební oblasti.“ (Götz a kol., 1989)

Těžba českého granátu prodělala od prvopočátku značné změny. Jako první se používala metoda sběru granátů na poli po dešti, kdy dešťové srážky smyly ze zrnků granátů hlínu a nečistoty a pyropy byly dobře viditelné. Tento sběr byl však málo výnosný a byl závislý na deštivém počasí. Technologie těžby českého granátu tedy byla změněna a pyrop byl dále získáván pomocí hloubení šachtic a podmolů. Majitelé statků dosavadní těžbou zjistili, že český granát je koncentrován ve svahovinách a pokračuje pod ornici až do několikametrové hloubky. Bylo proto zahájeno hloubení obdélníkových nebo kruhových šachtic, které pronikaly nejen ornici, ale i pyroponosnou štěrkovou sutí až na hranici jílu. Vytěžená pyroponosná suť byla vystavena dešti a později se primitivním způsobem promývala. Následně byly ze suti odstraněny větší čedičové fragmenty a vybrány české granáty. V místech, kde se zjistil koncentrovaný výskyt granátů, byly šachtice rozšiřovány, nebo se razily krátké chodby tzv. podmoly. Při své práci používali kopáči pouze ruční nářadí jako je krumpáč, lopata a motyka. Vytěžený materiál byl náročně vynášen ven z podmolů, kde byl promýván. Tento způsob těžby byl však značně nebezpečný, jelikož těžaři se příliš nezabývali bezpečnostními opatřeními zabraňujícími průvalu vrstev pyroponosných sedimentů, takže docházelo občas i ke smrtelným úrazům. Těžba pyropů pomocí podmolů a šachtic se de facto používala v nezměněném stavu do 60. let 20. století, tedy téměř 200 let. Dalším způsobem těžby pyropů byla těžba pyroponosných diatrém. Jedná se o hornickou těžbu neovulkanických brekcií. Tento způsob těžby byl zvolen na Granátovém vrchu (Bota) u Měřunic a zde na vrchu

Linhorka mezi obcemi Staré a Leská. Primitivní výstroj šachet a celkově malá mechanizace byly hlavním důvodem, proč se báňské podnikání nemohlo rovnat těžbě rozsypů, neboli těžbě pomocí šachtic a podmolů. Z těchto důvodů byla těžba tímto způsobem zastavena. V dnešní době probíhá těžba jen pomocí lomového dobývání, tj. systematickým odtěžováním celé mocnosti pyroponosných štěrků pomocí bagrů a následným promýváním, tříděním a vrácením vytěžené hlušiny zpět.

V současné době probíhá průmyslové těžení v Českém středohoří jen na území mezi obcemi Podsedice a Třebívlice. Vytěžený český granát je následně odvážen do brusíren v Turnově, kde je dále upravován. Granáty získané těžbou v Českém středohoří jsou dnes jediné v ČR, které jsou využívány ke šperkařským účelům.

Minimální velikosti granátu, který je možný vybrousit a použít pro šperkařské účely, jsou 2 mm. Největší množství pyropů, které však ve zdejší oblasti můžete nalézt, jsou právě zrnka do velikosti 2 mm. Pyrop s velikostí nad 5 mm je považován za výjimku. Největší nalezený pyrop měl velikost "holubího vejce" a byl nalezen v poli u obce Šepeteli. V současné době je tento granát v klenotnici saských kurfiřtů. Kopii tohoto granátu můžete spatřit spolu s mnoha dalšími zajímavostmi ze světa těžby a zpracování granátů v Muzeu českého granátu v Třebenicích.

Největší naleziště českého granátu v Českém středohoří je v okolí obcí Podsedice, Třebenice, Chrástany, Dlažkovice, Granátový vrch v obci Měrunicích a Linhorka, u které právě stojíte.

Zajímavostí tohoto území je rovněž nález tří diamantů, které patří mezi jediné nalezené v Evropě. První diamant byl objeven roku 1869 v brusírně na nedaleké Skalce, kde brusič Preissler při broušení granátů našel nažloutlý průhledný kámen ve tvaru deformovaného osmistěnu, který se nedá vybrousit. Tento kámen byl následně odvezen na Karlo-Ferdinandovu univerzitu v Praze, kde byl zkoumán prof. Krejčím a chemikem prof. Šafaříkem, kterými bylo potvrzeno, že se jedná skutečně o diamant. Místem nálezů diamantu byla oblast v okolí Dlažkovic. Tento tzv. „dlažkovický diamant“ je spolu s druhým diamantem, který se našel roku 1927 v oblasti Třebenicka, uložen v Národním muzeu v Praze. Třetí diamant byl nalezen roku 1959 ve štěrčích potoka Granátka pod nedalekým Kuzovem. Tento diamant je uložen v mineralogických sbírkách Vysoké školy chemickotechnologické.

Tab. č. 11 Za železným přejezdem mezi obcemi Třebívlice a Semeč při vjezdu na polní cestu

Sadařství

Chráněná krajinná oblast České středohoří je hojně využívána k sadařským účelům. Toto je zřejmé i při pohledu do okolí Želkovic (obce v blízkosti Třebívlic), kde můžeme spatřit souvislé plochy sadů o velikosti několika hektarů. Zastoupení sadařských pozemků se pak výrazně zvyšuje severovýchodním směrem na teplický a litoměřický okres. Celkově je na území Chráněné krajinné oblasti v současné době evidováno 2 854,6 ha sadů, z nichž mnohé nejsou již dlouhodobě obhospodařovány.

„Ovocnářství v severních Čechách bylo od středověku jedním z hlavních zdrojů příjmů zdejšího obyvatelstva. To bylo dáno jak vhodnými klimatickými podmínkami, tak blízkostí Labe jako levné vodní cesty. Například z Litoměřic bylo v období 1595–1621 odvezeno 5782,5 soudků různého čerstvého i sušeného ovoce převážně do Drážďan, Perna, Žandova a Königsteinu. Tato konjunktura trvala až do 1. poloviny 20. století, kdy se např. hrušky vyvážely vodní cestou až do Anglie. Odhaduje se, že ve 20. až 30 letech 20. století tvořily v severních Čechách 40-60% zemědělské půdy právě ovocné sady, které měly vedle intenzivních sadů také specifickou podobu tzv. „polních sadů“. U těch byl velmi řídký spon (až 10x10 metrů) a běžně se v nich kromě ovoce pěstovaly i polní plodiny.

Naproti tomu dnes ubývá (a to již v delším časovém horizontu) rozmanitost pěstovaných odrůd. V době, kdy hlavními odběrateli ovoce jsou velké obchodní řetězce a ovocnáři se kvůli tomu sdružují do odbytových center, je tlak na jednotnost pěstovaných odrůd. Mnohé krajové odrůdy již pravděpodobně pro nezáměr pěstitelů zanikly. Proto také např. organizace ČSOP (Český svaz ochránců přírody) zahájila program záchrany krajových ovocných odrůd a snaží se je determinovat a zachovat. Tento problém se ale netýká pouze ovocnářství, ale zemědělství vůbec (tzv. „*genová eroze*“ – zužování genofondu). Jedině ovocnáři s menší výměrou ploch sadů, kteří nacházejí odbyt ovoce především ve svém regionu, pěstují i staré krajové odrůdy.“

(CHKO České středohoří – internetové stránky Správy Chráněné krajinné oblasti České středohoří [online]. 2009)

Tab. č. 12 na polní cestě u NPP Kamenná slunce

Národní přírodní památka Kamenná slunce

„Nevysoký pahorek nad mělkým údolím Hnojnického potoka je poznamenán malotěžbou odkrytým řezem, poskytujícím důkaz o tom, že tento sopečný komín je bývalým maarem, tj.

útvarem vzniklým explozí žhavého magmatu, při němž došlo k mísení s okolními horninami. Výbuchem vzniklo trychtýřovité hrdlo, které se postupně zaplňovalo jednak zpět napadanými sopečnými vyvrženinami, jednak úlomky, uvolněnými ze stěn maaru. Chladné jílové částice křídových vrstev hornin se staly centry chladnutí pro své okolí, které se v důsledku smršťování paprskovitě rozpraskalo. Podpovrchová část hrdla byla pak odkryta činností vody. Celý jev připomíná množství větších či menších „sluncí“, včetně zřetelných paprscitých prasklin kolem jejich jader.“ (Kinský a kol., 2006)

Významnost tohoto úkazu vedla úřady k tomu, aby území o velikosti 0,8 ha, kde se Kamenná slunce nacházejí, vyhlásily roku 1953 Národní přírodní památkou.

Vedle tohoto přírodního skvostu můžeme na svazích, které nebyly narušeny těžbou, dále nalézt druhově pestrou stepní květenu. Jedná se např. o len rakouský (*Linum austriacum*), bělozářku liliovou (*Athericum liliago*), kozinec bezlodyžný a kozinec rakouský (*Astragalus excapus*, *A. Austiacum*), čistec přímý (*strachys recta*), silenka ušnice (*Silene otites*) a další. Zároveň se zde zachovala významná teplomilná a suchomilná fauna zejména bezobratlých. Výskyt těchto druhů je dosti podobný výskytu v Národní přírodní rezervaci Oblík nedaleko odtud. Ze vzácných druhů hmyzu zde nalezneme např. kobylku (*Tettigonia caudata*), z brouků střevlíky (*Notiophilus laticollis* a *Masoreus wetterhallii*), z motýlů modráška východního (*Pseudophilotes vicrama*) a soumračíka proskurníkového (*Pyrgus carthami*) jejichž těžištěm výskytu je však pahorek 70 m západně od NPP.

Za zmínku také stojí nedaleká stará cihelna, která se nachází v lesním porostu na pravé straně od NPP Kamenné slunce. Jedná se o stavbu, která je celá vystavěná z cihel a střecha má podobu čtyřbokého jehlanu, který je zakončen průduchem na odvod kouře. Tato cihelna není v době vegetace stromů vidět, proto vám doporučuji, abyste se proklestili mezi stromy a nahlédli do lesního porostu, kde můžete celou stavbu shlédnout.

Tab. č. 13 u kostela v obci Solany

Historie obce Solany

Existuje mnoho názorů na vznik jména obce Solany. První teorii o vzniku jména Solany uvádí Augustin Sedláček, spisovatel díla Hrady, zámky a tvrze české, který se domnívá, že jméno obce Solany vzniklo od nepatrného slaneého pramínku, který v obci v dobách minulých vyvěral. Takže od slova – sol-, vzniklo jméno Solany. Další teorii nám nabízí Antonín Janda – archivář herbertsteinský v Libochovicích, který uvádí, že „původ jména Solany dlužno hledati

v staročeském slově Sílany, tolik co silní, ježto kmenová samohláska se v staročeštině později změnila jako např. Lubichovice na Libochovice, Klepy na Klapy“ (Doskočil, 2004) Popírá tedy, že by slovo Solany bylo odvozeno od slova sůl nebo solný, jelikož se prý v krajině žádný solný pramen nenacházel.

Nejstarší dochovaná písemná zmínka o obci Solany je z roku 1300, kdy je připomínán první majitel obce Břetislav ze Solan. Archeologické nálezy z nedalekých Třebívlic však nasvědčují, že místo bylo osídleno již v dobách před tímto letopočtem. Ve 14. století stávala v obci Solany tvrz, jejíž součástí byl poplužní dvůr, pivovar a krčma. První zmínka o této tvrzi a jejím majiteli je z roku 1363, kdy byl jejím držitelem Konrád ze Sulejovic. Následně se stal majitelem obce Václav Solský ze Sulejovic a po jeho smrti roku 1499 prodaly jeho dcery tvrz Děpoldu z Lobkovic. Od této doby zřejmě přestala být tvrz panským sídlem a postupně chátrala. Dílo zkázy dokonala až třicetiletá válka (1618 – 1648), která zanechala své stopy i na obci Solany. Poslední zmínka o tvrzi je z roku 1675, kdy se v urbárních registrech uvádí, že poslední zbytky tvrze s pivovarem byly strženy a na jejím místě byl rozšířen dvůr. Po Děpoldu z Lobkovic patřila obec Solany držiteli z Libochovic Jiřímu z Lobkovic, který byl však roku 1594 odsouzen pro zradu k doživotnímu vězení a veškerý majetek mu byl císařem Rudolfem II. zkonfiskován. Téhož roku dal císař zapsat obec Solany do zemských desek Oldřichu z Lobkovic. Brzy však patřily Solany opět panství v Libochovicích, což dokazuje i zpráva z roku 1599. Solany byly poté dlouhodobě v držení rodu Dietrichsteinů z Libochovic.

K architektonickým památkám obce Solany patří dům čp. 80 s barokní bránou z druhé poloviny 18. století. Brána je pilířová s čabrákovými palistry, s polokruhovým vjezdem, zvlněným štítem a páskovou ornamentinkou. Na návsi poté můžeme vidět kostel vystavěný původně v gotickém stylu, později upravován barokně a pseudogoticky. Tento kostel patří mezi sakrální architekturu jednolodní, obdélníkovou, s užším gotickým polygonálním presbytářem s nízkou obdélníkovou sakristií po severní straně a s hranolovou věží v západním průčelí.

S historií obce je rovněž spojeno ovocnářství, které je pro tento kraj velice příznačné. Ve zprávě řídícího učitele Františka Henke se píše, že „v roce 1820 bylo na panském dvoře 2238 jabloní, 380 hrušní a 921 švestek, úhrnem tedy 3540 stromů“ (Doskočil, 2004). Obec Solany se proslavila u nás, ale i v zahraničí, jednou odrůdou hrušek tzv. solanek. Podle pověsti název hrušky vznikl tak, že „v první polovině 19. století, kdy ještě labským údolím nehoukal žádný železniční parostroj, se velice namáhavě všechno ovoce vozilo do Lovosic na trh, kde se také nakládalo na lodě. Podle tradice, kdy solanky neměly své jméno a nebyly obchodně zavedeny, sedlák Hrnčič přivezl do Lovosic na prodej hrušky žloutnice a také několik pytlů solanek.

Šťastnou náhodou všechno prodal německému lodníkovi, jenž rozpoznal, že dlouhé, zelené hrušky (solanky) jsou ovoce ušlechtilé a skvěle se hodí na obchod. O týden později jel opět sedlák Hrnčíř do Lovosic na trh. S ním se vezl Rulf zvaný Bečvář, který býval ve dvoře štěpařem a měl koupené panské ovoce v sadě. Kromě jiných druhů vezl i solanky, jež pořád ještě neměly své jméno. Lodník – obchodník se mezitím vrátil z Německa, kde solanky úspěšně prodal, a nechtěl slyšet o nikom jiném než o sedlákovi Hrnčířovi, kterého na trhu hledal. Chtěl po něm ty samé hrušky, které od něj koupil před týdnem. Když ho v doprovodu Rulfa našel, začala složitá konverzace. Hrušky ještě neměly obchodní jméno, lodník neuměl česky a Hrnčíř s Rulfem zase německy. Německý obchodník jim ukazoval na ruce, že chce *die so lang, so lang* (tak dlouhé, tak dlouhé – jako ty ruce). *I poslouchajte kmotře, to on chce ty naše solanky*, povídá Bečvář. *Ja, ja solanken solanken*, radoval se šífař, že mu rozuměli.“ (Doskočil, 2004). Německý obchodník byl šťastný, že má své *solanken*, Bečvář s Hrnčířem, že tak dobře prodali, a Solanky tak dostaly své obchodní jméno.

Tab. č. 14 silnice mezi obcemi Solany a Lkáň při sjezdu na polní cestu

Zemědělství

„Zvláštností CHKO České středohoří je vysoký podíl zemědělské půdy, který tvoří 66,69 % z celkové výměry CHKO České středohoří. Charakteristický krajinný ráz, který dal Českému středohoří přívlastko „Zahrada Čech“, začala krajina nabývat zhruba od poloviny 19. století a v podstatě si ho uchovala až do současnosti. Vlivem rozsáhlých změn sice došlo k výrazné změně ve využití zemědělského půdního fondu, ale veškeré formy hospodaření se podařilo udržet až do současnosti.“

(CHKO České středohoří – internetové stránky Správy Chráněné krajinné oblasti České středohoří [online]. 2009)

S měnícím se srážkovým gradientem na území CHKO České středohoří od jihozápadu k severovýchodu, kdy jsou roční úhrny srážek na jihozápadu téměř o polovinu menší než na severovýchodu, dochází rovněž ke změně způsobu hospodaření.

Pro jihozápadní část Českého středohoří (okres Louny a Most) je charakteristická převaha pozemků s ornou půdou, často spojených ve velké půdní celky s intenzivním zemědělským hospodařením. Orná půda v některých případech dokonce zasahuje až k úpatí lounských kopců a přímo navazuje na travní společenstva.

Naopak pro severovýchodní část Českého středohoří (okres Ústí nad Labem, Děčín, Česká Lípa a část okresu Litoměřice) jsou příznačné spíše rozsáhlé pozemky travnatých porostů s využitím pro pastvu dobytka. Zároveň jsou zde velké plochy využívané k pěstování chmele. Podíl orné půdy je zde však podstatně nižší než v jihozápadní části Českého středohoří.

Tab. č. 15 před obcí Dlažkovice při sjezdu na polní cestu

Hrad Hazmburk

Vznik hradu Hazmburk stojícím na vrchu Klapý (418m) je opředen celou řadou tajemství. Podle Dalimilovy kroniky se za knížete Hostivína jakýsi Léva snažil zmocnit území Lučanů, a proto si postavil na vrchu pevný hrad, odkud ovládal okolní krajinu. Dalimil uvádí, že Lévovi bojovníci však neprojevovali velkou statečnost a jejich ženy poklepávaly na své lůno, aby se tam muži skryli. Toto poklepávání neboli „klep“ spojuje kronikář se vznikem názvu Klapý. Václav Hájek z Libočan ve své kronice naopak uvádí, že roku 754 bratři Kalboj a Veslav z Košťálova postavili na svahu kopce dům pevný jako hrad a nazvali ho Klopaj. Němci jej pak přejmenovali na Hazmburk a Čechové v době Hájkově na Hozmburk a nebo Honžburk.

Ve skutečnosti se názory historiků na přesné datum vzniku hradu liší, ale většinou se historici shodnou na tom, že hrad byl vybudován někdy koncem 13. století. Nepochybné však je, že hrad vybudovali Lichtenburkové, kteří vlastnili koncem 12. století v okolí řadu míst. První písemná dochovaná zmínka o hradu je z roku 1335, kdy hrad koupil od Hynka z Lichtenburku český král Jan Lucemburský, který jej vzápětí prodal Zbyňkovi Zajícovi z Valdeka. Zbyňek Zajíc z Valdeka dál hrad rozšířil, obestavěl ho další hradbou, do níž umístil novou bránu a nechal vystavět válcovitou věž, tzv. Černou věž. Hazmburk tak zabral celou nezalesněnou plochu vrchu a získal konečný půdorys. Následně podle erbovního zvířete „zajíce“, německy „der Hase“, pojmenoval hrad Hamzburk. Po Zbyňkově smrti roku 1368 získal hrad jeho syn Vilém, který hrad spravoval spolu se Zbyňkovým vnukem Mikulášem až do roku 1379. Následně se tito dva rozdělili o veškerý majetek, ale hrad zůstal v držení Viléma a jeho šesti synů.

V průběhu husitských válek stáli Zajícové na straně katolické církve a jejich hrad byl pro husity nepřijemnou a nepřekonatelnou překážkou. Jeho strategický význam zesilovala skutečnost, že Zajícové v té době drželi Libochovice a Budyni ležící na cestě z Prahy do Saska a jejich panství svou polohou přetínalo přirozenou spojnici mezi kališnickými městy. Vzhledem ke své nedobytnosti byl Hazmburk vybrán za bezpečný úkryt kostelních pokladů z Pražského hradu a roku 1440 zde byla uschována drahocenná bohoslužebná roucha. Tato

roucha byla následně roku 1448 vrácena zpět strahovskému opatu. Husitům v čele s Janem Žižkou se nakonec podařilo dobýt katolické Libochovice a to roku 1424, ale Hazmburk přes četné pokusy nikdy nedobyli. Přibližně v té době vzniklo na jižním svahu kopce městečko Podhradí, které tvořilo ekonomické zázemí pro hradní posádku. Význam tohoto podhradí však při vzrůstajícím významu Libochovic pomalu klesal, což vedlo k tomu, že v první polovině 16. století úplně zaniklo. Roku 1550 se již uvádí Podhradí jako pusté. Velikost a místo, kde městečko stávalo, je dodnes viditelné na jižním svahu kopce a je vymezené zachovalou hradbou s dvěma věžemi na vyvýšené plošině. Jedna z nich je zajímavě umístěna na konci opevnění, které se kvůli excentrické poloze věže vychyluje ze svého směru. Funkce věže dosud nebyla objasněna, víme jen, že v její blízkosti stával kostelík sv. Mikuláše, který zřejmě nahrazoval neexistující hradní kapli.

Ve 2. polovině 15. století byl majitelem hradu Zbyňkův bratranec Jan. Jan byl předním členem Zelenohorské jednoty namířené proti českému králi Jiřímu z Poděbrad a stál na straně uherského krále Matyáše, který ho jmenoval českým kancléřem. V tu dobu sídlili ještě na Hazmburku a v Budyni uherské posádky. Později se však hazmburkové smířili s králem Vladislavem II. Jagelonským a Jan se stal zemským sudím. Na přelomu 15. a 16. století převzal panství Janův vnuk. Jan si však jako své sídlo zvolil nedalekou, pohodlnější Budyni a hrad již nevyužíval. Po Janově smrti získal hrad jeho syn Kryštof, který jej roku 1558 prodal Janu staršímu z Lobkovic. Hrad Hazmburk již tehdy osídlen nebyl a od roku 1586 se označuje jako pustý.

Do současnosti se z hradu dochovaly dvě věže, válcovitá tzv. Černá věž (25 m), mohutná čtvercová Bílá věž (26 m) a zbytky opevnění. Názvy věží se odvozují od stavebního materiálu, který byl použit při jejich výstavbě. Na výstavbu válcovité Černé věže byl použit černý čedič a na vyšší část Bílé věže byly použity bílé pískovcové kvádry. Uvnitř bílé věže bylo v minulosti vybudováno schodiště a věž poskytuje krásné výhledy do okolí.

Pověst: Poklad Napoleonských vojsk

„Po drtivé porážce v zimním Rusku se jednotlivé francouzské zbídačené oddíly vracely severočeskou krajinou zpátky do vlasti. Nu a jeden z takových zimou a chorobami neustále se ztenčujících oddílů zastavil ke krátkému odpočinku na úpatí kopce, na němž se tyčila pyšná zřícenina mohutného hradu. Netřeba dodávat, že šlo o kopec Klapý a hrad Hazmburk. Francouzský oddíl vezl z Ruska drahocenný poklad. Velící důstojník si uvědomoval, že kdyby jeho zesláblé vojáky na další cestě přepadli lapkové, stěží by uhájili holé životy, natož

poklad, který měli předat Napoleonovi. Rozhodl se proto všechny cennosti zakopat pod hradem, který byl pro svou siluetu snadno zapamatovatelný a pro jistotu ještě určil další orientační body, které k ukrytému pokladu naváděly. Podle jedné verze je poklad ukryt tam, kam s nadcházejícím večerem dopadá stín černé věže a kde kdysi stávala stará hruška. Musíte hledat v místě, kam v šest večer dopadá stín tohoto stromu. Jenže kde je oné hrušce konec? A kdo ví přesně, kde stávala. A vůbec...Co když má pravdu druhá verze, která tvrdí, že poklad je ukryt v místě, odkud je současně vidět hrad a střechu hájecké hájovny, ležící mezi vesnicemi Radovesice a Chotěšov. Naše babičky říkávaly „kdo nevěří, ať tam běží“. Můžete sami zkusit najít bájný napoleonský poklad, ale vezte, že moje informace je zcela bez záruky.“ (Toufar, 2001)

Tab. č. 16 ulice Dlažkovická naproti „koňskému rybníku“

Historie obce Třebenice

První písemná zmínka o Třebenicích je v listině z roku 1227, kde jsou označovány jako trhovářská ves. Z archeologických nálezů z blízkosti Třebenic však vyplývá, že osídlení tohoto místa proběhlo již okolo 9. století.

Význam osady Třebenice díky své příznivé poloze, rozvoji obchodu a řemesel postupně narůstal, což vedlo k tomu, že koncem 13. století získaly Třebenice statut trhovářského místa s atributy města. Dostalo se mu postupně všech městských práv, včetně hrdelního. 5. října roku 1423 byla vydána králem Zikmundem panovnícká listina, kterou byla Třebenicím potvrzena samospráva a právo používat městského znaku a pečetě.

Původním vlastníkem osady Třebenice byl král Vladislav II a následně jeho syn Přemysl Otakar I., který věnoval osadu roku 1224 klášteru sv. Jiří na hradě pražském. Třebenice poté byly spravovány do roku 1420 abatýší ženské větve řádu benediktýnů. Po husitských válkách se stal majitelem Třebenic rod Kaplířů z nedalekých Sulejovic, který byl rovněž majitelem nedalekého hradu Košťálov tyčícího se nad obcí Třebenice. Za vlastnictví Jana Kaplíře byly Třebenice povýšeny na město a doznaly významného rozkvětu. Vše zapříčinila náklonnost krále Zikmunda k Janu Kaplíři, který věrně sloužil králi v boji proti husitům. Po Kaplířích ze Sulejovic patřilo město Villému z Ilburka, ale po jeho krátkém držení získal Třebenice opět klášter sv. Jiří, který jej spravoval až do roku 1782. 20. března 1782 byl dekretem císaře Josefa II. zrušen klášter sv. Jiří a jeho panství v okolí Třebenic se stalo majetkem tzv. náboženského fondu, který jej spravoval do roku 1819. Na konci 18. století stvrdil Josef II.

svobody městečka, čímž ukončil vliv vrchnosti na město a město je dále spravováno městským úřadem.

V historii města nelze zároveň opomenout jeho kolonizaci německým obyvatelstvem, která proběhla ve dvou vlnách a to koncem 17. století a v první polovině 18. století. Město bylo tehdy téměř vylidněno v důsledku třicetileté války, obrovských požárů a morové epidemie, která město zasáhla roku 1680. Kolonizace Třebenic německým obyvatelstvem začala mít vliv i na český jazyk a jeho potlačování. Vše vyvrcholilo dne 10. 1. 1771, kdy byl doručen do Třebenic dopis z krajského úřadu z Litoměřic s nařízením, že se ve školách musí vyučovat po dobu tří let pouze jazykem německým. Celá oblast se tak v 18. století ocitla na hranici jazykového rozhraní, přičemž tento stav trval v podstatě až do poslední třetiny 19. století, kdy do Třebenic přijel za lékařskou praxí a s buditelským elánem MUDr. Václav Pařík. MUDr. Václav Pařík se po svém příchodu do Třebenic významně zasloužil o vítězství české národnosti. Po příchodu do Třebenic zde vykonával svou lékařskou praxi, ale zároveň působil i v obecním zastupitelstvu, nejprve jako člen a následně od roku 1884 jako starosta. První jeho snahou bylo povznést české školství. Jako člen místní školní rady se postaral o rozdělení hlavní školy na českou a německou, čímž docílil zkvalitnění českého vyučování. Následně nechal v obci postavit novou školní budovu a zřídit českou měšťanskou školu. Zároveň se postaral, aby veškerá úřední agenda v obci, která byla od roku 1769 vedena pouze v němčině, byla opět vedena v jazyce českém. Zasadil se o založení mnoha spolků jako je Beseda, Sokol, hasiči, spolek vojenských vysloužilců a další, které zvyšovaly u českých občanů národní cítění. Důstojným protivníkem za německy mluvící občany Třebenic byl MUDr. Paříkovi lékař Josef Václav Titto, který údajně před svým příchodem do Třebenic přísahal na svůj lékařský diplom, že do tří let budou Třebenice německé. Titto byl při své snaze o germanizaci Třebenic značně podporován spolupracovníky z okresního zastupitelství v Lovosicích, okresního hejtmanství v Litoměřicích, ale hlavně ekonomicky říšskými Němci. Dostatek financí umožnil Tittovi založit soukromou mateřskou školu, městskou školu a školu pokračovací. Zároveň nechal postavit druhý kostel pro německé spoluobčany, druhé vlakové nádraží, druhý hasičský sbor, druhou spořitelnu a továrnu na zpracování ovoce. Titto svůj boj o germanizaci Třebenic vzdal až při neúspěšném pokusu o zřízení provincie Deutsch – Böhmen při ustanovení Československé republiky a dále se věnoval již své lékařské praxi.

Vinice a vinařství v Třebenicích:

Pěstování vinné révy má v Třebenicích hlubokou tradici sahající až do středověku. K hojnému zakládání vinic došlo v průběhu 16. století. Vinice se zakládaly zejména na místech lad, pastvin a lesů na jižní straně Košťálova, které sahaly téměř až k městu. Vedle těchto vinic si však lidé zakládali i malé viničky u svých stavení. Množství založených vinic do konce 16. století vedlo k tomu, že byly ve městě založeny viniční knihy, které evidovaly množství vinic v Třebenicích a jejich majitele. Zároveň však evidovaly výši desátků, které musely být ročně odváděny vrchnosti. Dle těchto knih bylo roku 1612 – 1613 evidováno v Třebenicích 352 vinic náležejících 211 majitelům. Po sklizení úrody bylo následně víno zpracováváno ve speciálních dvoupatrových sklepech na Paříkově náměstí. Prudký pokles vinařství nastal až po třicetileté válce, kdy byly vinice napadeny révokazem. Kamenné hráze, které se pracně budovaly při zřizování vinic, byly rozebrány a místo bylo následně osázeno obilím nebo byly zakládány ovocné sady. O vzkříšení vinohradnictví se pokusil MUDr. Pařík, ale ve své snaze nebyl příliš podporován, proto nebyl jeho pokus úspěšný a vinařství bylo vytlačeno ovocnářstvím. K částečné obnově vinic došlo až po druhé světové válce mezi lety 1947 – 1960 a následně v další vlně v 80. letech. V současné době se v trebenickém katastru pěstuje vinná réva na území přibližně 1,2 ha. K vhodným podmínkám pěstování vinné révy přispívají zejména velmi úrodné čedičové půdy sopečného původu a příhodná poloha masivu Košťálova, která brání působení chladných severních větrů.

Třebenický kancionál:

Za jednu z nejvzácnějších trebenických památek je považováno umělecké dílo, kancionál či graduál českého literátského trebenického kůru. Byl pořízen v letech 1574 – 1578 pro potřeby sdružení kostelních zpěváků – literátů. Autorem kancionálu je Matouš Ormys z Limperka, zemský měřič a geometr. Kancionál je 66 cm dlouhý, 46 cm široký, 22 cm vysoký a váží 37 kg. Jeho desky jsou potaženy kůží, která je zdobena reliéfy svatých a arabeskami. Kování a spony jsou skvostně tepány z mosazi. Celkem kancionál obsahuje 490 pergamenových listů s 29 obrazy. Textovou část tvoří písně a žalmy na všechny svátky a církevní slavnosti v roce. Zároveň je celá napsána v českém jazyce, což není na dobu, kdy byl kancionál tvořen, obvyklé. Celkové náklady na pořízení kancionálu činily 623 kop míšenských, což tehdy představovalo cenu asi pěti selských usedlostí. Osoby, které přispěly největší částkou na vznik knihy, jsou vyobrazeny v kancionálu spolu s odznaky svého stavu.

Architektonické památky a zajímavosti:

Z architektonických památek můžeme v Třebenicích nalézt Kostel Narození panny Marie na Paříkově náměstí, který byl postaven v letech 1591 – 1601. Jedná se původně o goticko renesanční stavbu, avšak za svou existenci byl několikrát přebudován do současné podoby. Zajímavostí v tomto kostele je hlavní barokní oltář, který pochází z první čtvrtiny 18. století a je na něm obraz Panny Marie s barokními sochami svatého Mikuláše a sv. Prokopa. Za další architektonickou památku je považována Hřbitovní kaple Nejsvětější trojice z roku 1692 – 1693, která dnes slouží jako síň pro konání pohřebních obřadů. Poslední zmiňovanou památkou je bývalý luteránský kostel, postavený roku 1902 třebenickými Němci pod vedením MUDr. Titty. V současné době je v tomto kostele zřízeno Muzeum českého granátu, který se těží v okolí nedalekých Podsedic již od 17. století.

3.5.2 Cyklistická naučná stezka č. 2 „Vzpomínky na minulost“

Začátek trasy je v obci Levín u barokního kostela Povýšení sv. Kříže na souřadnici N 50°36'47", E 14°17'04", směr jízdy obec Lovečkovice po hlavní silnici, délka úseku 1 km 180 m. U barokního kostela by měla být umístěna informační tabule č. 1.

Na bodu N 50°37'09", E 14°16'35" průjezd křižovatkou odbočíme vpravo, směr obec Hradiště, délka úseku 1 km 334 m.

Souřadnice N 50°37'48", E 14°16'33", zde by měla být mimo silnici umístěna informační tabule č. 2. Dále pokračujeme stále po téže silnici rovněž délka úseku 193 m,

Bod N 50°37'54", E 14°16'31" křižovatka silnic, přejedeme silnici rovněž a pokračujeme dále směr obec Hradiště. Délka úseku 170 m.

V bodě N 50°38'00", E 14°16'31" napojení místní komunikace v obci Hradiště na polní cestu směr obec Náčkovice, délka úseku 1 km, 168 m.

Souřadnice N 50°38'35", E 14°16'28" napojení polní cesty na silnici v obci Náčkovice, na křižovatce odbočíme vpravo. Délka úseku 839 m.

N 50°38'53", E 14°16'52" křižovatka polní cesta a silnice z Náčkovic směr Mukařov. Zde by měla být umístěna informační tabule č. 3. Zároveň je zde možnost navštívit nedalekou Víťovu rozhlednu. Dále pokračujeme směr obec Mukařov, délka úseku 684 m.

Na bodu N 50°38'51", E 14°17'27", křižovatka silnic odbočíme vlevo směr obec Verneřice, délka úseku 1 km 610 m.

Souřadnice N 50°39'40", E 14°17'54", křižovatka silnic v obci Verneřice, odbočíme vpravo do centra obce do ulice Příbramská. Délka úseku 235 m.

Bod N 50°39'40", E 14°18'06", Mírové náměstí v obci Verneřice. Zde by měla být umístěna informační tabule č. 4. Dále pokračujeme směr obec Loučky, délka úseku 60 m.

N 50°39'40", E 14°18'09" křižovatka na Mírovém náměstí v obci Verneřice, odbočíme vpravo do ulice Českolipská a pokračujeme směr obec Loučky, délka úseku 3 km 175 m.

Na bodu N 50°39'40", E 14°20'41", křižovatka silnice a turistické stezky směr Bobří soutěska. Zde by měla být umístěna informační tabule č. 5. Pokračujeme dále po hlavní silnici směr obec Velká Javorská, délka úseku 1 km. 528 m.

Na křižovatce v obci Velká Javorská na bodu N 50°40'15", E 14°21'32" odbočíme vpravo, délka úseku 2 km 285 m.

Souřadnice N 50°39'50", E 14°23'15" křižovatka silnic, odbočíme vlevo směr obec Heřmanice. Délka úseku 2 km 2 m.

Bod N 50°40'30", E 14°24'23", křižovatka silnic v obci Heřmanice, odbočíme vpravo směr obec Taneček, délka úseku 2 km 7 m.

V obci Taneček v bodě N 50°39'40", E 14°25'17" křižovatka silnic, odbočíme vpravo směr obec Kravaře. Délka úseku 1 km 315 m

V bodě N 50°39'10", E 14°24'35" u silnice nad obcí Rané by měla být umístěná informační tabule č. 6. Dále pokračujeme směr obec Kravaře, délka úseku 2 km 356 m.

V místí části obce Kravaře Víška v bodě N 50°38'15", E 14°23'42" křižovatka místní komunikace se silnicí č. 15, odbočíme vpravo. Délka úseku 560 m.

Na tomto náměstí by měla být v bodě N 50°37'57", E 14°23'35" umístěna informační tabule č. 7. Po přečtení tabule se vrátíme zpět na silnici č. 15, délka úseku 63 m.

Souřadnice N 50°37'57", E 14°23'31" křižovatka silnic č. 15 a silnice směr obec Konojedy, přejedeme rovně a pokračujeme dál směr obec Konojedy ulicí Generála Svobody. Délka úseku 3 km 128 m.

Na křižovatce silnice a místní komunikace v obci Konojedy na bodu N 50°37'40", E 14°21'10" odbočíme vlevo ke konojedskému zámku. Délka úseku 148 m.

N 50°37'39", E 14°21'09" před konojedským zámkem by měla být umístěna informační tabule č. 8. Po přečtení se vrátíme opět na silnici 122 m.

Souřadnice N 50°37'39", E 14°21'04" křižovatka silnice v obci Konojedy odbočíme vpravo a ihned vlevo směr obec Bílý Kostelec, délka úseku 50 m.

N 50°37'41", E 14°21'01" křižovatka silnic v obci Konojedy odbočíme vlevo směr obec Brusov. Délka úseku 2 km 10 m.

V bodě N 50°37'38", E 14°19'27" křižovatka silnic před obcí Brusov, odbočíme vlevo směr obce Držovice. Délka úseku 1 km 618 m.

Bod N 50°36'47", E 14°19'35" v obci Držovice by měla být umístěna informační tabule č. 9. Po přečtení tabule budeme pokračovat dále směr obec Starý Týn 704 m.

Souřadnice N 50°36'25", E 14°19'42" křižovatka silnic v obci Starý Týn odbočíme vpravo směr obec Muckov. Délka úseku 1 km 682 m.

N 50°37'01", E 14°18'40" křižovatka silnic, odbočíme vlevo do obce Muckov. Délka úseku 1 km 916 m.

Na začátku obce Levín ze směru obce Muckov by měla být na souřadnici N 50°36'45", E 14°17'21" umístěna informační tabule č. 10. Po přečtení pokračujeme dále do centra obce Levín (do startu a zároveň cíle naučné stezky), délka úseku 319 m.

Celková délka cyklistické naučné stezky je 34 km 300 m, na kterých je volně dle zájmových míst rozmístěno 10 informačních tabulí. Trasa je koncipována do kruhu, aby cyklisté mohli dojet opět do místa startu a neměli potíže s dopravou kol. Trasu hodnotím spíše jako náročnou a to zejména z důvodu jejího profilu, kdy cyklista musí během celé trasy čtyřikrát překonat stoupání s výškovým převýšením téměř 200 výškových metrů. K obtížnějším místům trasy řadím sjezdy z Mukařova do Verneřic a sjezd z Tanečku do Kravařů, kde se jedná o velmi dlouhý a poměrně prudký sjezd. Jako nepříliš zdařený úsek hodnotím trasu od Bobří soutěsky do obce Taneček, kde se mi nepodařilo přes veškerou snahu nalézt jakýkoliv zajímavý námět pro tvorbu informační tabule. Několikrát jsem navštívil obec Velká Javorská a Heřmanice u Žandova, kde jsem hovořil se starousedlíky v obci, ale ani od nich jsem se nedozvěděl žádnou zajímavost o obci či blízkém okolí. Následně jsem navštívil i obecní úřad v Žandově, pod který tyto obce územně spadají, ale zde jsem byl rovněž neúspěšný. Mohla by vyvstat otázka, proč jsem trasu nevedl jinou cestou? Důvod je prostý, nechtěl jsem ochudit cyklisty o nádherné výhledy, které se naskýtají za obcí Taneček. Z tohoto místa jsou vidět krásné vrcholy, jako jsou např. Ronov a Vlhošť nalézající se v CHKO Kokořínsko.

Informační tabule, které by měly být rozmístěné po celé délce cyklistické naučné stezky, jsou tematicky zaměřené na historické, kulturní a přírodní zajímavosti. Kromě získání informací z těchto tabulí má cyklista možnost navštívit Vítovu rozhlednu nad obcí Náčkovice a expozici lidového umění zřízenou ve vísecké rychtě v Kravařích.

Mapa spolu se zakreslenou trasou a vyznačenými informačními zastávkami viz příloha č. 5. str. 98.

3.5.2.1 Texty a umístění informačních tabulí na cyklistické naučné stezce č. 2

Tab. č. 1 obec Levín u barokního kostela Povýšení sv. Kříže

Cyklistická naučná stezka nazvaná „Vzpomínky na minulost“ Vás provede po malebných koutech Verneřického středohoří, které je typické rozsáhlými loukami s pasoucími se stády dobytka, rozlehlými chmelnicemi, ovocnými sady a v neposlední řadě nádhernou lidovou zástavbou, kterou se v této části Českého středohoří podařilo dochovat.

Tato naučná stezka byla vytvářena se záměrem co nejvíce představit zdejší krajinu, její rané osídlení, architekturu, typická řemesla a významné přírodní zajímavosti.

Cyklistická naučná stezka „Vzpomínky na minulost“ vytváří okruh dlouhý 34,3 km, na kterém je umístěno 10 informačních tabulí převážně historického a kulturního zaměření. Stezka je vedena po málo frekventovaných asfaltových silnicích III. a IV. třídy, zčásti po polních a lesních cestách. Při projíždění po lesních a polních cestách je nutné dbát zvýšené opatrnosti a to zejména po vytrvalých deštích. Trasa je určena pro zdatné cyklisty a to z důvodu jejího výškového profilu, kdy je nutné překonat celkem čtyřikrát stoupání s výškovým převýšením téměř 200 výškových metrů. Pro zdolávání naučné stezky je vhodné krosové kolo. Celková doba pro zdolání naučné stezky je 4 – 6 hodin.

V průběhu projíždění naučné stezky máte rovněž možnost navštívit Vít'ovu rozhlednu v blízkosti obce Náčkovice a expozici lidového umění umístěnou ve vísecké rychtě v Kravařích.

V závěru bych Vás chtěl upozornit, že se téměř po celou dobu budete pohybovat v Chráněné krajinné oblasti České středohoří. V této oblasti je zakázáno odhazovat odpadky mimo místa k tomu vyhrazená, tábořit a rozdělávat oheň mimo místa k tomuto vyhrazená, vjíždět a setrávat s motorovými vozidly mimo silnice a místní komunikace a ničit dochované přírodní prostředí.

Tab. č. 2 silnice z Obce Levín do obce Hradiště v místě křížení bývalé železniční tratě, 200 m od křižovatky hlavní silnice Lovečkovice – Verneřice

Historie místní železnice

Na místě, kde se právě nacházíte, vedla v minulosti železniční trať, jejíž stopy jsou stále patrné i v okolní krajině. Jednalo se o železniční trať z Velkého Března do Verneřic

s odbočkou na Lovečkovice a Úštěk, jejíž stavbu zajistila akciová společnost Místní dráha Velké Březno - Verneřice - Úštěk (Localbahn Grosspriesen - Wernstadt - Auscha - L. G. W. A.). Samotná stavba železniční tratě trvala necelý jeden rok (1889 – 1890), což bylo i při použití primitivní techniky v podobě lopat a krumpáčů obvyklé tempo. K slavnostnímu otevření části úseku Velké Březno – Verneřice došlo k příležitosti 60. narozenin císaře Františka Josefa I. dne 18. 8. 1890. Zbývající část trati, tj. odbočka do Úštěka, byla zprovozněna o necelý měsíc později 11. 9. 1890.

Hlavní příjem dráhy plynul zpočátku z nákladní dopravy, která zajišťovala jednak odvoz zemědělských plodin, zejména chmele a ovoce, ale i hnědého uhlí, které se těžilo v okolí Verneřic. Zároveň však vzrůstal význam dopravy rekreační, která měla svou tradici již od doby první republiky, kdy řada Ústečanů využívala dráhy k výletům do Úštěka a jeho okolí. Postupem doby však význam této lokální dráhy upadal. K největšímu úpadku došlo po druhé světové válce, kdy byly z této oblasti nuceně odsunuti sudetští Němci, s čímž souvisela částečně i likvidace místního průmyslu. Zbylé podniky přesunuly svou přepravu na silnici a nákladní doprava na dráze klesla na minimum. Z tohoto důvodu byla trať v úseku Verneřice – Lovečkovice i přes odpor místních občanů v letech 1978–1979 zlikvidována. Zbylou část tratě v úseku Úštěk – Lovečkovice stihl stejný osud a v letech 1985–1988 byla rozebrána.

Zajímavostí této trati je, že byla stavěna velmi úsporně. Její těleso kopíruje terén, a proto zde nenalezneme žádné velké mostní stavby nebo dokonce tunely. Úsporná stavba se však vyznačuje značnými spády, místy překračující i hodnotu 40 promile. Výchozí stanice Velké Březno leží v nadmořské výšce 149 m a nejvyšší bod trati u zastávky Mukařov pak ve výšce 576 m. Toto převýšení zdolává železnice na pouhých 15 km délky.

V srpnu roku 1975 lokálku proslavila souprava historického osobního vlaku v čele s parní lokomotivou 310.134 nazvanou "Vlkava", která se účastnila natáčení filmu "Páni kluci".

Tab. č. 3 křižovatka silnice z obce Náčkovice a polní cesty k Vítově rozhledně

Vítova rozhledna a její okolí

Vítova rozhledna, též Vítova, nebo Náčkovická, byla vystavěna koncem roku 2003 na bezejmenném vrchu v nadmořské výšce 616 m. Rozhledna slouží především jako telekomunikační stožár, avšak do výšky 9 m byla architektem Martinem Gabrielem zakomponována vyhlídková plošina, která nabízí krásné výhledy na východní část Českého středohoří. Stavba o celkové výšce 18 m byla slavnostně otevřena dne 6. srpna 2004. Vznik

jména, pod kterým je tato rozhledna uváděna v mapách, není známý, ale dle obsluhy této věže pojmenování získala podle svého stavitele.

Nedaleko od této věže, asi 300 metrů směr obec Mukařov, můžete nalézt v silnici, ale i v okolním terénu, mírný zářez, kterým v minulosti vedla již dříve zmiňovaná železniční trať Velké Březno – Verneřice. V tomto místě byla zároveň umístěna nejvýše položená železniční stanice této trati „Mukařov“ 576 m n. m.

Další zajímavost, kterou můžete nalézt v blízkosti naučné stezky, se nachází v obci Mukařov. Jedná se o torzo zvonice, která je pozůstatkem gotického kostela sv. Františka Serafinského postaveného koncem 14. století. Tato zvonice se nalézá na konci vesnice Mukařov vlevo od silnice na místním hřbitově. Zvonice byla v celkem zachovalém stavu, avšak na podzim roku 2002 po dlouhotrvajících deštích došlo k podmáčení zdiva a zřícení její části. V současné době můžeme na místě najít pouze jednu stěnu této zvonice s nižšími bočními částmi. I přes to doporučuji torzo této zvonice spolu s přilehlým hřbitovem navštívit.

Tab. č. 4 náměstí v obci Verneřice

Historie obce Verneřice

První písemná zmínka o obci Verneřice pochází z roku 1384, kdy jsou uváděny jako trhovářská obec patřící pod Drahozub. Dne 14. srpna roku 1497 byly Verneřice Zikmundem z Vartenberka povýšeny na městečko a následně roku 1522 císařem Maxmiliánem na město. Obec tímto rozhodnutím získala veškerá práva, která náležela městu, tj. vlastní znak, právo městské pečeti, právo várečné a dědické, soudnické a vedení vlastní knihovny.

Důležitým mezníkem při rozvoji města se stal nástup průmyslové výroby. Verneřice se staly významným centrem textilního průmyslu. Roku 1707 byla ve městě založena první bavlněná přádelna na českém území. O další rozvoj textilního průmyslu se zde postaral Jan Josef Leitenberger, který založil roku 1770 kartounku, kterou o čtyři roky později postihl ničivý požár. Následujícího roku však Leitenberger vystavěl novou, mnohem modernější továrnu, která umožňovala Leitenbergerovi výrobu bavlněných látek, které se výborně barvily a potiskovaly. Věhlas si získaly Leitenbergerovy výrobky i na všeobecné průmyslové výstavě, která se konala u příležitosti korunovace císaře Leopolda II. v roce 1791.

„Pražské noviny Ober-Postamtzeiger napsaly: Mezi nádhernými doklady stále stoupajícího stavu manufaktúrního ukazují se příkladně verneřické a zákupské listy vzorníků

Leitenbergerovských továren. Nelze k nim dodat než jen to, že náskok zahraničí je tímto druhem zboží doháněn mílovými kroky...“ (Martinec, 2008)

Leitenbergerův verneřický podnik proslul zároveň tím, že ho navštívil císař Josef II. při své cestě severními Čechami.

V okolí Verneřic se rovněž v průběhu 19. století těžilo hnědé uhlí a to zejména v okolí Melbortic, Louček, Valkeřic a Příbrami. Těžba byla ukončena na začátku 20. století.

Začátkem 20. století začíná město upadat. Úpadek města je způsoben hlavně polohou města, nacházející se mimo důležité části regionu. Obyvatelé města se zprvu pokusili tento nedostatek napravit zavedením železniční tratě z Velkého Března do Verneřic, avšak předpokládaný efekt se nedostavil. Úplný úpadek Verneřic a přilehlých obcí nastal po druhé světové válce, kdy sudetské Verneřicko muselo opustit německé obyvatelstvo. Po odchodu tohoto obyvatelstva se nepodařilo již obec úplně osídlit. Některé neobydlené části začaly chátrat a v 60. a 70. letech 20. století podlehly demolici.

K architektonickým památkám obce patří farní kostel sv. Anny původně vystavěný v gotickém slohu v 2. polovině 14. století. Kostel byl po velkých požárech r. 1709 a 1774 barokně přestavěn. Kněžiště si však zachovalo pozdně gotický ráz. Původní hlavní oltář byl připisován Karlu Škrétovi (1610 – 1674), malíři spjatém s jezuitským řádem. V kostele se nalézají barokní sochy světců a obraz sv. Kateřiny od K. V. Tietzeho z roku 1722, které sem byly převezeny ze zbořených kostelů ve Valkeřicích a Melborticích. V současné době je kostel po pádu velké římsy rekonstruován. Na náměstí můžeme dále shlédnout kašnu s barokní sochou sv. Floriána a dórským sloupořadím z 1. poloviny 19. století. Západně od obce na Božím vrchu můžeme na místě, kde stával dříve poutní kostel N. Trojice, nalézt sochu Krista na Olivetské hoře z 19. století. Ve městě jsou dále k vidění městské empírové domy z 19. století

Tab. 5 u vjezdu do Bobří soutěsky

Přírodní památka Bobří soutěska

Bobří soutěska je ojedinělé místo, jehož přírodní krásy přiměly úřady k tomu, aby roku 1968 vyhlásily toto území o velikosti 0,8 ha přírodní památkou.

„Předmětem ochrany je úzké erozní údolí Bobřího potoka s ukázkou zpětné eroze (vodopád v místě, kde je tok ovlivněn puklinou v čedičovém tělese) i boční eroze (podemleté skalní stěny levého břehu pod vodopádem). Na drobném pravostranném přítoku spadá z

jednoduchého erozního stupně další, dokonce vyšší vodopád. Zajímavá květena je zastoupena u dna údolí druhy chladnomilnými, při vrcholcích skalních stěn naopak teplomilnými. Z nejvýznamnějších druhů tu rostou např. růže alpská (*Rosa pendulina*), měsíčnice vytrvalá (*Lunaria rediviva*), při vrcholech skalních stěn tařice skalní (*Aurinia saxalis*).

Fauna je převážně lesní, druhová skladba je do značné míry ovlivněna zdejšími mikroklimatickými zvláštnostmi (promrzající sutě, teplotní inverze). Z obratlovců se zde hojně vyskytují např. zmije obecná (*Vipera berus*), skorec vodní (*Cinclus cinclus*) a konipas horský (*Motacilla cinerea*). Z bezobratlých byl v sutích nalezen např. pavouk *Bathyphantes simillimus*, sekáč *Ischyropsalis hellwigi*, z brouků glaciální relik, střevlík *Pterostichus negligens* a horský drabčík *Leptusa flavicornis*. Na zachovalých březích potoka žije vzácný drabčík *Quedius riparius* a je zde hojný bělopásek topolový (*Limentis populi*)“ (Kinský a kol., 2006)

Bobří potok získal své jméno po bobrech evropských, kteří se v něm před budováním rybníků v 14. a 16. století běžně vyskytovali. Jejich útočištěm bylo zejména bažinaté území plné topolů, jasanů a olší právě za Bobří soutěskou. V dnešní době zde již původního obyvatele nenalezneme, ale je prokázán výskyt tohoto živočicha na Labi mezi Ústím nad Labem a Děčínem, takže nezbyvá než doufat, že se sem bobr opět vrátí.

Bohužel průjezd Bobří soutěskou není na kole možný zejména z důvodu špatné kvality cesty určené výhradně pro pěší. Je zde však možnost nahlédnout k nedalekému vodopádu (druhý nejvyšší v Českém středohoří) cca 500 m od sjezdu ze silnice pěšky.

Tab. č. 6 vedle silnice směr obce Rané

Arboretum Boží zahrada

Vlevo od silnice se tyčí menší vulkanický vrch nazvaný Dubina 460 m n. m. Na jihovýchodní části tohoto vrchu byl v průběhu 19. století založen první chráněný přírodní park (arboretum) v Evropě nazvaný Boží zahrada. Zakladatelem tohoto parku je Dr. Rudolf Korb, dvorní rada a prezident místodržitelství v Praze. Toto arboretum však nebylo nájemcem, v té době biskupským dvorem ve Stvolínkách dostatečně udržováno, proto v průběhu první třetiny 20. století zaniklo. V současné době můžeme na místě nalézt jen zbytky tohoto arboreta a to v podobě výskytu nepůvodních tisů a zerav mezi částečně listnatým a jehličnatým porostem Dubiny.

Dr. Rudolf Korb byl velmi aktivním na poli ochrany přírody, někdy byl dokonce nazýván "apoštolem" ochrany přírody. Jeho činy nezůstaly bez povšimnutí, což dokládá i pojmenování jednoho z největších křemencových bloků na Hibschově naučné stezce zřízené mezi obcemi Skalice a Žitenice.

Další zajímavostí, která se nachází v blízkosti naučné stezky je obec Rané. V této obci se dochoval mimořádně bohatý soubor staveb lidové architektury v podobě roubených a hrázděných domů vystavěných v 18. a 19. století. Ojedinělost a zachovalost této architektury přiměla úřady k tomu, aby obec Rané v průběhu roku 1995 vyhlásily vesnickou památkovou rezervací. Doporučuji tuto obec navštívit.

Tab. č. 7 Kravaře náměstí

Historie obce Kravaře

Název obce Kravaře je zřejmě odvozen od způsobu obživy obyvatel v této oblasti, tj. pastevectví a dobytčářství. První zmínky o obci nacházíme v zápisu, ve kterém je uváděno, že v letech 1175 až 1178 byla provedena směna, kterou se Kravaře dostaly z držení Chřena, syna mělnického probošta Juraty, do majetku premonstrátského řádu. Dne 21. 1. 1261 pobyl krátce v Kravařích král Přemysl Otakar II. a při svém pobytu povýšil Kravaře na městečko. Ve 14. stol. již drželi panství příslušníci významných severočeských rodů – Berků z Dubé a Vartemberků, od kterých jej roku 1646 zakoupil hrabě Arnošt Albrecht pro nově zřizované biskupství litoměřické, pod kterým zůstalo až do zániku feudálního systému roku 1848.

Kravaře byly během své historie několikrát stíženy krutými událostmi. Nejprve se na jejich historii podepsala slezská válka, kdy se pruská vojska ustupující před Bavory roku 1744 ubytovala na území Kravař. Za svého táboření v této obci armáda téměř celé městečko zpusťovala. Po odchodu vojska se začalo městečko vzpamatovávat a opětovně rozvíjet. Začaly se stavět nové budovy a zvyšovat počet obyvatel v obci. Roku 1860 však obec zachvátil obrovský požár, který zničil téměř 200 budov. Pro obec to znamenalo obrovský úpadek, ze kterého se velice těžko vzpamatovávala. Obrovský požár přečkaly převážně zděné části hospodářských budov tvořící zadní trakty usedlostí po obvodu původního města. Tyto budovy se dochovaly až do dnešní doby, což nám dává možnost shlédnout, jakým důmyslným způsobem byly budovány. Budovy neměly jen hospodářský význam, ale sloužily zároveň částečně i jako hrazení či opevnění městečka. Tento způsob hrazení se ve většině našich

městeček do dnešních dnů nedochoval, a tudíž jeho kravařský relikt je v našich zemích velikou vzácností.

Mezi významné památky, které se v obci nalézají, patří původně gotický kostel Narození Panny Marie připomínaný již roku 1384, který však musel, byl po velkém požáru roku 1646 opětovně vystavěn. Současný kostel nese známky barokních úprav z let 1744 – 1749. Uvnitř kostela můžeme vidět varhanní stroj z roku 1748 pocházející od mistra J. J. Wohla, obraz Panny Marie od drážďanského malíře Benedikta Kerna, který je umístěn na hlavním oltáři a krásnou vnitřní výzdobu.

Na kravařském náměstí stojí sloup se sochou p. Marie pocházející z roku 1708, který je kromě podstavce s reliéfy doplněn ještě sochami sv. Vavřince, patrona proti požárům, sv. Barbory a sv. Rocha, kteří byli vzýváni v době moru, a Jana Nepomuckého.

V nedaleké místní části Kravař nazvané Víška se nachází jedna z největších lidových staveb v Čechách. Jedná se o mohutnou roubenou budovu bývalé rychty, kterou si nechal postavit tehdejší rychtář Václav Kerner roku 1797. Svými rozměry (33x17x28m) je rychta největším roubeným stavením v Čechách a vyniká tak nad obvyklý průměr. Rozsah domu byl dán nejen potřebami rychty, ale také rozsáhlým hospodářstvím a nadprůměrným místním pěstováním chmele, k jehož sušení sloužila nejen trojpodlažní půda, ale i pět komor v patře domu. V současné době je v této budově zřízena expozice lidového umění.

Vedle těchto památek jsou v Kravařích zachovány zděné, převážně řadové empírové domy. Obec Kravaře byla jako hodnotný urbanistický celek roku 1995 prohlášena památkovou zónou.

Tab. č. 8 obec Konojedy před bývalým zámekem

Obec Konojedy a její okolí

První zmínku o existenci Konojed můžeme nalézt ve starých nadačních listinách litoměřické kapituly. Konojedští rolníci v té době patřili litoměřické kapitule a povinnými odvody jí zajišťovali trvalý příjem. V záznamech z roku 1374 je připomínán rytíř Ješek z Konojed, který byl tehdy patronem fary v Mukařově. Je tedy možné, že již ve 14. století se nalézala na místě dnešního zámku tvrz rytířů z Konojed. V době husitských válek okolo roku 1423 se dostaly Konojedy do rukou husitů a vladyka Petr z Konojed byl nucen z obce uprchnout. Roku 1524 se připomíná jako vlastník Albrecht z Pojetic na Konojedech, který zřejmě nechal přestavět tvrz na renesanční zámek. Po jeho úmrtí získal Konojedy jeho vnuk

Albrecht, kterému však byly po bitvě na Bílé hoře Konojedy panovníkem zkonfiskovány a prodány. Dalším význačnějším majitelem panství byl František Antonín Špork, který zřídil ve zdejší zámku v průběhu roku 1699 „špitál“ pro chudé. Po jeho smrti získala panství dcera Anna Kateřina, která se provdala roku 1712 za Františka Karla Sweertse, který zde roku 1746 založil novou budovu servitského kláštera a to jako poděkování za uzdravení jediného syna. Servitský klášter však existoval v Konojedech jen do roku 1786, kdy byl zrušen Josefem II. Vnitřní zařízení bylo přestěhováno do biskupské rezidence v Litoměřicích a budovu kláštera koupil syn zakladatele Jan Kristián Sweerts – Špork. Nový majitel nechal přestavět budovu kláštera na zámek, jehož podoba byla zachována dodnes. Přestavba se však týkala jen klášterní budovy a jejího interiéru. Žádným způsobem se nedotkla kostela, který byl součástí bývalého kláštera. Po smrti Jana se vystřídalo na zámku několik dalších majitelů. Poslední majitelé Delhaesové koupili zámek od syna úštěckého lékárníka Josefa Mayera, avšak v roce 1945 jim byl zámek zkonfiskován československým státem. V současné době je po dlouhodobém užívání československou armádou zámek značně zdevastován.

V areálu zámku se nachází pozdně barokní kostel Nanebevzetí panny Marie vystavěný roku 1746 – 1762. Uvnitř tohoto kostela je vidět honosné dobové zařízení s mohutným mramorovým oltářem, na jehož tvorbě se podíleli mj. pražský sochař I. Platzner, arch. A. Eggner ze Salzburku a malíř F. Leibner z Liberce. V blízkosti kostela jsou pak pískovcové barokní sochy světců. Kostel je stejně tak jako zámek ve značně zanedbaném stavu.

V obci můžeme rovněž nalézt lidové srubové i hrázděné stavby z 18. a 19. století a zděné empírové domy z první poloviny 19. století a to zejména domy s č. p. 11, 48, 79, 82, 67, 58, 99.

V polích jihozápadně od Konojed směr Úštěk můžeme nalézt několik rozvalin, kde v minulosti stávala budova ovčína, hospodářského dvora, mlýna a prachárny. Budova prachárny byla vystavěna v průběhu roku 1730 a stejně tak jako ostatní stavby na tomto místě patřila Šporkům. Vyráběn zde byl černý střelný prach, který následně prodával myslivcům a obchodníkům poddaný ze šporkovského panství Choustníkovo Hradiště Christoph Paul.

Za Konojedským zámkem se nalézá národní přírodní památka Dubí hora tzv. Konojedské bochníky. Jedná se o čelo lávového proudu, které bylo odkryto v bývalém lomu. V tomto lomu jsou dobře patrné odlučné sloupce analcimického tefritu, které jsou druhotně příčně rozpukány a vytvářejí dojem na sebe naskládaných bochníků. Neobvyklost této formy odlučnosti horniny je zvýrazněna zahnutím a zúžením jejich horních částí.

Tab. č. 9 vedle křižovatky v obci Držovice

Letní kolonie matek Netopýra velkého

V obci Držovice se nachází nejmenší místo, které bylo zařazeno do soustavy evropsky významných lokalit Natura 2000. Jedná se o letní kolonii matek netopýra velkého, která sídlí v půdních prostorách rodinného domu č. p. 13. V letních měsících se zde nachází běžně 1300 až 1500 kusů netopýra velkého.

Netopýr velký (*Myotis myotis*) je jeden z nejhojnějších a největších netopýrů v ČR. Svou velikostí zhruba odpovídá velikosti vlaštovky. Bez ocasu měří jeho tělo 6,5 – 8 cm. Rozpětí křídel má 35 – 40 cm. Toto široké rozpětí pomáhá netopýrovi chytat letící hmyz do blány mezi prsty. Nachytaný hmyz si následně netopýr podává nohama do tlamičky. Celé jeho tělo je pokryté krátkou srstí, která je z horní strany převážně šedohnědé barvy a ze spodní strany pak šedobílé barvy. V obličejové části je netopýr téměř holý.

Tento druh netopýra se vyskytuje na většině území ČR zejména v krasových oblastech a jejich širším okolí. Jedná se o teplomilný, původně jeskynní druh netopýra. V letním období roku slouží k úkrytu především půdy větších budov (kostelů, zámků, starých škol apod.), kde vytvářejí početné kolonie čítající často několik set až tisíc jedinců. Jako zimoviště mu naopak slouží především větší jeskyně, opuštěné štoly a sklepení.

Netopýři velcí se páří na podzim, avšak mláďata se rodí až v červnu následujícího roku. Po spáření zůstává sperma životaschopné v pohlavních orgánech samice a teprve na jaře dojde k oplodnění vajíčka. Březost se pohybuje okolo 50 dní. Svá mláďata nejčastěji vyvádějí netopýři v měsících od dubna do srpna v tzv. letních sídlech. Nejčastěji se právě jedná o půdy domů, kostelů, zámků, kam mají netopýři snadný přístup a klid pro odchov mláďat. Netopýrům se obvykle rodí jedno mládě, které je během 40 – 50 dnů schopné létat. Samostatně se stává po dvou měsících života, kdy je schopné lovit. Do této doby však saje mléko od své matky.

Převážnou část stravy Netopýra velkého tvoří nelétavé formy hmyzu, jako jsou velcí brouci, střevlíci, noční motýli, které loví jednak pomocí echolokace, ale rovněž i při lezení travou. Kořist nejčastěji loví v listnatých a smíšených lesích, na jejich okrajích, mezích či čerstvě posečených loukách.

Letní úkryt netopýrů bývá využíván po mnoho let, často i po mnoho generací a jeho znalost se dědí často z matky na dceru. Jeho případné zničení má pro populaci dalekosáhlé následky, neboť v našich podmínkách je vhodných úkrytů nedostatek. Je tedy v zájmu

ochrany těchto živočichů zachovat jejich dosavadní hnízdiště a přispět k jejich přirozenému rozmnožování.

Zajímavosti:

Netopýři se orientují v prostoru pomocí echolokace, ke které jim slouží přírodní sonar. Tento sonar jim umožňuje přijímat vysokofrekvenční zvukové signály, které se po vyslání odraží od předmětů v prostoru a vrací se ve změněné podobě zpět k netopýrovi, který je vyhodnocuje ve sluchovém aparátu. Tento způsob orientace jim umožňuje spolehlivou orientaci nejen za dne, ale i za naprosté tmy v noci. Vysokofrekvenční zvuky, které netopýr vysílá, vznikají většinou rezonancí hlasivek a jsou vysílány tlamou. Pro člověka jsou tyto zvuky neslyšitelné. Netopýr je schopný vyslat až 200 signálů za sekundu, což mu umožňuje zjistit nejen spolehlivou orientaci v prostoru, ale i zaměření přesné polohy kořisti. Ve volném prostoru vysílá netopýr signály jen zřídka asi 5 – 10 signálů za sekundu. Oproti očekávání mají netopýři i přes malou velikost očí poměrně dobře vyvinutý zrak, který slouží pouze pro orientaci ve známém prostoru nebo ke zjištění intenzity světla. Vidí však černobíle.

Tab. č. 10 při vjezdu do obce Levín z obce Muckov

Historie obce Levín

První písemné zmínky o Levínu jsou z roku 1352, kdy je Levín připomínán jako sídlo farnosti řádu sv. Jana Jeruzalemského. Je však dosti pravděpodobné, že okolí Levínska bylo osídleno již v minulosti, o čemž svědčí i nedaleké hradiště. Na zarostlém návrší nad obcí je viditelná hranolová zvonice postavená roku 1699. Tato zvonice byla vystavěna ze zdiva hradu, který kdysi v okolí zvonice stával. Kdy a kým byl hrad vystavěn se, však nepodařilo zjistit, jelikož neexistují žádné prameny o jeho vzniku. Je možné, že mohl vzniknout někdy začátkem 13. století za prvního známého člena rodu Michalovců, Beneše Okrouhlého, který vlastnil území okolo Levína v polovině 13. století. Pod ochranou hradu následně vznikla ves Levín, ale i blízký Úštěk. V průběhu 14. století rod Michalovců z Levína přesídlil do Pojizeří, na hrad Michalovice a hrad v Levíně již využívali jen jejich úředníci. Po vybudování hradu v blízkém Úštěku někdy v polovině 14. století hrad opustili i úředníci a hrad začal pustnout. K zániku hradu došlo někdy v průběhu husitských válek, zřejmě roku 1422, v době bojů o nedaleký Žižkův hrad Kalich. Nicméně zbytky tohoto hradu se dochovaly ve větší míře do

poloviny 19. století, kdy byly na místě ještě viditelné sklepy, zdi a schody. Dnes zde můžeme spatřit již jen části zdíva.

Roku 1544, po husitských válkách, byla ves Levín povýšena na město. Toto povýšení zřejmě zapříčinila rozsáhlá hrnčířská výroba a s ní související vzrůstající ekonomická síla obce. Hrnčířství má v obci Levín více jak 500 let dlouhou tradici. Ložiska kvalitního hrnčířského jílu umožnila roku 1402 vznik Hrnčířského cechu. K velikému rozmachu hrnčířské výroby (masové zavádění nové technologie) došlo v 1. pol. 17. stol. Výroba byla zaměřena téměř výhradně na export a Levín tak dosáhl v rámci ekonomické struktury českých měst výjimečného postavení, které nebylo prakticky otřeseno až do 19. stol. V první polovině 19. století však došlo k vyčerpání ložisek jílu, což zapříčinilo v polovině 20. století ukončení hrnčířské tradice. Momentálně je v obci k vidění stará hrnčířská dílna s pecí v domě čp. 67.

Z architektonických památek můžeme v obci Levín nalézt několik lidových staveb. Jedná se o zděnou radnici č. p. 1 vystavěnou roku 1793 v patře s pilastry s čabrakami a výraznou mezipatrovou římsou. Mansardová střecha domu je završena vížkou s hodinami a zvonkem. Dům č. p. 2 vystavěný v pozdně barokním stylu z konce 18. století s vysokými pilastry a římsami nad okny. Dále farní kostel Povýšení sv. Kříže vystavěný rovněž v pozdně barokním stylu podle návrhu T. Grubera roku 1798. Kruhový půdorys stavby připomíná centrální protestantské chrámy a vycházel zřejmě z prostorových možností náměstí. Uvnitř kostela je zazděna kamenná deska (klenební svorník) ze 13. století s reliéfem lva (tzv. levínský kocour).

Levín zároveň proslul i poskytováním lázeňských služeb. V nedaleké místní části Horní Vysoké na okraji lesních komplexů Sedla vznikly v 1. pol. 19. stol. lázně Jeleč. Jednalo se o lázně, které využívaly k léčebným procedurám mírně radioaktivní vody vyvěrající v blízkosti vrchu Sedlo, jejichž teplota ani v létě nepřesahovala 9°C. Za zakladatele lázní je považován levínský lékař dr. Kittel, který si kolem roku 1830 otevřel dvě lázeňské kabiny. Následně si lázně roku 1839 koupil vojenský lékař knížete Lobkowitzze dr. Jan Mayer z Lindenthalu, který lázně rozšířil a upravil. Vedle vodoléčby byly následně poskytovány i jiné druhy léčebných procedur jako jsou masáže, elektroléčba, inhalace aj. Význam zprvu malých lázní pod vedením dr. Mayera neustále stoupal. Po r. 1840 se zde ročně léčilo asi 250 pacientů. Roku 1841 tu byla otevřena nová obytná budova s léčebným sálem, hospodářské budovy a budova zvaná "teplé lázně", kde probíhala léčba železitými koupelemi. Mezi léty 1850–1860 musel pro rostoucí počet pacientů dr. Mayer zařídit přepravu do Jelče ze železniční stanice Terezín – Bohušovice nad Ohří na trati Praha – Podmokly, kam zajížděl speciální dostavník. Po smrti dr. Mayera převzala na krátko lázně jeho manželka a následně roku 1873 převzal vedení lázní

rakouský dvorní rada Julius von Kromer, který lázně dále rozšířil a upravil. V době vrcholu rozkvětu lázní na přelomu 19. a 20. století tu stálo pět lázeňských budov s kapacitou téměř 100 pokojů. Probíhal zde lázeňský život se vším všudy. Nechyběly hudební produkce, ochotnické divadlo, promenádní koncerty, výlety a túry do okolí. V počátku 20. století však lázeňská péče upadala a v průběhu 2. světové války lázně úplně zanikly. Část lázeňských budov se zachovala, avšak slouží již k jiným účelům, např. pension Oaza, nebo rekreační středisko Zdravotník.

V blízkosti místní části Hradec se nachází mauzoleum vystavěné v řecko-antickém slohu, které si nechal roku 1881 postavit pro svou rodinu liběšický průmyslník Josef Schroll.

3.5.3 Obecné informace ke znění a podobě informačních tabulí

Hlavním nápisem na informačních tabulích bude název naučné stezky a číslo a název, název umístěné v označení pro cyklistickou naučnou stezku tj. značka o velikosti 100x100 mm žluté barvy, úhlopříčně rozdělena zeleným pruhem z levého dolního rohu do pravého horního rohu. Dále by zde mělo být uvedeno téma, kterým se bude tabule zabývat, např. Geologie a výřez mapky, aby cyklista věděl, kde se nachází a kudy se dostane k další zastávce. Pod touto úvodní částí by měly být volně rozvrženy texty doplněné celou řadou fotografií. Na konci textu by měly být uvedeny informace typu, např. možnost návštěvy muzea či expozic, spolu s otevírací dobou a kontaktním telefonem. Na každé tabuli by zároveň mělo být v dolní části upozornění o tom, že se cyklista nachází v CHKO České středohoří a piktogramy naznačeno, co se zde nesmí dělat. Možná by postačovalo na tuto informaci upozornit cyklisty na první informační tabuli v Třebenicích, což by však znamenalo striktní určení začátku naučné stezky a to jsem při tvorbě trasy nezamýšlel. Grafickou úpravou jednotlivých tabulí se nebudu zabývat.

3.5.4 Zdůvodnění volby místa pro umístění úvodních informačních tabulí

Úvodní informační tabuli jsem umístil v případě cyklistické naučné stezky „okolím Třebenic“ před Muzeem českého granátu v obci Třebenice. Důvodem mého počínání bylo zejména to, že dopravní obslužnost regionu, kde byla naučná stezka navržena, je takřka nulová, takže cykloturisté z různých částí republiky musejí přijet na místo motorovým

vozidlem. Před výše uvedeným muzeem jsou poměrně velké parkovací plochy, které řeší problém s parkováním. Dalším důvodem byl záměr umístit stoupání, které cyklista musí na této trase překonat do úvodu trasy, kdy je cyklista ještě plný sil. Tímto samozřejmě nechci snižovat fyzickou připravenost cykloturistů, ale dle mého názoru je pro každého lepší variantou absolvovat stoupání v délce 12 km na počátku trasy, než unavený na konci. Důležitým aspektem volby počátečního místa byla i možnost nakoupení stravy na cestu v místním obchodě, popřípadě návštěva restauračního zařízení. Obdobné důvody při tvorbě druhé naučné stezky, nazvané „Vzpomínky na minulost“, mě motivovaly, abych umístil úvodní informační ceduli do obce Levín.

Volba místa, kam byly umístěny úvodní informační tabule, však nikterak nezavazuje cykloturisty k tomu, aby naučnou stezku zdolávali striktně od první informační tabule. Nechám tedy volbu začátku trasy na individuálním zvážení každého cykloturisty.

3.5.5 Tvorba listinného materiálu (informační brožury) pro Informační centra měst regionu

Při zpracování cyklistické naučné stezky do listinného materiálu (informační brožury) jsem se zabýval několika otázkami. První otázku, kterou jsem si položil a zodpověděl, byla: „Jaké informace chci do brožury uvést“?

Po úvaze jsem se rozhodl, že do informační brožury zahrnu informace týkající se historických, přírodních a kulturních zajímavostí, které jsou obsahem jednotlivých zastávek spolu s fotografií mající vztah k danému tématu informační zastávky, mapu celkové trasy spolu s výškovým profilem a další užitečné informace. Později jsem se rozhodl, že bych mohl zařadit do brožury ještě výřezy z mapy, ve kterém by byl vidět úsek cesty od informační zastávky k další zastávce spolu s výškovým profilem úseku. K tomuto kroku mě motivoval zejména fakt, že jsem chtěl docílit toho, aby cykloturista nemusel s sebou dále vozit mapu Českého středohoří a mohl celou naučnou stezku absolvovat pouze podle informační brožury. Obával jsem se totiž, že v mapě, do které byla zakreslena celá trasa, nebudou zřetelně viditelné odbočky a křižovatky polních a lesních cest a cykloturista by mohl někde špatně odbočit.

Další otázkou, kterou jsem si položil, bylo: „Jaké další užitečné informace uvést do brožury“?

V počátku mého rozhodování jsem zvažoval, že bych do závěrečné části brožury uvedl telefonní čísla na policii, hasiče a záchrannou službu, avšak to jsem zamítl, protože se domnívám, že tato telefonní čísla jsou natolik známá, že není potřeba je do brožury uvádět. Dále jsem přemýšlel, zda do brožury uvést seznam všech restauračních zařízení a nákupních středisek, které může cyklista navštívit v průběhu jízdy. Od tohoto záměru mě však odradil fakt, že by prostor, který jsem si na vypsání užitečných informací vyhradil, k vyjmenování všech těchto zařízení nepostačoval. Zároveň jsem chtěl předejít jakémukoliv podezírání o propojení mé osoby s místními podnikateli. Rozhodl jsem se tedy, že do této části brožury uvedu pouze informace o možnosti návštěvy muzeí a expozic spolu s kontaktními telefonny, adresou a otevírací dobou a upozornění cyklistů na zásady chování v CHKO České středohoří.

V poslední řadě jsem si položil otázku: „Na jak velký formát má být informační brožura zpracována“?

Hlavními kritérii mého rozhodování bylo množství textu jednotlivých informačních tabulí, které jsem chtěl přenést do brožury, a velikost celkové mapy, která měla odpovídat rozměrům cyklistického mapníku. Dalším kritériem, které jsem rovněž zvažoval, byla i stránka ekonomická. Po opakovaných návštěvách a konzultacích s grafikem návrhu informační brožury jsem se rozhodl, že brožura bude zpracována ve formátu A3. K tomuto rozhodnutí jsem došel po zjištění, že mapa, která je uvedena na první straně grafického návrhu je dobře čitelná a texty, které měly být uvedeny na jednotlivých zastávkách, se do brožury po menší redukci rovněž podařilo vměstnat. Zároveň mě k rozhodnutí pro formát A3 přivedl fakt, že v případě realizace projektu cyklistických naučných stezek by byly náklady na tisk těchto brožur mnohem menší, než jak by tomu bylo v případě většího formátu brožury. Mrzí mě však fakt, že texty, které musely být částečně redukovány, byly ochuzeny v některých případech o pověsti, které bývají zejména pro děti tou nejzajímavější informací. Musím tedy doufat, že mnou navržený projekt bude realizován a cyklisté se informace, které se nepodařilo do brožury vměstnat, dozví z informačních tabulí.

Po zodpovězení všech výše uvedených otázek bylo přistoupeno ke grafickému zpracování informační brožury a následnému tisku. Zpracovaná informační brožura cyklistické naučné stezky „Okolím Třebenic“ je přílohou této práce č. 5 a informační brožura cyklistické naučné stezky „Vzpomínky na minulost“ je přílohou této práce č. 6.

3.5.6 Zapracování cyklistických naučných stezek do programu Cyklotrasy 2.15

V průběhu zpracování této práce jsem přemýšlel, v jakém softwarovém programu vytvořím výškový profil navržených naučných stezek. Při konzultaci s vedoucím diplomové práce mi bylo sděleno, že vytvoření výškového profilu je možné docílit v softwarovém programu Cyklotrasy 2.15. Rozhodl jsem se tedy tento program zakoupit spolu s mapou Českého středohoří. Po nainstalování programu jsem však zjistil, že mapa Českého středohoří není příliš podrobná, a proto není možné mnou navržené naučné stezky do ní zakreslit. Kontaktoval jsem tedy Ing. Stanislava Ubíka ze spol. EAGLE Software, který tento software distribuuje a informoval jsem ho o svém problému. Ing. Ubík mě požádal o sdělení GPS souřadnic cest s tím, že cesty, které nejsou v mapě zakresleny, ihned doplní. Následně jsme se domluvili, že by nově vytvořené cyklistické naučné stezky mohly být zaneseny do programu Cyklotrasy 2.15., tak aby mohly být k dispozici všem uživatelům tohoto programu.

Po této domluvě jsem odeslal Ing. Ubíkovi veškeré podklady pro zanesení naučných stezek do mapy Českého středohoří společně s GPS souřadnicemi míst, kde by měly být předávány informace o lokalitě. Zároveň jsem mu odeslal veškeré texty a fotografie. Dle informací Ing. Ubíka bude instalace, resp. zanesení údajů do map softwarového programu Cyklotrasy 2.15 nějaký čas trvat, ale bude s určitostí zrealizován.

Zanesením naučných stezek do softwarového programu Cyklotrasy 2.15 spolu se zněním „informačních tabulí“ vidím jako jednu z možností rozšíření informace o vzniku nových cyklistických naučných stezek. Vlastník tohoto programu má možnost si doma v klidu vytisknout veškeré texty společně s přesným místem, ke kterému se příslušný text váže a poté trasu absolvovat. V případě, že by nedošlo k umístění informačních tabulí na naučnou stezku nebo k tisku a nabízení nově vzniklé informační brožury v Informačních centrech měst regionu, je to další možnost rozšíření informace o vzniku nových cyklistických naučných stezek, minimálně mezi vlastníky tohoto softwaru.

3.6 Demonstrace návrhu na vybraných osobách

3.6.1 Zdůvodnění demonstrace

Zprvu bych uvedl, že demonstrace projektu cyklistických naučných stezek v CHKO České středohoří byla provedena na obou nově navržených stezkách. Účelem prováděné

demonstrace bylo zjištění, zda nejsou navržené naučné stezky příliš dlouhé s přihlédnutím k náročnému profilu stezky, zda informace o lokalitě, které byly zpracovány a mají být předávány cykloturistům, jsou dostatečně zajímavé a srozumitelné a zda bylo vhodně zvoleno místo pro jejich předávání.

Zároveň bylo účelem této demonstrace zjištění přibližného času zdolání naučných stezek, náročnosti a popřípadě dalších potřeb, které mohou cykloturistům cestou vystát. Demonstrace byly provedeny postupně, přičemž první byla provedena demonstrace naučné stezky nazvané „Okolím Třebenic“. V obou případech jsem se zúčastnil demonstrace já, avšak skupina, se kterou byla prováděna demonstrace první stezky, byla odlišná od té, co se účastnila demonstrace druhé trasy. Toto odůvodňuji zejména náročností druhé naučné stezky, která dle mého není příliš vhodná díky svému profilu pro děti, ale samozřejmě se nejedná o žádné dogma, je to pouze můj názor.

3.6.2 Průběh demonstrace cyklistické naučné stezky „Okolím Třebenic“

Při výběru osob, se kterými provést demonstraci, jsem rozmýšlel, zda mám pro tento účel využít spíše osoby dospělé nebo děti. Nakonec jsem se rozhodl, že pro tento účel využiji děti a to jednak proto, že často nemají takový fyzický fond jako dospělí, z čehož můžu získat určitou představu o náročnosti stezky pro případné absolvování rodinami s dětmi, a zároveň nedokáží tak dobře jako dospělí předstírat zájem o věc. Z jejich upřímného chování je pak rychle rozpoznatelné, zda jsou informace, které jsou jim předávány, zajímavé nebo jsou nudné.

Demonstrace se zúčastnily tři děti ve věku 12 – 15 let a dva dospělí, přičemž jeden z dospělých jsem byl já.

Charakter skupiny: dvě dívky ve věku 12 let, obě mají kladný vztah k cyklistice a rádi jezdí na kole. Obě mají dětské horské kolo. Jedna z dívek jezdí občas s rodinou na výlety po okolí, takže část míst, kudy stezka prochází, již zná. Jeden chlapec 15 let, velice rád jezdí na kole po Českém středohoří. Část míst, kterými vede naučná stezka, již zná. Jede na kole krosovém. Poslední člen skupiny je muž ve věku 61 let, aktivní sportovec, často a rád jezdí na kole. České středohoří má takřka celé projeté. Má rovněž kolo krosové. Ve skupině jel poslední a zajišťoval funkci zdravotníka a mechanika. Všichni členové skupiny žijí v CHKO České středohoří.

Všichni byli před započítím jízdy poučení o pravidlech jízdy na kolech v silniční dopravě, o signalizaci a způsobu jejího předávání. Dále bylo určeno pořadí jezdců ve skupině. Před Muzeem českého granátu byl chlapci předán návrh informační brožury s pověřením, aby určoval směr cesty. Tímto postupem jsem si chtěl ověřit, zda mapa a jednotlivé výřezy mapy uvedené v brožuře umožňují určovat směr cesty bez použití mapy Českého středohoří. Na místě jsem dále členům skupiny vysvětlil účel této akce. Texty, které by měly být uvedeny na informačních tabulích, jsem předčítal já.

Během cesty chlapec určoval bezchybně směr jízdy a poměrně přesně jednotlivá místa zastávek, kde by měly být umístěny informační tabule. Na těchto místech jsem následně přečetl zpracované informace o lokalitě zejména historická fakta, pověsti a přírodní zajímavosti. Poté jsem odpovídal na případné otázky. Při čtení informací na jednotlivých zastávkách jsem si ověřil, že pokud jsou informace příliš dlouhé a obsahují mnoho dat a jmen, tak děti pomalu ztrácí zájem. Nejvíce u dětí vzbudil pozornost text zastávky nad obcí Vlastislav, kde je zaujala informace o bývalé hladomorně na dně věže a nápisech, které zde zanechali vězni. Dále měly mnoho otázek k podobě prastarého hradiště vybudovaného nad dnešní obcí. Mezi další zastávku, která děti zaujala, patřila zastávka č. 5, týkající se vzniku českého středohoří. Samy si potom sdělovaly místa v Českém středohoří, kde již viděly sloupcovou odlučnost čediče. Velký zájem rovněž u dětí vzbudila zastávka č. 9 u vrchu Kuzov, pod kterým protéká potok Granátka. Po sdělení, že se v tomto potoce dříve pomocí tzv. rýžování hledal český granát, neváhaly a ihned šly vyzkoušet své štěstí. Stejně tak vzbudila u nich zájem zastávka č. 10 o historii těžby českého granátu. Po informaci, že se našel v potoce Granátka diamant, se chtěly ihned na místo vrátit a pokusit se o nález dalšího diamantu. V zastávce č. 12 Kamenná slunce se dětem velmi líbila stará cihelna. Dále je pobavily pověsti o hruškách solankách v obci Solany a pověst o napoleonském pokladu pod hradem Hazmburk. V obci Třebenice při zmínce o knize třebenického kancionálu a její váze 37 kg byly děti touto informací velmi udiveny a vtipkovaly, že by takovou knihu nechtěly nosit ve školní tašce.

V průběhu cesty jsme celkem dvakrát využili možnosti doplnění pitné vody u studánek ve Vlastislavi a v obci Dřemčice. Zároveň jsme udělali několik přestávek, tzv. „občerstvovaček“, kdy jsme si natrhali švestky a špendlíky, které volně rostou téměř po celé délce trasy.

Po dokončení trasy před Muzeem českého granátu v Třebenicích jsem se zeptal jednotlivě na pocity všech členů skupiny a krátce jsem zhodnotil celou trasu. Zároveň jsem pochválil děti za vzorné chování při jízdě na silnici a ukončil výpravu. Následně jsme navštívili

Muzeum českého granátu, před kterým jsme se pokusili nalézt v navozeném pyroponosném písku nějaké české granáty.

3.6.3 Vyhodnocení demonstrace cyklistické naučné stezky „Okolím Třebenic“

Celková délka trasy ujeté skupinou byla 40 km 700 m a celkový čas 6 hod 20 min, z toho čistý čas jízdy byl 4 hod 40 min. Průměrná rychlost tak byla 9,25 km/hod.

Základním poznatkem této demonstrace bylo zjištění, že děti vnímají mnohem více informací, pokud jsou spojeny s prožitkem, např. hledání českých granátů rýžováním v potoku Granátka. Velmi dobře rovněž děti vnímají informace, které jsou opředeny nějakou legendou, pověstí či něčím tajuplným. Naopak příliš zájmu nejeví o dlouhé texty s velkým množstvím historických dat a jmen. Na základě této informace byly poté části textů upraveny a zkráceny. Co se týče formy poskládání textů, tak dle názorů dětí i nejstaršího člena výpravy byla zvolena správně a texty jsou dostatečně srozumitelné.

Cílem této demonstrace bylo rovněž zjištění, zda cílová skupina dětí od 12 – 15 let je schopna absolvovat navrženou naučnou stezku. V průběhu cesty jsem se přesvědčil, že volba dlouhého stoupání na počátek naučné stezky byla správným krokem. Děti byly v úvodu plně sil a zároveň se těšily na to, co je čeká. Domnívám se, že tyto důvody vedly k tomu, že počáteční dlouhé stoupání překonaly bez větších problémů. První známky únavy se objevily u jedné z dívek až v závěrečném stoupání z obce Lkáň do obce Dlažkovice, avšak nedošlo k tomu, že by dívka slezla z kola a tlačila by jej. Ostatní členové skupiny zvládli celou trasu bez větších problémů. Na mou otázku v cíli týkající se únavy odpověděly děti, že je trochu bolí nohy, ale jinak se necítí být unaveny. Mezitím, co jsem hovořil s nejstarším členem výpravy, dále čile diskutovaly o pokladu na hradu Hazmburk. Nejstarší muž výpravy na mou otázku, jak by hodnotil trasu, odpověděl, že mu nepřijde vůbec náročná. Nutno však podotknout, že tento muž jezdí na kole téměř každý den a najede ročně až 5000 km. Jeho hodnocení proto nemá dle mého názoru velkou výpovědní hodnotu, protože fyzický fond, kterým tento člověk disponuje, je nad průměrem běžné populace.

Účelem cesty bylo zároveň hodnocení, zda místa, která byla vybrána pro umístění informačních tabulí či předávání informací o lokalitě byla vybrána správně. Demonstrací bylo zjištěno, že vhodnost výběru míst byla zdařilá. V jednom případě jsem se však rozhodl o vzájemnou výměnu dvou informačních míst. Jednalo se o informační zastávku zaměřenou na zemědělství a geologii. Původně jsem měl v návrhu umístit zastávku zaměřenou na geologii

mezi obec Solany a Lkáň, jelikož toto místo poskytuje krásné výhledy na vrchy Českého středohoří a zastávku týkající se zemědělství do obce Mrsklesy, protože cesta mezi obcemi Vlastislav a Mrsklesy je lemována rozsáhlými poli. Nakonec jsem se však rozhodl vzájemně tato místa vyměnit, jelikož v obci Mrsklesy je cykloturista přímo mezi vrcholy Českého středohoří a pohled na ně je rovněž velmi vydařený. Domnívám se, že si v jejich blízkosti dokáže lépe představit jejich vznik. Místo, kde by měla být umístěna informační tabule mezi obcemi Solany a Lkáň je rovněž lemováno poli, tudíž se domnívám, že bylo zvoleno vhodně a výměnou nikterak neutrpělo.

Zároveň se domnívám, že každého cykloturistu, který tuto trasu bude zdolávat v měsících, kdy dozrávají švestky a špendlíky, velmi potěší možnost jejich natrhání a následná konzumace.

3.6.4 Průběh demonstrace cyklistické naučné stezky „Vzpomínky na minulost“

Pro provedení demonstrace této stezky jsem si vybral skupinu tří dospělých osob, ke které jsem se připojil já jako pozorovatel.

Charakter skupiny: dva muži, jeden ve věku 37 let a druhý 39 let. První z mužů aktivní sportovec, hraje fotbal. Kolo využívá jako doplňkový sport ke zvyšování fyzické kondice. Druhý muž nespportovec, kolo využívá zejména jako dopravní prostředek do nedalekého zaměstnání. Žena ve věku 28 let, kladný vztah ke sportu. Kolo používá pro občasné výlety po Českém středohoří. Žena a starší ze dvojice mužů má krosové kolo, druhý muž jede na horském kole. Všichni členové skupiny žijí v CHKO České středohoří, ale tuto část středohoří neznají a nikdy zde na kole nejezdili.

Před započítím jízdy jsem skupině vysvětlil účel této cesty a každému jsem předal návrh informační brožury. Jednoho z mužů jsem následně pověřil k určování směru cesty. Muž na základě informační brožury přesně určoval cestu a poměrně přesně místa zastávek. Po příjezdu na místo informační zastávky si všichni členové skupiny přečetli text, který se váže k danému místu, a já jsem odpovídal na případné dotazy. Dle mého názoru se členům skupiny líbila zastávka č. 2 týkající se staré železnice z Velkého Března do Verneřic. Dále je potěšila možnost návštěvy Víťovy rozhledny nad obcí Náchkovice a Bobří soutěsky, kde se mohli osvěžit v Bobřím potoce. Velmi se líbila členům skupiny návštěva vísecké rychty v obci Kravaře a NPP Dubí hora.

Po dokončení trasy v obci Levín jsem se opět zeptal jednotlivě na pocity všech členů skupiny. Po krátkém zhodnocení jsem poděkoval všem za účast a ukončil jsem celou výpravu pozváním do místního hostince.

3.6.5 Vyhodnocení demonstrace cyklistické naučné stezky „Vzpomínky na minulost“

Celková délka trasy ujeté skupinou byla 34 km 300 m a celkový čas 5 hod 25 min, z toho čistý čas jízdy byl 3 hod 50 min. Průměrná rychlost tak byla 9,8 km/hod.

Základním poznatkem této demonstrace bylo zjištění, že informace, které byly členům skupiny předávány, jsou správně uspořádány a není potřeba je jakkoliv měnit. Zároveň bylo ověřeno, že místa, která byla zvolena pro předávání informací, jsou rovněž určena vhodně. Na mé dotazy směřující ke členům skupiny týkající se zejména zajímavosti předávaných informací mi bylo sděleno, že informace byly zajímavé a obohatily je novými poznatky o této oblasti. Mohu jen říci, že z nálady, která panovala po celou dobu demonstrace, jsem měl dojem, že se opravdu jednotlivým členům skupiny naučná stezka líbí a nikterak je nenudí čtení informací z informační brožury. V některých místech dokonce probíhala čilá diskuze nad tématem zastávky stejně tak, jako tomu bylo v případě demonstrace první naučné stezky mezi dětmi.

Dále bylo zjištěno, že profil trati, tj. náročnost stoupání a prudké sjezdy, ve kterých může cyklista dosáhnout rychlosti až 50 km/h, řadí tuto stezku mezi náročné stezky vhodné pro zkušené a zdatné cykloturisty. Co se týká únavy jednotlivých členů, tak k tomuto bych uvedl, že žena a starší z dvojice mužů si stěžovali ve stoupání před obcí Taneček na lehkou únavu. Oba však vyšlapali až na vrchol kopce. Stejně tak tomu bylo i v závěrečném stoupání z obce Starý Týn nad obec Muckov. Mladší z mužů nejevil v průběhu jízdy ani v cíli žádné známky únavy.

4 DISKUSE

Projekt, který představuji ve své diplomové práci, může dle mého názoru přispět k vyplnění určité mezery v nabídce pro cykloturisty, kteří se rozhodli navštívit České středohoří, a umožnit jim poznat toto území. Současně s tímto může přispět ke zvýšení celkového počtu cyklistických naučných stezek, kterých je s přihlédnutím k vzrůstajícímu počtu cykloturistů v České republice skutečně málo. Zároveň by se nově vzniklými cyklistickými naučnými stezkami zvýšil počet cyklistických cest na území Ústeckého kraje, který patří mezi oblasti s nejmenším množstvím cyklotras a cyklostezek v celé České republice.

Jsem si vědom faktu, že území Chráněné krajinné oblasti České středohoří je rozlehlé a bohaté na přírodní, kulturní a historické zajímavosti a návrhů na vybudování cyklistických naučných stezek by mohla být celá řada. To však kapacita této diplomové práce neumožňuje. Přesto jsem se snažil vést stezky místy, která jsou pro CHKO České středohoří charakteristická, a umožní cykloturistům seznámit se s touto krajinou. Pro zaručení správnosti výběru míst a zajímavostí, které mají být představeny cykloturistům, jsem vše konzultoval s pracovníkem Správy CHKO České středohoří.

Chtěl bych říci, že mnou vytvořený projekt cyklistických naučných stezek vychází ze současných možností krajiny a množství cest, které jsou bezpečně sjízdné. Ve své práci jsem se však zabýval i určitými možnostmi, které by přispěly ke zdokonalení stezek. Jedním z příkladů změny navrhované stezky je úprava polní cesty mezi obcí Semeč a Národní přírodní památkou Kamenná slunce. Tím by získala cyklistická naučná stezka "Okolím Třebenic" okružní charakter a prodloužil by se úsek cesty, kde cyklista nemusí jet po silnici.

Významným výstupem této práce je dle mého názoru zpracování cyklistických naučných stezek do listinné podoby ve formě informačních brožur, které mohou být nabízeny v Informačních centrech měst regionu. Jak bylo potvrzeno demonstrací jednotlivých stezek, je podle nich cykloturista schopen celou stezku absolvovat i za absence informačních tabulí a přitom se dozvědět zajímavosti o území, kterým právě projíždí. Vznik tohoto materiálu nabývá na významnosti rovněž postojem Správy CHKO České středohoří, která není příliš nakloněna umístění rozměrných informačních tabulí na území Chráněné krajinné oblasti České středohoří. Tento způsob prezentace projektu cyklistických naučných stezek může napomoci skutečné realizaci, jelikož se jedná o finančně a časově méně náročnou formu.

Za svůj úspěch považuji zapracování cyklistických naučných stezek do softwarového programu společnosti EAGLE Software Cyklotrasy 2.15., kam byly mnou vytvořené naučné stezky spolu s informačními texty a fotografiemi zahrnuty mezi ostatní cykloturistické trasy na území Českého středohoří. Tato forma prezentace přispěla k částečné realizaci projektu a v případě, že by nedošlo k umístění informačních tabulí nebo tisku a distribuci informační brožury, dostanou se tyto cyklistické naučné stezky alespoň do povědomí majitelů tohoto na internetu dostupného programu.

5 ZÁVĚR

Závěrem uvádím, že cíle a úkoly této práce, které jsem si stanovil, byly zpracovány dle mého nejlepšího úsudku a svědomí. Díky odborné pomoci mnoha osob uvedených v práci se na ni lze dle mého názoru odvolávat jako na práci podnětnou, která může přinést byť částečné zacelení mezery v nabídce pro současné cykloturisty.

Výsledkem mé práce jsou návrhy dvou cyklistických naučných stezek, které byly vytvořeny tak, aby umožnily současným cykloturistům poznat charakteristickou tvář Chráněné krajinné oblasti České středohoří, její přírodní, kulturní a historické zajímavosti. Tyto návrhy byly zpracovány do listinné podoby ve formě informačních brožur tak, aby mohly být nabídnuty v Informačních centrech měst regionu, kde by byly k dispozici veřejnosti. Zároveň byly v těchto dnech obě naučné stezky již zapracovány do softwarového programu Cyklotrasy 2.15., což zajistí další možnost prezentace nově vzniklých naučných stezek.

Vznik cyklistických naučných stezek může dle mého názoru přispět jednak k rozvoji cykloturistiky v Chráněné krajinné oblasti České středohoří, ale i celkově k rozvoji cestovního ruchu. Díky zapracování cyklistických naučných stezek do výše uvedeného programu mohou být osloveni i lidé po celé České republice. Tato forma prezentace naučných stezek je myslím velmi vhodnou motivací k návštěvě regionu Ústeckého kraje.

Realizace cyklistických naučných stezek nakonec může mít takto vliv na nárůst počtu nových pracovních příležitostí a to např. v ubytovacích, restauračních zařízeních, v prodejnách cyklistických potřeb, v servisu a v ostatních doplňkových službách.

Seznam použité literatury

- 1) DAVID, P., DOBROVOLNÁ, V., SOUKUP, V.: *České středohoří – západ*. Soukup & David: Praha 2005. ISBN 80-86899-03-9
- 2) DAVID, P., DOBROVOLNÁ, V., SOUKUP, V.: *České středohoří – východ*. Soukup & David: Praha 2005. ISBN 80-86899-04-7
- 3) CIHLAŘ, J., a kol.: *Cyklistika pro každého*. Olympia: Praha 1991. ISBN 80-7033-081-3
- 4) SYNEK, M., SEDLÁČKOVÁ, H., VÁVROVÁ, H.: *Jak psát bakalářské, diplomové, doktorské a jiné písemné práce*. Praha 2006. ISBN 80-245-1052-9
- 5) MUDROVÁ, I.: *Kam značky nevedou a další náměty k výletům*. Lidové noviny: Praha 2004. ISBN 80-7106-716-4
- 6) KROČA, J.: *Tajemná místa severních Čech*. Nakladatelství MH: Beroun 2004. ISBN 80-86720-13-6
- 7) LOŽEK, V.: *Zrcadlo minulosti*. Dokořan: Praha 2007. ISBN 978-80-7363-095-9
- 8) TOUFAR, P.: *Tajemnou českou krajinou*. Regia: Praha 2001. ISBN 80-86367-07-X
- 9) PETERKOVÁ, J.: *Tvorba diplomové práce*. Oeconomica: Praha 2007. ISBN 80-245-0776-5
- 10) KOLEKTIV AUTORŮ: *Historie a současnost mikroregionu Integro s kapitolou věnovanou městské části Lipsko – Wiederitzsch*. Agros: Žatec 2004. ISBN 80-86693-07-4
- 11) ANDĚL, R. a kol.: *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezku III., severní Čechy*. Nakladatelství Svoboda: Praha 1984
- 12) DOSKOČIL, O.: *Děčany, Solany, Lukohořany, Semeč, v proměnách času a současnosti*. Nakladatelství Osvald: Praha 2004. ISBN 80-85433-92-3

- 13) NEPRAŠ, K. a kol.: *Orchideje Českého středohoří*. Nakladatelství Osvald: Litoměřice 2008. ISBN 978-80-87242-06-3
- 14) GÖTZ, B. a kol.: *Granáty Českého středohoří*. Teplice 1979
- 15) KINSKÝ, J. a kol.: *Chráněná krajinná oblast České středohoří, průvodce po maloplošných chráněných území, 3. upravené vydání*. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Správa CHKO České středohoří 2006
- 16) Správa CHKO České středohoří 2006.: *Natura 2000 v Chráněné krajinné oblasti České středohoří*.
- 17) KOVÁŘ, R. & BLAHUŠ, P.: *Stručný úvod do metodologie*. Karolinum: Praha 1971
- 18) ŠAFRÁNEK, J.: *Kolo pro děti i jejich rodiče*. Portál: Praha 2000. ISBN 80-7178-438-9
- 19) SMEJKAL, L.: *Máchův kraj Českolipsko*. Regia: Praha 2008. ISBN 978-80-86367-65-1
- 20) KOLEKTIV AUTORŮ: *Hledání ztraceného ráje v Českém středohoří. Projekt o proměnách krajiny Českého středohoří*. Město Litoměřice: Litoměřice 2008. ISBN 978-80-86838-20-5
- 21) KLUB ČESKÝCH TURISTŮ: *České středohoří – východ. Soubor turistických map 1:50 000, 3. vydání*. Trasa: Praha 2004. ISBN 80-85999-86-2
- 22) KLUB ČESKÝCH TURISTŮ: *České středohoří – západ. Soubor turistických map 1:50 000, 3. vydání*. Trasa: Praha 2002. ISBN 80-7324-000-9
- 23) PISTORIUSOVÁ, A.: *Proměny doporučených pražských cyklotras*. Diplomová práce, vedoucí PaedDr. Jiří Šafránek, Praha 2006.
- 24) PŘIBYL, M.: *Cykloturistika a cyklistika zdravotně handicapovaných*. Diplomová práce, vedoucí PaedDr. Jiří Šafránek, Vysoké Mýto 2002
- 25) BRZÁKOVÁ, R.: *Pražské cyklotrasy*. Diplomová práce, vedoucí PaedDr. Jiří Šafránek, Praha 2003

26) ŠTEKL, M.: *Cyklotrasy Přírodního parku Džbán*. Diplomová práce, vedoucí PaedDr. Jiří Šafránek, Praha 2007

27) LUŠTICKÝ, M.: *Naučné stezky v České republice*. Bakalářská práce, vedoucí PaedDr. Jiří Šafránek, dosud nepublikováno

Elektronické zdroje

- 1) BOLDIŠ, P.: *Bibliografické citace dokumentů podle ČSN ISO 690 a ČSN 690 – 2: Část 1 – Citace: metodika a obecná pravidla*. Verze 3. 3. dostupná z URL: <http://www.boldis.cz/citace/citace1.pdf>. Poslední aktualizace 31. 3. 2006.
- 2) Cojeco – otevřená encyklopedie [online]. 2009, poslední revize 23. 8. 2000 [citováno dne 15. 7. 2009]. URL: http://www.cojeco.cz/index.php?detail=1&id_desc=99998&s_lang=2&title=turistika
- 3) Wikipedia – otevřená encyklopedie [online]. 2009, poslední revize 31. 8. 2009 [citováno dne 15. 7. 2009]. URL: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Cykloturistika>.
- 4) Wikipedia – otevřená encyklopedie [online]. 2009, poslední revize 28. 8. 2009 [citováno dne 16. 7. 2009]. URL: http://cs.wikipedia.org/wiki/Cykloturistick%C3%A1_trasa
- 5) Wikipedia – otevřená encyklopedie [online]. 2009, poslední revize 7. 6. 2009 [citováno dne 16. 7. 2009]. URL: http://cs.wikipedia.org/wiki/Steжка_pro_cyklisty
- 6) Wikipedia – otevřená encyklopedie [online]. 2009, poslední revize 7. 6. 2009 [citováno dne 16. 7. 2009]. URL: http://cs.wikipedia.org/wiki/Nau%C4%8Dn%C3%A1_steжка
- 7) CHKO České středohoří – internetové stránky Správy Chráněné krajinné oblasti České středohoří [online]. 2009, [citováno dne 20. 7. 2009]. URL: <http://www.ceskestredohori.ochranaprirody.cz/index.php?cmd=page&id=259>
- 8) CHKO České středohoří – internetové stránky Správy Chráněné krajinné oblasti České středohoří [online]. 2009, [citováno dne 20. 7. 2009]. URL: <http://www.ceskestredohori.ochranaprirody.cz/index.php?cmd=page&id=264>
- 9) CHKO České středohoří – internetové stránky Správy Chráněné krajinné oblasti České středohoří [online]. 2009, [citováno dne 21. 7. 2009]. URL: <http://www.ceskestredohori.ochranaprirody.cz/index.php?cmd=page&id=269>
- 10) CHKO České středohoří – internetové stránky Správy Chráněné krajinné oblasti České středohoří [online]. 2009, [citováno dne 21. 7. 2009]. URL: <http://www.ceskestredohori.ochranaprirody.cz/index.php?cmd=page&id=1350>

- 11) CHKO České středohoří – internetové stránky Správy Chráněné krajinné oblasti České středohoří [online]. 2009, [citováno dne 22. 7. 2009]. URL: <<http://www.ceskestredohori.ochranaprirody.cz/index.php?cmd=page&id=1358>>
- 12) CHKO České středohoří – internetové stránky Správy Chráněné krajinné oblasti České středohoří [online]. 2009, [citováno dne 22. 7. 2009]. URL: <<http://www.ceskestredohori.ochranaprirody.cz/index.php?cmd=page&id=272>>
- 13) CHKO České středohoří – internetové stránky Správy Chráněné krajinné oblasti České středohoří [online]. 2009, [citováno dne 23. 7. 2009]. URL: <<http://www.ceskestredohori.ochranaprirody.cz/index.php?cmd=page&id=273>>
- 14) CHKO České středohoří – internetové stránky Správy Chráněné krajinné oblasti České středohoří [online]. 2009, [citováno dne 23. 7. 2009]. URL: <<http://www.ceskestredohori.ochranaprirody.cz/index.php?cmd=page&id=271>>
- 15) CHKO České středohoří – internetové stránky Správy Chráněné krajinné oblasti České středohoří [online]. 2009, [citováno dne 23. 7. 2009]. URL: <<http://www.ceskestredohori.ochranaprirody.cz/res/data/096/013345.pdf>>
- 16) Natura 2000 – internetové stránky Agentury ochrany přírody a krajiny ČR [online]. 2009, poslední revize 19. 9. 2006 [citováno dne 2. 8. 2009]. URL: <<http://www.nature.cz/natura2000-design3/sub-text.php?id=2102&akce=&ssHledat=>>>
- 17) Městský úřad Lovosice – internetové stránky obce Lovosice [online]. 2009, [citováno dne 12. 8. 2009]. URL: <http://web.meulovo.cz/dnesek/2003/0310_03.html>
- 18) Cyklostrategie – internetové stránky Národního strategie rozvoje cyklistické dopravy [online]. 2009, [citováno dne 25. 7. 2009]. URL: <<http://www.cyklostrategie.cz/>>

Přílohy

Seznam příloh:

Str. 94 – Mapa maloplošných chráněných území v Chráněné krajinné oblasti České středohoří

Str. 95 – Mapa území v Chráněné krajinné oblasti, které bylo zahrnuto do soustavy Natura 2000

Str. 96 – Mapa spolu se zakreslenou cyklistickou naučnou stezkou „Okolím Třebenic“ a vyznačenými informačními zastávkami

Str. 97 – Výškový profil cyklistické naučné stezky „Okolím Třebenic“

Str. 98 – Mapa spolu se zakreslenou cyklistickou naučnou stezkou „Vzpomínky na minulost“ a vyznačenými informačními zastávkami

Str. 99 – Výškový profil cyklistické naučné stezky „Vzpomínky na minulost“

Str. 100 – Listinný materiál pro informační centra (informační brožura) cyklistické naučné stezky „Okolím Třebenic“

Str. 101 – Listinný materiál pro informační centra (informační brožura) cyklistické naučné stezky „Vzpomínky na minulost“

Maloplošky

Natura

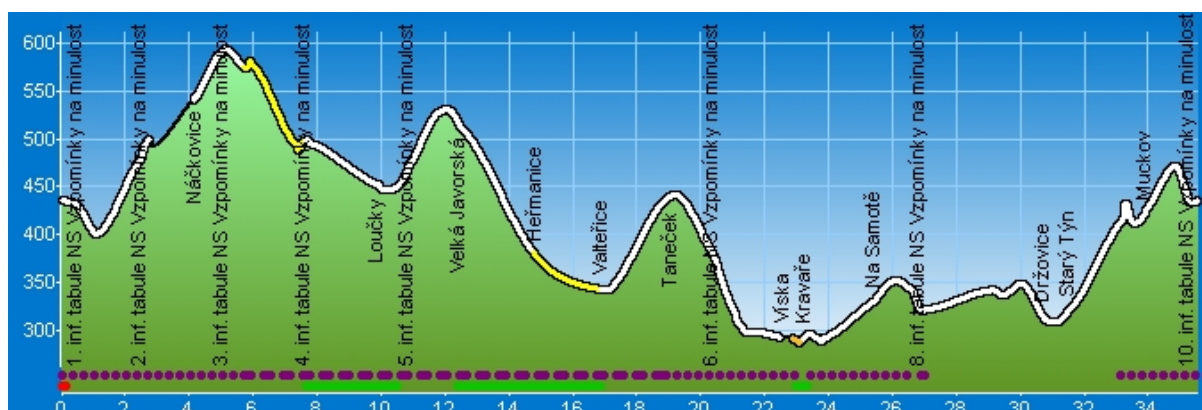
Mapa č. 1

Výškový profil cyklistické naučné stezky „Okolím Třebenic“.

Mapa tr. Č. 2

Výškový profil cyklistické naučné stezky „Vzpomínky na minulost“.

Listinný materiál pro informační centra (informační brožura) cyklistické naučné stezky
„Okolím Třebenic“

Listinný materiál pro informační centra (informační brožura) cyklistické naučné stezky
„Vzpomínky na minulost“